

**NATIONAL ASSEMBLY OF  
SEYCHELLES**

*Wednesday 13<sup>th</sup> September  
2023*

*The Assembly met at 0903am*

*National Anthem*

*Moment of Reflection*

*Mr Speaker in the Chair*

**MR SPEAKER**

Bonzour Manm Onorab. Bonzour nou zofisyé Lasanble e nou piblik ki pe swiv nou. Mersi pou zot latansyon e byenveni pou nou travay ozordi.

Sa semenn i annan enn sa bann lazournen enternasyonal ki i annan en relevans en pe spesyal pou nou Lasanble. Alors a sa lokazyon mon ti a kontan pronons en mesaz lo lapar Speaker, me osi reflekte lapar Lasanble lo sa lokazyon e sa se Lazournen La Demokras.

Mon mesaz i lir koumsa, "Pour lokazyon Lazournen La Demokras, le 15 Septanm, mon oule eksprim en omaz e langazman Lasanble Nasyonal Sesel, pou sa prensip ki a la baz nou lenstitisyon e nou sistenm Gouvernman.

La demokras nou'n realize i pa en sistenm parfe,

me i le meyer ki limanite in kree pou organiz en nasyon e son sitwayen.

Gouvernman, lepep, si pa par lepep li menm, me omwen par bann reprezantan ki in swazir e kot desizyon e aksyon sa bann reprezantan i reste anba sirveyans e zizman bann ki zot reprezante.

Avek en rezim Lalwa, Gouvernman reprezantatif, en lapres lib, la demokras i nou pli bon mwayen pou asir drwa egal, laliberte, lazistis e loportinite.

Nou pei in ganny rekonnèt koman dan premye laliny lo nou kontinan pou swiv lareg e pratik demokras. Sa i fer nou fyer. Nou Lasanble in adopte *motto* 'Serving a Modern Democracy' e i mon privez ozordi pou demande ki nou onor sa deklarasyon e langazman.

Mon rann omaz tou Manm Lasanble prezan e bann ki'n servi dan lepep, ki'n swazir pou servi nou demokras a kote tou bann lezot sitwayen ki servi dan nou bann lenstitisyon gouvernans.

Ki nou tou nou ava annan kouraz dan nou travay avek lespwar ki i pou anmennen lakonplisman dan servi en lakoz nob e ki ansanm nou kapab batir en pei avek boner pou tou nou pep." Sa i mon mesaz.

Me selman a se pwen, mon ti a kontan azoute mon remersiman pou bann komite ki dan sa peryod in anmenn en langazman pou deservi sa lakoz demokratik, atraver zwenn group nou sitwayen pou eksplik zot ki mannyer Lasanble i travay e ki mannyer i antre dan en sistenm gouvrenans demokratik nou pei.

E ladan mon oule note espesyalman Komite *IAC* ki'n zwenn avek en group zenn resaman pou en kozri lo sa size e osi Komite *Government Assurance, (COGA)* ki'n zwenn avek en group *teachers PSCE* pou eksplik travay Lasanble e travay sa komite li menm dan sirveyans travay Gouvrenman.

Sa kalite travay mon krwar i anmenn bokou, pou anmenn la demokrasi e zwenn lepep dan servis la demokrasi,

Ankor enn fwa mersi bokou e fotespere zot a fer bonn kontinyasyon. Mersi. E avek nou a kontinyen avek nou *Order Paper* pou ozordi e ozordi nou annan Mosyon e Mosyon i dan non Onorab Sebastien Pillay, *Leader of the Opposition*.

E nou a demann Onorab pou met son Mosyon devan Lasanble silvouple.

### **HON SEBASTIEN PILLAY**

Bonzour Mr Speaker e mersi. Mr Speaker, avan mon

komans deba lo mon Mosyon mon ti a kontan demann ou, ou lendilzans e ou permisyon. Nou ti'n ganny en agreman dan *ABC* si mon pa tronpe, ki apard ki ou koman Speaker ki pou fer en menaz a lokazyon Lazournen Demokrasi; ki le 2 *Caucus* ti pou envit 2 Manm e dan sa konteks pli zenn Manm lo tou lede kote latab pou pas en pti mesaz an relasyon avek sa lazournen.

Mon pa konnen si in en omisyon lo ou par, me nou ti diskrit sa dan *ABC*. Mon ti oule demann ou, ou permisyon pou permet ki nou annan sa posibilite ki sa 2 Manm, enn lo sak kote latab. Sirtou nou ti swazir 2 nou pli zenn Manm pou zot fer en pti mesaz.

### **MR SPEAKER**

Tre byen. Si i annan Manm ki'n pare pou fer en mesaz. Nou a pran en mesaz sorti kot Manm. Lekel? Onorab Vidot e Onorab Naidu. Byen, Onorab Vidot mon a donn ou laparol.

### **HON AUDREY VIDOT**

Mersi Mr Speaker. Bonzour Mr Speaker, tou Manm Onorab e tou dimoun ki a lekout. Mersi Mr Speaker, pou donn mwan laparol.

Mr Speaker, Vandredi le 15 Septanm 2023, pou fer egzaktaman 16an depi ki Lasanble Zeneral Nasyon-z-Ini ti agree pou obzerv le 15

Septanm dat ki'n ganny dedye tou le lannen pou komemor lazournen enternasyonal pou la demokrasi.

Ozordi koman en Lasanble nou zwenn bann lezot pei, ensi ki lenstitisyon pou komemor lazournen enternasyonal pou le demokrasi.

Mr Speaker, la demokrasi koman en pratik parey nou tou nou konnen i en katalis ki anmenn bokou sanzman pozitiv dan en sosyete modern e ki an retour i ede lepanouisman bann endividi e osi bann sosyete.

Koman en pti pei ki'n byen devlope, ozordi plis ki zanmen nou merit ranforsi bann valer e prensip ki en pei demokratik i merit annan. Parey bokou lezot pei, nou osi annan bokou defi ki nou merit adrese tel ki, sanzman klima, bann vilnerabilite ekonomik e osi bann mankman resours ki an retour i poz bokou danze lo nou stabilite.

Koman en zenn Manm Parlman, mon a sezi sa loportinite pou felisit e dir mersi tou bann endividi ki'n kit nou e osi bann ki ankor parmi nou, ek bann lenstitisyon dan pei, ki pe fer tou posib pour ki nou drwa nou bann sitwayen Sesel i ganny byen efektifman mentenir e proteze dan nou sosyete; e kot tou pouvwar

gouvernans i sorti dan lavolonte lepep Seselwa parey i ganny fer resorti dan preanbil nou Konstitisyon pei.

Mr Speaker, tenm pou sa lannen pe demande ki bann pei i met lanfaz pou ankouraz e enspir lot zenerasyon pou konsantre lo bann rol esansyel kot nou bann zanfan e lazenes i sofgard nou la demokrasi ozordi e pour lefitir. Alors i enportan ki nou sofgard lape, linite, stabilite dan pei pou permet nou bann zanfan, nou lazenes ozordi e lazenes demen, annan sa dwa e responsabilite pou laliberte lekspresyon ki permet zot angaze e partisip dan bann desizyon ki kree lenpak lo nou popilasyon.

Mon egalman sezi sa loportinite pou fer lapel avek lepep Seselwa ki i enportan pou konn nou dwa, nou egalman merit konn nou responsabilite.

Nou bezwen fer sir ki la demokrasi nou pei pa tonm dan lanmen zis serten dimoun. Me koman en nasyon nou tou nou annan en rol pou zwe. Alors Mr Speaker, alokasyon sa lazournen le 15 Septanm 2023 mon oule met lanfaz ki nou lazenes, ki zenerasyon ozordi e demen i bezwen pe kapab vin bann gardyen nou kominote, osi byen pe protez nou bann resours.

Le 15 Septanm 2023 pou en zour ki pou osi permet nou koman en nasyon fer bann refleksyon pozitiv e inovativ dan promot bon gouvènanans. Sirvey byen bann prose eleksyon dapre Lalwa. Sipor sosyete sivil, pou ranforsi e zot sinerzi dan sipervizyon bann lenstitisyon demokratik pour ki zot perform dan en fason endepandan e transparan. E ki medya osi i raport plis lo sa size pou ki piblik i azour ki pase dan nou pei.

Pou konklir Mr Speaker; pou mon bann frer ek ser koleg Onorab, a sak moman ki nou pran en desizyon vot dan Lasanble Nasyon, annou reflesir lo travay ki nou pe fer, e asire ki sak pa ki nou fer i bezwen al anver devlopman nou pei, nou pep e ver lanresisman, nou demokrasi. Mersi Mr Speaker.

**(APPLAUSE)**

**MR SPEAKER**

Mersi. Mersi Onorab. Laparol i pou Onorab Naidu pou son mesaz.

**HON SATHYA NAIDU**

Bonzour Mr Speaker, e bonzour tou koleg Onorab ek tou manm ki a lekout e ki pe swiv. An relasyon avek lazournen mondyal la demokrasi; la demokrasi pou mwan e pou bokou dimoun i

en size ki tous lakous sosyete. I en parol ki vreman lour e pou kapab fer sir ki no viv dan en la demokrasi, i annan pa mal mezir ki tou bann parti prenon, sa i enkli nou koman bann dirizan i bezwen fer, pou kapab tenir bann Lalwa ki an konformite avek nonm enternasyonal.

Ozordi ler nou pe regard la demokrasi mondyal i annan pa mal pei ki pe pas dan bann moman ki difisil, e se la kot Sesel i bezwen debout lo bann lasenn enternasyonal e pran bann pozisyon ler i konsern bann vot lo bann diferan size, ki konsern en lot pei ouswa pozisyon en pei.

Nou bezwen fer resorti nou pozisyon. Malgre ki nou ptipti e nou ganny konsidere koman en pti leta zil, nou osi nou annan en lavwa lo platform enternasyonal.

Ozordi, nou koman Lasanble, nou'n adopte en slogan, '*Serving a Modern Democracy*' e nou pe viv sa letap modern kot ozordi zour menm *droit de l'expression*, lafason ki in evolye fodre ki sa nouvo demokrasi ki nou koman en nasyon, koman en pep pe viv ladan, i annan en serten nivo responsabilite osi ki vin avek.

E responsabilite i lo nou koman dirizan e sa i egalman aplik pou sitwayen. E an menm tan, nou annan bann

diferan lorgann ki an plas ki la pou ede, pou kapab fer sir ki ozordi zour dan sa lannen, dan sa letap kot nou'n arive, ki la demokrasi i viv. E ozordi zour kot nou'n arive, i gras a kontribisyon tou bann diferan endividi.

Menm bann *Speakers* avan ou, ki'n la e tou bann Prezidan ki'n la dan en form ou lot. Tou bann politisyen ki'n dan sa syez koman en Manm Lasanble Nasyonal dan lepase, in zwe zot rol. E fodre ki nou rekonnet kontribisyon ki zot, zot in fer pou nou kapab ozordi dir ki Sesel kot nou'n arive, nou ape viv dan en letap kot la demokrasi pe renye.

E nou bezwen kontinyen sa demars, pou fer sir ki drwa nou bann zabitan, nou bann dimoun, pep Seselwa an antye i ganny respekte e mon swe se ki nou lo nou kote koman bann reprezantan, nou reprezant bann valer ki asosye avek la demokrasi.

E i enportan lo nivo skoler fodre ki nou ekip la zenerasyon ki pe vin devan nou, lo drwa fondamantal e ki manner zot pou kapab defann sa drwa. Mersi Mr Speaker.

**(APPLAUSE)**

### **MR SPEAKER**

Mersi Onorab pou zot parol ki temway langazman ver

demokrasi. Byen, nou kapab prezan posede avek biznes lo nou *Order Paper* e nou a retourn kot *Leader* Lopozisyon pou soumet son Mosyon.

### **HON SEBASTIEN PILLAY**

Mersi Mr Speaker. E ankor enn fwa bonzour. Bonzour tou koleg Onorab, mou oule premyerman remerisi le 2 Manm ki'n pas sa mesaz a lokasyon lazournen demokrasi. Nou de Manm pli zenn dan Lasanble Nasyonal. Mon krwar i montre ki nou pe al ver en prosesis lagrandisman an sa ki konsern nou demokrasi.

Me mon bezwen dir an pasan Mr Speaker, pa ki mon oule fer okenn *polemic* ozordi bomaten, lefe ki nou pe selebre lazournen la demokrasi, mon apresye ki lo nou kote latab nou'n montre lapresyasyon pou Onorab Naidu, me ki malerezman nou pa'n vwar tou dimoun fer parey, fer swa lo lot kote latab.

Sa pou mwan i montre ki mannyer serten dimoun i pran la demokrasi, e sa dimoun ki'n fer sa i konnen lekel li e pa bezwen al dan plis detay.

Mr Speaker, ozordi bomaten mon pe *move* en Mosyon ki annakor avek nou *Interpretation and Generals Provisions Act* pou demande ki *S.I. 45* i ganny *quash* parey mon'n ekrir lo *Order Paper*.

Me dan plas servi sa mo “quash”, mon oule demann ou permisyon pou sanz sa mo “quash” pou met sa mo “annul” pou mwan reste anliny avek *Interpretation and Generals Provisions Act*. Lefe ki sa mo “quash” i en mo ki nou’n servi koman pratik dan Lasanble Nasyonal, me i pa neserman mo legal ki ganny aksepte anba *Interpretation and General Provisions Act*.

I en *simple amendment* Mr Speaker, e mon oule demann ou pou mwan reviz sa Mosyon dan sa konteks.

### **MR SPEAKER**

Mon ava aksepte. Re lir ou Mosyon avek ou koreksyon silvouple.

### **HON SEBASTIEN PILLAY**

Mersi Mr Speaker. Mon Mosyon i lir koumsa. Mon pou lir li an Angle. *In accordance with Section 64(2) of the Interpretation and General Provisions Act, this Assembly resolves that S.I 45 of 2023 is annulled.* Mon put *you on notice* Mr Speaker ki menm sanzman pou ganny fer avek 2 lezot Mosyon ki mon annan lo *Order Paper*.

### **MR SPEAKER**

Tre byen. Pou sa de lezot ou kapab fer li avan nou fer li re antre lo *Revised Order Paper* si i arive.

Mon a ganny segonnman pou sa Mosyon. Onorab Cosgrow?

### **HON WALLACE COSGROW**

Mersi Mr Speaker. Bonzour Mr Speaker. Mr Speaker, Mosyon prezante par Onorab Leader Lopozisyon i ganny segonde. Mersi.

### **MR SPEAKER**

Mersi. Mosyon in ganny segonde. Mon ava prezan envit *Leader Lopozisyon* pou prezant son largiman pou Mosyon.

### **HON SEBASTIEN PILLAY**

Mersi Mr Speaker. E avek gran plezir ozordi bomaten, mon pran loportinite pou mwan prezant largiman lo aköz mon pe anmenn en Mosyon pou demande ki *S.I. 45 of 2023* i ganny *annulled*. E sirtou sa i *very fitting* par lefe ki ozordi Lasanble Nasyonal pe komemor lazournen demokrasi, ki menm si i pa ozordi i sa semenn, i montre ki mannyer keksoz i dinamik e keksoz i evolye dan en fason, ki parfwa tou keksoz i aranze pou li tonm ansanm.

Kot la ozordi mon pe anmenn en Mosyon ki konsern en lenstitisyon demokratik dan nou pei e ki sa Mosyon i al ver rol sa lenstitisyon dan enparsyalite e pou ki travay dan latransparans e

lendepondans, lenterferans Leta.

Mr Speaker, premyerman permet mwan etabli konteks pou mon Mosyon, ki ava permet Lasanble Nasyonal e piblik an zeneral pou konpran aköz mon pe anmenn en tel Mosyon ozordi.

Mon bezwen note Mr Speaker, ki bokou desizyon pe ganny pran ozordi dan pei e nou vwar bokou bann regilasyon ki ganny met an plas san ki menm annan bann konsiltasyon adekwat avek bann lotorite konsernen, oubyen menm avek piblik an zeneral lo sa bann sanzman ki pe ganny propoze, atraver sa bann provizyon Lalwa.

De lezot Mosyon ki mon'n met lo *Order Paper*, par egzanp enn an se ki konsern *S.I. 51 of 2023* e sa i annan pou fer avek bann *Harbour (Port Dues and Regulations*, ki mon pe osi demande i ganny *annulled*.

Sa bann *dues and regulations* i annan pou fer avek bann *fees*, bann peyman ki dimoun i bezwen fer e ki pou ede pou fer monte pri e kou marsandiz lo bann zil e an zeneral afekte biznes dan sa konteks. E osi annan en lenpak direk lo bann konsonmater, bann dimoun ki servi servis bann bato.

Lot *S.I.* i konsern *Postal (Clearance of Courier Goods*

*and Door-To-Door Regulations* kot nou'n vwar zis apre piblikasyon sa *S.I.* in annan ankor bann logmantasyon dan bann peyman ki piblik an zeneral pou bezwen ganny fer.

Koman en Lopoizasyon serye, nou toultan reste azour avek bann sanzman ki pe ganny propoze par Gouvernman e lenpak sa bann sanzman ki pou annan lo nou popilasyon e nou bann dimoun ki'n met nou la an zeneral.

Sa i fer ki nou bezwen toultan fer sir ki ler i annan bann sanzman ki nou krwar i bezwen ganny revwar, ouswa leksplikasyon i bezwen ganny donnen, nou bezwen anmenn bann mezir ki fer Gouvernman revwar son desizyon.

Malerezman mon'n vwar personn lo kote Gouvernman fer komanter lo sa bann lezot *S.I.* alors mon'n bezwen pran li lo mon menm pou anmenn sa *S.I.* malgre ki piblik an zeneral e Lepep Seselwa i ava realize, ki mon napa en mazorite pou anpes sa bann *S.I.* kontinyen reste an fonksyon, si mon pa ganny sipor kote Gouvernman pou fer li ganny arete.

Fodre nou note okenn keksoz ki'n ganny komans fer anba en *S.I.* i kontinyen *unless* ki sa *S.I.* i arete oubyen i ganny *annulled*.

Mr Speaker, Komisyon Eleksyon an se konsern sa

enn *S.I.* ki devan nou ozordi, son rol se pou li soulaze *conduct* e tou sa ki annan pou fer avek eleksyon. I osi *deal* avek lanrezistremman bann parti politik.

Atraver sa Mosyon, kote *United Seychelles* pou prouve ozordi bomaten, ki mannyer Komisyon Eleksyon pa pe travay dan en fason enparsyal; e napa ase latransparans e lendepandans vizavi son rol koman en lenstitisyon Leta; ki form parti sa ki mon kapab apel katriyenm pilye nou demokrasi dan nou pei.

Mon dir sa Mr Speaker, aköz tro souvan nou pe vwar ki bann lenstitisyon leta ozordi dan nou pei ki mannyer i pe ale, nou pe apros en sistenm kot nou pe viv *almost* dan en sistenm *totalitarian*, kot bann lenstitisyon Leta pa pe zwe zot rol koman katriyenm pilye nou demokrasi.

Par egzanzp kot par lepase nou ti pou tann *Ombudsman* ou byen bann lezot antite pe kriye *'foul* 'sak fwa ti pou annan okenn keksoz ki ti pou konsern labi drwa sitwayen, ozordi bokou zot i reste trankil e pa dir naryen.

E souvandfwa menm dan Lasanble Nasyonal, Manm i ganny anpese pou koz lo sa bann size zisteman aköz napa en separasyon ant rol bann lenstitisyon e rol ki Leta i bezwen zwe. I malere pou

vwar sa kalite konportman Mr Speaker, me sa i montre ki si nou pa fer en keksoz e si koman lopoziyon nou pa debout kont sa bann kalite keksoz, nou pou vwar nou fer en regresyon an se ki konsern lepanouisman nou demokrasi.

Aköz alors nou bezwen anmenn en *annulment* pou *S.I. 45*. *S.I. 45* li menm i demande ki i annan en kreasyon en komite pou fer delimitasyon bann *boundaries* eleksyon. Dan li menm sa i byen. Me, malerezman malgre tou lapel ki bann parti politik i form par sa proses, Komisyon Eleksyon in refize. Me sa refi dan li menm pa la kot mon annan problemn.

Kot mon annan problemn se ki sistenm raportaz ki sa komite pou fer, zot raport avek menm dimoun ki pou fer desizyon. Annou eksplik byen ki mannyer sa pou marse.

*Chairman* Komisyon Eleksyon i li menm ki ansarz sa komite. Alors komite pou raport ek *Chairman* Komisyon Eleksyon ki pou raport ek son lekor apre lo bann sanzman ki komite in fer. Pou mwan Mr Speaker, mon vwar sa en keksoz ki pa akseptab.

Rezon pou sa se aköz napa okenn fason pou ou *cross-check*, oubyen pou verifie si bann desizyon pa'n ganny pran, pa'n ganny pran



par *Chairman* Komisyon Eleksyon pou benefis lezot antite, ki mon krwar i annan lenfliyans lo Komisyon Eleksyon ozordi.

Les mwan klarifye sa en pe pli byen avek en legzanp. Dan en *meeting* piblik resan san distrik Anse Etoile, nou ti soke pou tann Prezidan Larepiblik dir poudir Anse Etoile tre byento pe al vin en dezyenm distrik. I enteresan ki Prezidan in fini konnen sa lenformasyon.

I *mean* Anse Etoile pe al ganny koupe an de distrik ki Prezidan li i annan sa lenformasyon e ki mannyer ki i pou'n ganny sa lenformasyon si sa komite pa ankor fini fer son desizyon?

Si sa komite pa ankor fini fer son desizyon, i les mon pou krwar ki lesel fason ki Prezidan in kapab ganny son lenformasyon, se ki si Komisyon Eleksyon pe travay an partenarya avek Leta Sesel, pou zot fer delimitasyon *boundary* ki dan lavantaz parti ki Prezidan Larepiblik i reprezante.

E la Mr Speaker, mon pou demann ou pou konpran mwan malgre ki ou *Leader LDS* dan Lasanble, mon pou enplor ou pou separ ou fonksyon koman *Leader LDS* e ou fonksyon koman Speaker akoz mon pou bezwen dir serten keksoz vizavi parti

politik ozordi ki o pouvwar Sesel.

### **MR SPEAKER**

Zis mon ava aret ou la, tan ki ou'n adres mwan direkteman. Zis fer sir ki sa ki ou dir i annord avek sa ki ou devret dir, e ki ou pa fer bann ensinyasyon ki pa merite. Mon pou koriz ou lo en pwen ki ou'n fer deza.

Ou'n dir ki poudir ou ganny anpese pou koz lo serten size e sa i reflekte direkteman lo mon rol koman Speaker, e mon pa'n rekonnèt ki mon'n anpes ou koz lo okenn size oubyen ki mon'n anpes okenn Manm koz lo en size, pour vi ki i annord avek lareg Lasanble.

Mersi. Silvouple tenir mon parol an kont. Mersi.

### **HON SEBASTIEN PILLAY**

Definitivman Mr Speaker, mon pou tenir ou parl an kont e mon pran li tre serye e mon apresye ki ou pe ganny loportinite pou partisip dan sa deba ki nou pe fer ozordi bomaten; ki malgre ki Konstitisyon i prevwar ki Speaker i ava en arbitrer endepandan, dan sirkonstans kot nou annan en size devan Lasanble.

Me mon tre kontan ki ou'n partisipe. Mon tre kontan ki ou donn mwan loportinite

pou zisteman met en fe devan piblik ozordi.

Annou pran par egzanz yer dan Lasanble Nasyonal. E sanmenm sa i al dan sa lespri kot mon pe koz lo bann lotorite e bann lenstitisyon leta. I annan en Lalwa dan nou *Standing Order* ki dir ki en Manm pa kapab *preempt* en size ki swa size en kestyon, ki swa size en Mosyon, ki swa size en *Bill* devan Lasanble Nasyonal.

Me yer ki nou'n vwar koman Speaker Lasanble Nasyonal, ou'n les Onorab Georges fer en *statement* ki direktman relye avek en *PNQ* ki mon'n anmennen menm si sa *PNQ* ti'n fini ariv lo *Order Paper* e menm si Minis ti pe vin reponn sa kestyon.

En menm *statement* ki si mwan mon ti'n fer, zanmen ou ti pou les mwan fer. Alors se pour sa rezon ki monn fer sa *statement* avek tou respe ki mon'n fer oparavan.

Parey mon'n dir Mr Speaker, i enportan ki tou nou bann lenstitisyon demokratik i zwe zot rol dan en fason enparsyal e transparan. Lasanble Nasyonal enkli.

E ozordi bomaten Mr Speaker, parey mon'n fer piblik konpran, mon'n fer zot konpran tre byen bomaten, ki malgre mon pou anvri retir bann *S.I.* ki pou annan pou fer avek bann *fees* ki pasaze pou

bezwen peye avek bann *fees* ki bann *postal couriers* pou bezwen peye, mon napa en mazorite pou mon kapab fer li e alors mon pou bezwen depan lo mazorite Gouvernman.

Mon oule remind piblik Seselwa e Lepep Seselwa an zeneral, ki bann menm dimoun ki dan lasemenn pe kre difikilte pou nou kapab anmenn bann solisyon pou zot, i dan *weekend* pas devan zot laport e rod solisyon avek zot.

**(APPLAUSE)**

### **HON SEBASTIEN PILLAY**

Mon repet byen ankor, bann menm dimoun ki napa solisyon dan lasemenn pou zot, i bann menm dimoun ki pas devan zot laport pou vin propoz solisyon dan *weekend*.

E sa i enteresan Mr Speaker. I enteresan akoz pandan ki ou ekrir Gouvernman dan lasemenn e i napa larepons pou ou, me dan *weekend* ler Prezidan Larepiblik ek bann Minis i pas devan ou laport, zot annan desizyon pou donn ou. Enteresan sa Mr Speaker.

Rezon mon fer sa *statement* Mr Speaker, se akoz i rol, i rol bann antite demokratik dan nou pei pou zwe en rol pou asire ki Leta pa abiz son pozisyon ki i annan anver nou popilasyon!

**MR SPEAKER**

Ou lo ou Mosyon – ou lo ou Mosyon, Onorab?

**HON SEBASTIEN PILLAY**

Oh, wi mon lo mon Mosyon Mr Speaker.

**MR SPEAKER**

Ou Mosyon i lo *S.I.* 45 mon rapel ou.

**HON SEBASTIEN PILLAY**

Mersi ankor enn fwa pou lenteripsyon Mr Speaker, mon apresye e mon konpran Mr Speaker ki keksoz i kapab vin difisil sirtou ler mon fer bann komantr politik. Akoz komantr en politisyen mon osi i ti pou difisil pou mwan separ mon afilyasyon avek mon parti ki mon kontan, mon bann siporter ki mon apresye ki apel *United Seychelles* parey ou pou vwar li difisil pou fer separasyon ki mannyer ou santi anver *LDS*. I normal, nou tou nou imen Mr Speaker.

Me ler nou asiz dan bann sez, nou bezwen fer travay ki konsern tou Seselwa.

Rezon mon fer sa bann *statement* Mr Speaker, se pou etabli en konteks lo ki mannyer nou bann lenstitisyon Leta pa pe zve zot rol ozordi dan nou pei. E ler mon vin lo sa *S.I.* an partikilye, malgre mon'n dir tou lapel pou Komisyon Eleksyon pou *allow*

lezot arbitrer pou vin lo sa komite, in annan en refi total.

Mon pou soke dayer Mr Speaker, pou vwar ki si ozordi parey toultan ler mon'n anmenn en Mosyon a leksepsyon enn fwa pou *quash en S.I.* si mon pou vwar mazorite ozordi demann ankor en *adjournment of debate* e vin demann Komisyon Eleksyon pou vin fer prezantasyon dan Lasanble Nasyonal. I pou enteresan pou mwan vwar sa.

E si sa i arive Mr Speaker, sa ki pou enteresan se ki Lepep Seselwa pou ankor enn fwa vwar vre kouler sa bann dimoun ki dan lasemenn i kree problem e dan *weekend* vin devan ou laport pou vin donn ou solisyon.

Rezon nou bezwen demann sa *S.I.* ganny retire i senp. Komisyon Eleksyon i bezwen travay dan en fason transparan e nou, nou krwar sa enterferans i direk aköz nou'n vwar koneksyon avek bann sanzman ki Komisyon Eleksyon i oule anmennen, san pran konteks desizyon sa bann sanzman.

Annou regard en senp *advert* Komisyon Eleksyon. I fer en *advert*, i dir ek en dimoun ki si i reste Beau-Vallon ou pa kapab vin vot Anse-Royale. Me i enteresan ki Gouvernman li lo son kote atraver Komisyon Eleksyon, pe regard dan fason ki

manner pou fer bann Seselwa ki viv aletranze vote dan eleksyon Sesel. Ki manner ou kapab konpran sa?

Eski sa i apel en Komisyon ki pe travay endependan. Sa ki nou, nou konpran in toultan lentansyon Prezidan Larepublik, pou li anmenn sa. Me eski i oule anmenn sa ziska koz i santi ki son popilarite pe deklinen, ki son parti pe perdi lafors politik ki i ti annan e alors sel rekour ki i annan se pran kontrol bann lenstitisyon Leta, pou li kapab kontrol zot dan lafason ki zot fer zot louvraz?

Larepons i en senp, wi! Alors, ki sa komite i sipoze fer. Sa komite i sipoze delimit bann *boundary* eleksyon e nou'n annan en gran deba ler sa Lalwa ti pase dan Lasanble Nasyonal. Me sa ki enteresan, si Prezidan in fini konnen lekel bann *boundaries* ki pou ganny delimit, e nou larestan dimoun nou pa konnen, *then* i vedir poudir lenformasyon ki pas lo sa komite in ariv kot Prezidan.

Akoz i pa mwan ki'n dir dan okenn *meeting* an piblik ki Anse Etoile pou vin 2 distrik. Nou annan laprev. *Video* i la. *Meeting* ti pas an direk e se sa ki ti ganny dir. Se pour sa rezon ki nou bezwen demande ki i annan en Komisyon

Eleksyon ki fer son louvraz dan en fason transparan e ki dan sa travay ki i fer i enkli nou tou.

Nou pa kapab kontinyen annan bann lenstitisyon Leta ki *self-censor* zot lekor dan travay ki zot fer e *self-censorship* ozordi dan nou pei in vin en norm. *SBC* i fer *self-censorship*, tou antite i fer *self-censorship*. Mon soke par egzantp ler ou koz *self-censorship* - i byen ki nou'n *reward* bann atlet Zwe de Zil, me nou ti annan bann atlet otreman kapab ki'n ganny meday lor, ki'n fer byen dan zot *sport*, ki nou pa'n swazir pou *reward* zot.

Akoz nou pa'n koz lo la, akoz bann lenstitisyon Leta ki koz lo *fairness* ekitabilite dan nou sosyete pa'n koz lo la, i akoz *self-censorship*! E si bann lenstitisyon Leta i kontinyen *self-censor* zot lekor pou fer sa ki zot krwar Gouvernman i anvi zot fer, nou pou reste dan en gro problem, vizavi sa demokrasi ki nou tou nou'n koz lo la.

I malere me vwala sityasyon ki nou pei i ladan ozordi. Gouvernman i vini, i zis koze, entrodwi en Lalwa an se konsern bann farmasi. Bann lenstitisyon Leta ki sipoze al rod lenformasyon e regard ladan.

**MR SPEAKER**

Onorab, Onorab ou pe antre dan tou kalite size. Mon oule,

*(Interruption)*

**MR SPEAKER**

*Order*, silvouple!

Mou oule nou reste lo ou size ou Mosyon. Ou pe antre lo tou kalite ensinyasyon, lakizasyon lo lezot size. Annou retourn- Mon pa satisfè ki sa ki ou pe dir i senpleman pou anmenn konteks pou ou Mosyon. Mon pa satisfè avèk sa ditou. Ou'n al bokou pli lwen ki sa.

So, silvouple reste lo ou Mosyon.

**HON SEBASTIEN PILLAY**

Mersi Mr Speaker pou donn mwan legzanp *self-censorship* zisteman la.

Mon pe prezan konteks mon Mosyon, i mon drwa pou prezant konteks mon Mosyon. Si ou bann Manm lo ou kote latab ti anvi anmenn en Mosyon, ti ava anmennen en Mosyon, ti ava anmennen. Be mwan mon'n anmenn en Mosyon e mon annan dwa prezant konteks mon Mosyon.

Mon bezwen fer dimoun konpran akòz ozordi bomaten mon'n swazir anmenn sa Mosyon. Akòz ozordi bomaten se zis sa Mosyon ki lo *Order Paper*. Akòz Gouvernman napa travay Lezislativ. Dimoun i bezwen konpran,

akòz se dimoun apre ki blanm nou pou dir nou pa pe kestyonn lo pri lavi La Digue. Nou pa pe kestyonn lo isi.

Be nou fer li, nou fer li, me selman nou pa ganny sans fer li pase akòz zisteman i annan *self-censorship*. I annan en kontrol entern ki ganny entrodwi pou anpes lenformasyon sorti pou al kot dimoun an deor.

E ozordi se, problem se sa ki arive Sesel e an relasyon ek sa *S.I.* An relasyon ek kreasyon sa Komite se sa nou problem. Si sa komite pe fer son louvraz e i pe *involve* tou sa bann teknisyen, i osi neser pou *involve* bann dimoun, bann *decision-makers* ki apre pou ganny afekte par sa desizyon. bann *stakeholders* ki pou ganny afekte par sa desizyon.

I annan bokou *MNAs* ki reste dan bann distrik, kot bann *boundaries* i riske pe ganny delimite, ki ozordi pa konn ditou, pa konn okenn diskisyon ki pe arive. Ou konpran? E se sa nou problem. Nou problem se ki nou pa *allow* lezot dimoun konnen ki pe pase akòz nou annan en keksoz pou nou kasyet zisteman.

So, nou ki nou bezwen fer. Nou bezwen fer sir poudir nou gard bann lenstitisyon Leta onnet. Nou asire ki zot pa pran en rol pou zot *self-censor*

zot lekor. Se pour sa rezon ki ozordi bomaten nou pe anmenn sa Mosyon devan Lasanble Nasyonal.

Ler ou koz mwan poudir ou pa satisfè poudir mon pe etabli konteks. Mon konpran ou, akoz i fermal pou tann laverite. Me laverite zot pou bezwen tandè. Akoz mon pa koz lo mon par me koz lo par sa pep Seselwa ki la deor, ki'n met nou la anndan pou koz pou zot.

En Gouvernman par lepep e pou lepep. E mon pa pou pe fer mon louvraz si mon *allow* en Komisyon Eleksyon ki santi i bezwen *self-censor* son lekor pou li pran bann desizyon lo non, lo drwa lepep e mwan mon pou zis *endorse* parey en *rubber stamp*. I pa mars koumsa.

Alors Mr Speaker, apre ki mon'n dir tou sa ki mon'n dir. *I beg to move* ki *S.I. 45 of 2023 is annulled*. Mersi Mr Speaker.

**(APPLAUSE)**

**MR SPEAKER**

Mersi. Segonder Mosyon, Onorab Cosgrow ou anna laparol si ou le pran laparol an se moman.

**HON WALLACE COSGROW**

Wi, mersi Mr Speaker. Bonzour Mr Speaker, bonzour tou Manm e bonzour tou

manm piblik. Oditer, telespektater ki pe ekout nou, ki pe get nou.

Mr Speaker, mon ti a kontan felisit *Leader* Lopozisyon bomaten pou anmenn sa Mosyon premyerman; e dezyenmman en Mosyon ki pou mwan i enportan e i a sa moman la i bezwen ganny anmenn.

Akoz i annan serten keksoz ki parey in koz lo la ki mon krwar i bezwen ganny met de lavan, e ki pep Seselwa ozordi i bezwen konpran, i bezwen tandè sirtou dan sa letan ki nou pe koz ozordi lasemenn demokrasi.

E mon krwar *Leader* Lopozisyon in fer tre byen pou etabli konteks son Mosyon. E konteks son Mosyon i pa zis, malgre menm si *Leader* Lopozisyon in ganny serten arete avek ou Mr Speaker, pou swadizan retourn li lo ray. Me mon krwar konteks sa Mosyon i bokou pli larz ki ozordi ki sa Mosyon li menm - ki sa Lalwa li menm ki nou pe demann pou *annul* i ete.

Sa konteks sa Mosyon ozordi i bezwen ganny reflekte levantay bann *issues* ozordi ki nou pe vwar dan nou pei avek bann lenstitisyon, avek bann diferan desizyon ki ganny pran par Gouvernman.

Alors mwan mon krwar i *toute opportun*, i normal pou ler ki *Leader* Lopozisyon i

prezant sa Mosyon, i osi tous bann lezot keksoz ki annan relasyon pou fer avek sa sitasyon ki ozordi nou vwar nou ladan.

Mr Speaker, sa Mosyon bomaten i pe tous lo *à mon avis*, lo 2 keksoz ki tre enportan e sa nou pe koz lo latransparans dan lafason ki keksoz i ganny fer par Gouvernman e par bann lenstitisyon Leta. E osi partisipasyon. E ler mon dir partisipasyon, mon pe koz lo partisipasyon egal tou bann parti prenan.

E parti politik ozordi dan serten bann desizyon dan serten bann keksoz, i en parti peron. Kontan pa kontan i en parti prenan e i bezwen kapab ganny *involve* dan bann desizyon ki ganny pran e i bezwen kapab osi partisip egalman dan bann desizyon ki ganny pran.

E Mr Speaker, mwan mon pou koz lo 2 keksoz an partikilye dan sa Lalwa, dan sa *S.I.* ki mon krwar i enportan ki piblik Seselwa ozordi i okouran.

Nou'n koz lo la dan lepase, me i paret mwan ki Gouvernman in sourd lo nou. Zot in ferm zorey e zot kontinyen zot in *proceed* avek zot Lalwa.

Mr Speaker, sa deba ozordi i - mon krwar i tonm a en moman apropiye ler ki nou

pe selebre lasemenn. Si ou le lasemenn la demokrasi ki Vandredi son lazournen li menm. Ki sa Mosyon i annan en kantite relevans pou fer avek la demokrasi. E sirtou la ki nou, nou pe selebre, nou'n selebre *or* nou dan prosesis selebre 30an nou Lasanble Nasyonal. Lasanble Nasyonal i en lenstitisyon ki sipoze - en lenstitisyon ki sipoze pe promot la demokrasi.

En pilye Leta ki sipoze pe promot la demokrasi. Me souvandfwa Mr Speaker, nou vwar ki isi Lasanble Nasyonal, menm si ou'n dezagree avek *Leader* Lopozisyon bomaten, nou vwar ki dan Lasanble Nasyonal konmela nou pa neserman pe ganny sa loportinite.

E sirtou nou lo kote sa latab, lo kote minoriter nou pa pe neserman ganny sa loportinite pou nou kapab viv la demokrasi. Parey Onorab Naidu in dir, nou bezwen viv la demokrasi dan son *fullest*.

Mr Speaker, i annan bokou legzanp e pep Seselwa deor i konnen, i vwar. I annan bokou legzanp.

Par egzanp yer, *Leader* Lopozisyon dan son letan *PNQ* ler Minis ki ti vini, Minis pa'n kapab fini reponn. Mr Speaker, ou'n kennsel sesyon e Minis in ale. Nou pa'n kapab

fini ganny larepons ki *Leader* Lopozisyon ti pe demande.

Me sa Mr Speaker, pou mwan i en siny ki ou pe *impede* lo la demokrasi, lo *freedom of speech* pou *Leader* Lopozisyon. Son drwa dan Konstriksyon pou li kapab kestyonnen, pou li kapab koze.

Mwan menm Mr Speaker, yer ler mon'n lev mon lanmen. Nou'n les Onorab Gorges fer en gran statement bomaten menm *preempt* kestyon ki *Leader* Lopozisyon ti pe vin avek. In fer en gran deba e prezan apre nou vwar nou kontrent avek letan, pou nou kapab demann Minis kestyon.

Mwan menm mwan mon ti annan en kestyon vreman enportan mon ti anvi demann Minis, mon lanmen ti'n ganny leve, me malerezman mon pa'n kapab demann mon kestyon Minis. E mon'n ganny demande avek dimoun. I dir mwan, be ou pa'n demann kestyon yer. Mon dir mon lanmen ti leve mwan. Me malerezman mon pa'n kapab demann kestyon akoz letan i limite.

So, tousala Mr Speaker, i reflekte lo la demokrasi, lo lenstitisyon. E *Electoral Commission* i enn sa bann lenstitisyon ki ozordi nou pe poz kestyon lo lafason ki i *operate*.

Nou koman en parti politik nou pe poz kestyon. Wi, nou zwenn dan bann rankont. Nou ganny envite dan bann rankont. Me souvandfwa i paret mwan ki sa bann desizyon, i bann desizyon ki bann fet akonpli e nou, nou bezwen zis agree avek. Menm malgre si nou fer nou lobzeksyon ek serten keksoz.

Mr Speaker, e parey mon'n dir, la demokrasi i bezwen ganny vwar pe ganny viv dan sa bann lenstitisyon. E la demokrasi i bezwen ki mannyer sa bann lenstitisyon i fonksyonnen. E sa bann lenstitisyon i bezwen pare pou ekoute, i bezwen pare pou fer konsiltasyon; bezwen pare pou osi annan konsansis avek tou bann parti prenan.

E demann zisteman pou sa *S.I.* ozordi, pou *annul* sa *S.I.* ozordi i dan menm laliny. I dan laliny konsiltasyon, konsansis e nou bezwen kapab osi pran lopinyon lezot parti prenan.

E nou pe vwar ozordi Mr Speaker dan pei, kot ler serten desizyon i ganny pran, desizyon i ganny pran, napa konsiltasyon. Napa lavwa lepep ouswa dimoun ki kapab donn serten *input* dan sa bann desizyon. Nou vwar kot problemm i arive Mr Speaker.

*LOTO* bomaten in elabor lo *port and harbour dues* ki dayer taler i pou fer, i pe



demann Lasanble pou osi *annul* sa *S.I.* e nou'n vwar ki'n arive Mr Speaker. *S.I.* in ganny fer, tou dimoun i konnen. *S.I.* i pas devan *Cabinet of Ministers*, tou *S.I.* i pas devan *Cabinet of Ministers*.

E ti sa letan oporten, si zot ti'n fer konsiltasyon avan. Sa ti sa letan oporten pou Prezidan, bann Minis dir be get sa, sa ki la mon pa krwar i annord, sa *text* mon krwar i devret ganny fer tel fason.

Non, pa apre ler ki *S.I.* in fini an operasyonnel ki nou dir non, i ti'n mal ganny ekrire, i ti isi, i ti laba. Non, se sa i montre mank konsiltasyon, mank konsansis e i montre en Gouvernman ki pe tat tate dan fernwar, ki ou a krwar zot pa konnen ki zot pe fer. E sa i relye osi avek sa *S.I.* ki nou pe koz lo la ozordi.

Lot lenstans Mr Speaker, kot nou vwar kot i mank konsiltasyon e i mank konsansis parmi tou bann parti prenon, se sa *levy* lo touris, lo sak lannwit ki zot reste. Lalwa i ganny fer, Polisi i ganny fer, sa i ganny fer. Apre nou bezwen back *track* lo sa bann zafer.

So, Mr Speaker, pou mwan ler nou *deal* avek bann *issues* ki annan pou fer avek la demokrasi, latransparans e partisipasyon, nou bezwen fer li byen. Akoz nou pa fer li pou

nou. Parey *Leader* Lopozisyon in dir, nou pa fer li pou nou. Nou pa koz pou nou, nou. Nou koz pou sa pep Seselwa deor ki anvi vwar keksoz diferan e meyer.

Me ozordi malerezman Mr Speaker, sa *S.I.* ki nou pe koz lo la ozordi i pa en *S.I.* ki la meyer pou pep Seselwa.

Mon pou donn ou de legzanp Mr Speaker e mon pou al direkteman dan sa *S.I.* mon pou donn ou de legzanp. Premye legzanp ki mon anvi koz lo la Mr Speaker, se konpozisyon. Dayer nou'n vwar ki poudir sa *S.I.* i kree en komite pou *delimitation of boundaries*, pou revwar bann *boundaries* elektoral e nou'n ganny leksplikasyon dan bann *meeting* parti politik akoz ki zot bezwen fer sa, pou ki rezon, kantite letan pa ankor ganny fer. Pou ki rezon e akoz i bezwen ganny fer. Mon konpran.

Me Mr Speaker, ler nou fer komite pou fer sa bann zafer, nou bezwen kapab fer komite ki reprezantatif. E parey in ganny dir boner, komite i bezwen osi kapab annan *input* dimoun ki pou al ganny afekte.

Menm parey avek *levy* touris. Pa'n gannyen *input* dimoun ki pou ganny afekte, bann operater. Alors nou vwar apre, *after the fact* ki dimoun i vini, i fer *meeting* ek Prezidan,

i konplent akoz in pa'n ganny *input*.

Menm parey Mr Speaker, avek *port and harbour dues*, pa'n ganny *input*. Alors nou vwar ki paret nou bezwen tourn *back* lo nou bann desizyon ki nou pran. *Well*, pa nou desizyon, zot desizyon ki zot pran akoz i mank konsiltasyon.

E dan sa laliny Mr Speaker, konpozisyon sa komite ki pou vwar *delimitation of boundaries*, i enn ki pou nou i annan profesyonnel lo la, ki normal. Me i enn ki nou krwar ti devret annan osi partisipasyon parti politik. Parti politik akoz, se akoz bann dimoun ki pou al konteste eleksyon. Bann dimoun ki pe travay.

E ozordi par egzanp bann MNAs ki deza ganny elekte dan bann distrik, mon krwar i enportan pou zot konnen ki manner zot distrik pou ganny afekte.

Kan manner zot distrik pou ganny afekte e si pou annan okenn sanzman ki pou ganny fer dan laliny zot distrik. Zot bezwen konnen. La nou pe tande poudir Anse Etoile i sipoze ganny separe an 2 distrik. Nou'n tande dan *meeting* distrik, me eski MNA ki reprezant Anse Etoile i okouran? Ou konpran?

Mr Speaker, dir Onorab Loizeau koumsa ler i napa

naryen pou dir, pa dir naryen. Akoz i pa dir bokou li.

*(Interruption)*

**HON WALLACE COSGROW**

Mr Speaker- Mr Speaker..

**MR SPEAKER**

*Order!*

**HON WALLACE COSGROW**

Konpozisyon sa komite i enn ki koumsa. *Chairperson, Electoral Commission*, i osi annan reprezantan *Chief Electoral Officer* avek bann lezot dimoun teknik.

*Now*, sa komite son louvraz ki i sipoze fer, i sipoze rekomann avek Komisyon Eleksyon. Me selman nou vwar ki son *chairperson* li menm li ki ansarz Komisyon Eleksyon, en lot dimoun ankor lo la, li menm li ki *CEO* Komisyon Eleksyon.

So, parey in deza ganny dir, komite ki Mr Lucas i form parti, pou dir ek Mr Lucas ki nou bezwen fer serten sanzman e Mr Lucas li prezan i pou al fer sa bann sanzman.

Mr Speaker, ou pa vwar i annan en problem dan prosis, dan lafason ki i ganny fer an latransparans, dan kontribisyon lezot dimoun?

Konmsi nou pa vwar i annan en problem e nou, nou bezwen asize, reste trankil.

Malgre nou'n fer nou pozisyon kler dan meeting avek *Electoral Commission*, me nou santi ki pozisyon pa'n ganny pran an konsiderasyon.

E nou'n ganny dir klerman ki sa pa pou ganny pran an konsiderasyon. So, pou mwan i montre en- Malgre nou koz lo la demokrasi. Malgre nou koz levolisyon la demokrasi Sesel, i montre ki poudir ozordi dan pei Sesel napa *practice* la demokrasi. Dan serten ka napa *practice* la demokrasi.

*Leader* Lopozisyon bomaten in koz lo bann lenstitisyon ki dan lepase zot ti fer en pake tapaz, ki ozordi zot reste byen, zot reste *mute*. Pa tann zot. Ou konpran? Ou pa tann *Electoral Commission*.

E i les nou krwar ki poudir zot an koalisyon avek Leta, ek Gouvernman ek parti politik. E la mon anvi separ parti politik Mr Speaker. Me mon pa kapab separ parti politik akoz ler mon annan ou Mr Speaker, avek tou respe, koman *leader* parti politik a latet en lenstitisyon Leta tre enportan, i difisil, difisil pou mwan kapab separ politik ek tou sa bann zafer.

E mazorite Seselwa ozordi, i vwar ki poudir politik in antre dan tou sa bann lenstitisyon Leta. E mwan pou mwan sa konpozisyon sa

komite, pou mwan i pa normal.

Premyerman napa reprezantasyon parti politik, bann dimoun ki pou ganny afekte, bann Manm Onorab ki'n ganny elekte, ki swa lo sa kote latab ouswa lot kote latab, zot pa pe konpran ki pe pase dan zot distrik. E zot napa en *input* ki pe pase dan zot distrik.

Zot bann dimoun lokal e zot bann dimoun ki kapab dir ou ler ou pe fer en desizyon aranz *boundary*, zot kapab dir ou leksperyans lo teren ki mannyer *boundary* petet i devret pase, akoz i devret pas koumsa. Me sa rezon zot napa, zot pa ganny envite.

E dezyenm problemn ki nou annan, *Chairperson Electoral Commission* ki li menm li i *chair* sa komite e apre i pou pran rekomandasyon ki li in fer i pou donn son lekor, apre i pou enplimante li menm par son *CEO Electoral Commission*. Nou pa vwar i annan en problemn la Mr Speaker? Nou pa vwar i annan en problemn demokrasi dan sa lenstitisyon? So, nou bezwen koz lo la.

Mon dezyenm keksoz ki mon oule koz lo la Mr Speaker, lo la sa Lalwa, i an relasyon avek Mr Speaker, (mon pe zis rol lo en pti kou la) i an

relasyon avek manda sa komite Mr Speaker.

Komite in ganny li en manda pou fer sa travay ziska si mon pa tronpe, ziska lafen 2023 e Mr Speaker, mon pa konnen si pandan sa bann letan, sa kantite letan ki zot pe fer sa travay, i pou ase letan pou zot kapab delivre sa travay ki zot sipoze pe kapab delivre e pou fer li en travay ki enparsyal, en travay ki reprezantatif avek tou bann distrik elektoral.

Mr Speaker, ler mon - anmezir ki mon *sum-up* Mr Speaker, mon krwar nou bezwen asize. Mon swe se ki lot kote latab zot ekout nou e zot sey konpran kote ki nou pe vini. Malgre zot gran mazorite. Mon konnen bokou fwa dan lepase zot in dir zot annan mazorite, zot ki *rule border*, zot ki deside ki pou fer.

Me mon krwar si ozordi nou pe koz lo la demokrasi, si ozordi nou pe asize nou pe koz lo latransparans, nou pe koz lo fason keksoz i bezwen ganny fer, mon krwar, mon *hope* ler mon'n tann *Leader* Lopozisyon boner dir ki zot oule posibleman anil deba lo Mosyon, mon *hope* ki sa pa arive Mr Speaker e mon *hope* ki nou kapab tonm dakor, ki zot kapab vwar ki poudir i annan en problemm avek sa *S.I.*

I annan en problemm dan lafason ki sa *S.I.* dan lespri ki sa travay pe ganny fer. I annan en problemm dan lafason ki sa bann lenformasyon li menm pou ganny trete e lafason ki son lenplimantasyon pou ganny fer. E mon pe *beg* zot lo lot kote latab, mon pe demann zot pou ki zot osi zot vwar poudir sa zafer pa pe al dan sa direksyon kot i devret ale, e dan lespri latransparans e la demokrasi, zot zwenn nou lo sa kote latab e zot osi *annul* sa *S.I.* e fer ki travay i a retourn lo *drawing board* e nou ava kapab vwar nou en Lalwa ki pli reprezantatif Mr Speaker.

Avek sa Mr Speaker, mon a remersi ou e mon pou aret lanmenm. Mersi.

### **MR SPEAKER**

Mesi Onorab. Mon a donn laparol Onorab Naidu.

### **HON SATYA NAIDU**

Mersi Mr Speaker. parey Onorab in prevwar pli boner, anba. Avek ou permisyon, anba *Order 23(1)* mon pe *move* ki Lasanble i *adjourn* sa deba lo sa Mosyon, pou permet nou al dan Staz Komite e ki Lasanble i apel Komisyon Elektoral pou permet son bann zofisye vin eksplik rezon det par deryer lentrodiksyon sa *S.I.*

**MR SPEAKER**

Ok, ou pe *move* en Mosyon. Nou ganny segonde. On pou demann ou pou adres Mosyon pou zistifye akoz ou anvi sa e mon oule dir, avan nou antre dan sa Mosyon, poudir mon okouran e *Leader* Lopozisyon osi i okouran poudir ti annan sa lide pou fer *Electoral Commission* vin devan Lasanble. Mon'n konsanti avek rezervasyon ki nou kapab fer li san ki nou anpes deba kontinyen ozordi. Mon a ganny segonnman lo sa Mosyon.

**MR SPEAKER**

Onorab Larue.

**HON FLORY LARUE**

Bonzour Mr Speaker. Bonzour tou Manm, bonzour tou dimoun a lekout. Mon segonn Mosyon Onorab Naidu. Mersi.

**MR SPEAKER**

Onorab Naidu mon demann ou pou eksplik ou Mosyon e mon demann ou fer li direk, konkret, bref akoz letan nou pou bezwen pou nou konsider bann *steps* ki nou pou pran. Onorab Naidu?

**HON SATHYA NAIDU**

Mersi Mr Speaker. Mon ava sey swiv ou gidans. Baze lo sa ki'n ganny prezante pli boner, e rezon ki nou'n bezwen fer le

lesansyel lo sa kote, se pour kapab permet manm Komisyon Elektoral vin eksplik rezondet par deryer sa *S.I.*

Wi, i kapab annan pa mal keksoz ki kapab ganny dir, lo travay ki sa Komisyon atraver sa komite ki sa *S.I* 45 pe adrese, deza i annan Manm ki'n fini, sermante, ki'n fini pran zot responsabilite, e alors zot in fini komans zot fonksyon ouswa loperasyon.

E i ti annan en kestryon ki Onorab Wallace Cosgrow, pli boner ti'n poze an relasyon avek dele letan ki sa Komite, ouswa plito sa Komisyon pour annan vizavi sa legzersis.

Alors vwala rezon, pour nou kapab ganny sa lenteraksyon, avek bann Manm Komisyon, pour kapab prezant zot pozisyon pour pep Seselwa tand e konpran e pour osi edik zot lekor.

E an menm tan i paret i annan en nesesite, pour nou kapab fer ledikasyon lo kote bann Manm Onorab, osi pour sey konpran poudir ki ozordi kot nou'n arive an relasyon avek travay, nou fer li dan en fason, e nou fer li dan en fason ki drwat an konformite avek serten prensip.

*I feel it is not fair* lo Komisyon pour Lasanble pronons son pozisyon e zot pa pe ganny en drwa, pour zot kapab prezant zot pozisyon an

relasyon avek travay ki zot anvizaz-e fer.

E byensir i annan en pwen kontansyon ki zot pe met devan, pou dir *Chairman* ki pour konsilte avek son prop lekòr, an relasyon avek travay. Mon krwar nou bezwen ganny en leksplikasyon lo sa size pour *Chairman* li menm li enform nou ki mannyer eski sa prosesis i marse? A mon avi mon vwar ki Komite pour fer son louvraz, wi. Komite pour fer serten determinasyon. E se Komisyon li menm li ki pour kapab *carry forward*, sa travay ki sa komite pour fer.

E ozordi zour mon bezwen dir Mr Speaker, bokou in ganny dir dan la demokrasi. Me zis get lekel sa bann ki pe koz lo la demokrasi ozordi, en? Me selman an relasyon avek sa la demokrasi ki nou pe viv ladan, mon panse ki ti a bon pour zot vini, pour zot osi fer resorti zot pozisyon an relasyon avek sa.

E zisteman an relasyon ek sa la demokrasi ki zot pe koz lo la, la mwan mon panse ki bann Manm Komite zot annan pouvwar pour kapab dir, vwala sa i nou pozisyon. Pli tar sa *Chairman* i pa swiv sa konsey ki'n ganny donner, ozordi dan sa demokrasi ki nou pe viv ladan, dimoun pour ouvertman pour vin dir ki nou, nou pa'n sipòte e i annan en diferans ant lafason ki nou,

nou pe regard keksoz e Komisyon pour regarde.

E mon panse i kapab annan sa, akòz lafason ki nou'n demokrasi, anba nou sistenm pe evolue, e pe bouz dan en fason ki pozitiv. Alors vwala rezondet par deryer akòz mon'n bouz sa Mosyon, e mon ava les mon koleg.

### **MR SPEAKER**

Mersi Onorab Naidu. Wi, ou *point of order* Onorab Pillay?

### **HON SEBASTIEN PILLAY**

Mersi – mersi Mr Speaker. Petet koriz mwan si mon'n mal konpran, Onorab in *almost* fer en lentervansyon lo mon Mosyon ki mon'n *move*, apre i ganny sans pour li *move* en *Motion for adjournment* akòz i annan en mazorite. E ou koman Speaker ou'n konsyantiz lo la san ki ou koman Speaker, ou enform mwan.

Mwan ki en minorite ki *mover* mon Mosyon, san ki ou, ou enform mwan, poudir be gete Onorab, mwan mon'n resevwar en *notice*, en *notice* ki nou napa dan Lasanble, zis parey ti napa *notice* pour sispann Onorab Loze, personn pa'n vwar ki zis ou ki'n gannyen, apre ou dir ek mwan koumsa poudir ou'n konsyantize, e apre nou pour bouze pour *Electoral Commission* vini.

San ki ou menm dir nou, ki pouvwar ou annan pour ou *bypass Order 23(2)* ki dir prezan nou bezwen annan en deba lo Mosyon ki i pe *move*.

**MR SPEAKER**

Nou pour annan en deba lo Mosyon ki pe vini.

**HON SEBASTIEN PILLAY**

*Hold on* mon a fini koze Mr Speaker, mon pe koze...

**MR SPEAKER**

Wi be terminen....

**HON SEBASTIEN PILLAY**

Mon *have the Floor*, Mr Speaker.

**MR SPEAKER**

Ou pe fer en *point of order* ...

**HON SEBASTIEN PILLAY**

Mr Speaker, *with all due respect, you do not have, you do not have* ...

**MR SPEAKER**

...terminen silvouple.

**HON SEBASTIEN PILLAY**

...*you do not have the Floor, Sir! I have the Floor.*

*(murmurings off-mic)*

**HON SEBASTIEN PILLAY**

*You have given me the Floor.*

**MR SPEAKER**

*You have the Floor. You have the Floor when I give you the Floor. Terminen lo ou point of order silvouple.*

**HON SEBASTIEN PILLAY**

*Thank you, Mr Speaker. Therefore, Mr Speaker. Mon pe demann ou pour retract sa ruling ki ou'n donner akoz it an abuse! Of the minority dan Lasanble Nasyonal, akoz ou pa'n konsilte mwan ou!*

**MR SPEAKER**

Non.

***(APPLAUSE)***

**HON SEBASTIEN PILLAY**

*And in all fairness, Mr Speaker, in all fairness, i dir ou la, ok, standing Order i fer kler ki okenn varyasyon en Mosyon i bezwen ganny fer an konsiltasyon Speaker avek sa Manm ki'n move son Mosyon.*

Mwan ki'n *move* mon Mosyon, i a fer a trwazyenm repriz, si pa dezyenm repriz dan sa Lasanble ki ou *allow* en *motion to adjourn*, kan an mazorite, ki si zot pa dakor ek en Mosyon zot vot kont!

**MR SPEAKER**

Mersi. Terminen *please*.

**HON SEBASTIEN PILLAY**

...me ou Mr Speaker, *obviously* Lasanble i pour ou, ou fer koman ou anvi. Mon'n

met mon pwen devan ou, Lepep Seselwa i war, i tandé! Mr Speaker nou a gete prezan ki manner ou deside prosede. Mersi!

**MR SPEAKER**

Mersi anba *Order 23(5)* en Manm i annan drwa anmenn en Mosyon pour *adjourn* letan in ganny rekonné e i annan laparol lo *Floor*. Sa i kler. Nou a prosede avek –

**HON JOHAN LOZE**

*(Off-Mic)*

**MR SPEAKER**

Ki ou *point of order* Onorab Loze?

**HON JOHAN LOZE**

Mersi Mr Speaker. Mr Speaker, mon le koriz en mis-apreansyon ki'n leve. Onorab Naidu in koz lo, in tann pozisyon *United Seychelles*, lo konsernan ki *Chairperson Electoral Commission*, i osi *Chair* sa komite. Mr Speaker mon le met kler pour piblik konpran, sa pa zis pozisyon *United Seychelles*, sa! I ti pozisyon *LDS* osi devan *Bills Committee* aköz zot osi zot ti lev en konsern lo la, e Onorab Naidu i en Manm *Bills Committee*. Vwala sa *self-censorship* ki Onorab Pillay pe koz lo la.

**MR SPEAKER**

Tre byen. Mersi.

**HON JOHAN LOZE**

Zot pa aksepté ki zot ti annan en konsern zot osi lo sa size.

**MR SPEAKER**

Mersi. Si sa, si sa ariv dan *Bills Committee*, mon aksepté – non mon aksepté poudir i annan diferan pozisyon.

*(Interruption)*

**MR SPEAKER**

*Order! Order!* Silvouple. Zot le la demokrasi respekté lord. Onorab Naidu ou annan en komantr lo la?

**HON SATHYA NAIDU**

Wi Mr Speaker. Mon en Manm *Bills Committee*. non nou Komite son repitasyon pe ganny met an kestyon la. Nou pa'n ganny okenn diskisyon dan sa fason e si Onorab pe fer resorti ki nou lo sa - lo bann - lo nou kote koman Manm komite in fer resorti sa, fodre ki i *substantiate* atraver *verbatim* ouswa *meeting minutes* ki'n ganny rikorde. Mersi.

**(APPLAUSE)**

**MR SPEAKER**

Mersi. Bon, mon pa pe al pli lwen, mon pa pe al pli lwen avek sa pwen i napa relevans pour nou prosedir. Onorab Larue, ou kapab segonn, fer



ou prezantasyon lo segonnman sa Mosyon.

**HON FLORY LARUE**

Mersi Mr Speaker. Mr Speaker, mon ti a kontan siport Onorab Naidu pour fer sa demann ki nou anmenn, nou relev - nou aret deba pour lemoman e nou anmenn sa komite ki nou enformen, devan nou pour eksplik en pe plis.

Sa i akoz, nou vwar ki letan en parti politik sepa mwan la dan sa semenn demokrasi, i servi son lenfliyans ki i annan lo serten son bann siporter, pour detourn sa ki pe pase, letan zot servi zot lenterpretasyon dan zot fason, pour fer ki sa i reprezant *meaning* ki sa keksoz pe ganny met devan Lasanble.

La nou pe pran en loportinite, ki sa komite i vin devan e i eksplik nou ki pe pase. Mr Speaker, napa fason pli transparan pour montre ki zot biznes e ki zot bi! Akoz la nou pe, nou pe ganny demande pour *quash* en *S.I.* ki pe kree en Komite par en kote latab, e letan nou, nou demande ki deba i arete lo sa e nou anmenn plis klarite, sa klarifikasyon i a kapab fer ki kekfwa nou vot avek zot pour *quash*, e piblik Seselwa a konpran kwa ki pe pase.

Zot pe dir nou *quash*, vot ek zot e zot pe dir piblik Seselwa ki zot en minorite. E zot konnen ki sa demann, zot pe ganny fer pa pour ganny aksepte akoz nou, nou mazorite. E la letan nou pe demande, ki plis klarifikasyon i ganny anmennen - i ganny anmennen.

*(Interruption)*

**MR SPEAKER**

Onorab. *Order!*

**HON FLORY LARUE**

Devan pep Seselwa akoz ...

*(Interruption)*

**MR SPEAKER**

*Order!*

**HON FLORY LARUE**

Mr Speaker mwan mon en Manm Parlman, mon pe anmenn deba e ...

**MR SPEAKER**

Prosedee...

**HON FLORY LARUE**

...nou pe koz lo la demokrasi, Mr Speaker mon'n ekoute mwan letan *Leader* Lopoziyon in dir ki;

I en minorite,

I pa pour kapab *quash*, solman i anmenn Mosyon pour *quash*,

Akoz zot anmenn en kantite Mosyon pour pri lavi; Solman zot bann dernyen Mosyon sibstans i date depi Zen, apard sa zis *LOTO* ki'n anmenn en Mosyon avek en lot, enn an Out e enn an Septanm la zis de Mosyon, me solman zot pa pe adrese sa bann keksoz ki dir nou i pe adrese.

Me solman i plenny son sor, i dir, i napa pouvwar aköz i en minorite, i pa pour kapab *quash*, solman i pe demande. La nou pe dir li be kekfwā nou a kapab donn ou sipor, si ou kapab les sa bann dimoun vin eksplike. Si nou vwar zot bite, si nou vwar bann pwēn ki i pe anmennen vre i relevan, nou a kapab demann sa bann keston, aköz la nou pe donn en lot sans ankor, pour nou kapab re-tann ankor aköz nou pe fer en demarkasyon.

Mr Speaker, mon bezwen osi profite ki lefet ki en sizesyon in ganny fer lo kote Prezidan, ki in vin dan *meeting* piblik e in dir ki i konnen ki Anse Etoile pour en distrik ki pour ganny - ki pour *probably* pour ganny kase. Mr Speaker, nou tou nou konnen ki distrik Anse Etoile, i pli gran distrik dan Sesel, i annan li 4064 voter, enn bann pli pti distrik i annan li 1900 voter.

Mr Speaker, si ou annan en lespri dan ou latet, ou bezwen konpran ki si nou pe

al fer en demarkasyon distrik, pli gran distrik, i distrik ki pour ganny kase premye! I pa savedir sa ki zot pe *insinuate* ki Prezidan asize avek *Chairman* Komisyon Eleksyon e aköz lo menm li ki pour *Chairman* sa Komite, zot in asize zot in diskite, zot in fer en desizyon ki Anse Etoile pour ganny kase; e Prezidan li i konn sa lenformasyon avan tou dimoun alor in vin dir dan *meeting* piblik. Sa ki zot pe *insinuate!*

Mr Speaker sa i grav! Letan i kler ki travay sa komite se demarkasyon distrik savedir, petet pour annan sanzman dan distrik, be sa petet i definitivman i pour *involve* Anse Etoile, pli gran distrik dan Sesel. E pour nou vin dir sa bann parol, i montre ki kalite nivo manipilasyon zot pe servi pour manipil piblik Seselwa.

E pour sa ki nou, nou le ki Seselwa i tande ki pe arive e nou pe pratik la demokrasi par anmenn klarite e leklersisman, par anmenn sa bann dimoun isi dan nou Lasanble Mr Speaker.

Sa ki *LDS* i debout pour; i debout pour la demokrasi e klarifikasyon. En keksoz ki Parti *US*, pa konn ditou ladan Mr Speaker! Mersi.

**(APPLAUSE)**

**MR SPEAKER**

Mon ava aprezan apel bann Manm pour entervenir lo Mosyon. Mon pour demann zot pour reste bref, e reste lo Mosyon pour *adjourn* pour kapab ekout zofisye *Electoral Commission*. Reste lo la silvouple, pour kestyon letan. Onorab Lemiel ou annan laparol.

**HON SYLVANNE LEMIEL**

Mersi Mr Speaker. Bonzour tou dimoun a lekout. Mr Speaker, mwan mon ladres i pa pour vreman lo *adjourn* Mosyon. Mwan mon annan en konsern plizoumwen. Mon le konnen akoz ki sak fwa – Gouvernman i pran son desizyon li, sa *S.I.* in sorti, akoz *Electoral Commission* pa ti vin devan pour li vin dir i le donn en leksplikasyon? I le eksplike?

Eski ler *LOTO* i anmenn Motion pour *adjourn or annul* lanmenm ler ki *LDS* poudir les Komisyon Eleksyon vini pour li vin eksplike?

Nou pa kapab toultan pe pran desizyon apre ki - desizyon in ganny pran, nou pa kapab toultan apre re - *go back* prezan ki nou poudir annou konsilte, annou vin donn lenformasyon.

I menm parey ek sa de lezot *Bill* ki pe vini - i ganny - nou pe ganny dir *annul*, Gouvernman i pran son

desizyon par deryer, kot i dir pa met an plas, pa met an fors pour lemoman, akoz i annan fot zot pa ankor pare, *whatever* desizyon ki zot in pran, me solman zot pa pe met sa bann *S.I.* an aplikasyon, akoz zot in vwar ki'n mank konsiltasyon.

So, sa enn osi, eski toultan nou pour fer menm keksoz ler *LOTO* i anmenn en Mosyon dan Lasanble pour nou vin dir prezan be anmenn *Electoral Commission or any other institution*, anmenn zot dan Lasanble pour nou prezan al diskite les zot vin eksplike?

Sa i komans vin en pe tro kouraman. Mon krwar in plis ki ler ki avan en *S.I.* i sorti, si i annan okenn *S.I.* ki pour annan lenplikasyon lo pep Seselwa, an sa ki konsern son pos, an sa ki konsern nenport ki desizyon ki en Seselwa pour bezwen pran, e ki pour afekte li; petet sa bann desizyon konsiltasyon i merit ganny fer avan ki sa bann *S.I.* i sorti, pour vin devan nou Lasanble.

E apre nou, nou pour bezwen anmenn Mosyon pour *quash* ki apre i pa pase! Mersi.

**MR SPEAKER**

Mersi. Mersi mon bezwen donn en repons Onorab Lemiel, akoz i annan referans avek prosedir ki nou pe swiv. Sa demann in ganny fer, par en Manm Lasanble, lo lapar

son *caucus*, I rezonnab ki zot kapab fer en demann si zot bezwen ekout en antite, ki konsern en size ki devan Lasanble, mon pa vwar lot mannyer. Laparol i pour Onorab Henrie.

**HON GERVAIS HENRIE**

Mersi Mr Speaker. Bonzour tou dimoun. Mr Speaker, mon pran laparol ozordi bomaten, akoz mon santi i neserer ki piblik Seselwa i ganny rapele, ki'n arive depi 2020, apre eleksyon e la nou kot nou ete, pour ki zot pa ganny *mislead* par bann mansonz, ouswa propagann.

**MR SPEAKER**

Onorab mon rapel ou, nou bezwen reste lo Mosyon *for adjourn*.

**HON GERVAIS HENRIE**

Wi se...

**MR SPEAKER**

Fer sir ou komanter i al lo sa Mosyon.

**HON GERVAIS HENRIE**

Se zisteman pour zistifye rezon akoz mon pe siport demann Onorab Naidu.

**MR SPEAKER**

Tre byen.

**HON GERVAIS HENRIE**

Donk zis apre eleksyon 2020, enn bann rekomandasyon Komisyon Eleksyon, ki ti ganny soumet ofisyelman sete pour annan en revizyon dan bann *boundary* eleksyon, zis apre eleksyon 2020 dan son rapor ofisyel.

E apre si ki'n arive an 2022, *Cabinet* i aprouv pour annan en lamannman dan Lalwa Eleksyon, pou anmenn sa provizyon pour kapab permet revizyon dan *boundary*, ki dayer Konstitisyon pei Lartik 116(1)(b) i permet Komisyon Eleksyon pour fer.

E sa Lartik i dir, "Komisyon Eleksyon ava gard an revi kontinyel lakantite e demarkasyon bann rezyon elektoral dan ki Mahe ek Praslin i ganny divize an prenan kont Lartik 112(3)".

Alors sa i ganny fer, *Cabinet* i aprouv pour ki sa i kapab ganny fer an Septanm 2022. E an Mars 2023, Lasanble i aprouv sa lamannman. E Mr Speaker, avan ki Lasanble i aprouv sa lamannman, ti annan konsiltasyon avek bann Manm *Bills Committee* ki dayer Lopozisyon i ganny reprezante lo la, pour eksplike ki mannyer sa proses ti pour ganny fer.

Apre sa, ler *S.I.* i sorti, Komisyon Eleksyon i fer en *meeting* ofisyel avek tou Manm

Lasanble Nasyonal, isi dan *Members Lounge*, ou konnen ki ti arive? Lopozisyon ti absante! Ti koz spesifikman lo sa *S.I.*

**(APPLAUSE)**

**HON GERVAIS HENRIE**

Lopozisyon pa partisipe. Apre an Zilyet 2023, sa komite i ganny inogire. E ki arive Lopozisyon pa partisipe! Mwan mon ti laba, kot lansman *inauguration of this committee, the Opposition* ti absan!

E sa komite in ganny eksplike byen - Lopozisyon Mr Speaker, zot pa'n dir nou, zot annan zis en problem zot, zot in demande pour zot ganny en *sit* lo sa komite. E depi son komansman Komisyon Eleksyon in dir i pa anvi ki sa Komite i ganny *hijack* par okenn politisyen.

Nou, nou parti mazoriter nou, nou'n ganny eleksyon Lasanble Nasyonal e prezidansyel. Eski piblik Seselwa i tann nou pe konplent nou pa'n ganny en *seat* lo sa Komite? Non nou pe respekte, en lenstitisyon endepandan fer provizyon par Konstitisyon pei.

**(APPLAUSE)**

**HON GERVAIS HENRIE**

Mon pa kapab konpran akoz parti Lopozisyon i krwar i ankor pe ansarz Sesel!

Zot konnen ki ti arive an Septanm 2015, en lamannman aprouve par senkyenm Lasanble Nasyonal, ki *Leader* Lopozisyon ti ladan, zot anmenn en lamannman pour sanz e kree en nouvo *boundary* eleksyon pour kree Ile Perseverance! Sa ki ti konplent ki ti napa konsiltasyon? Ki ti napa transparans?

**(APPLAUSE)**

**HON GERVAIS HENRIE**

Alor nou ozordi nou pe dir nou *LDS*, ki krwar dan la demokrasi, ki'n lager, ki nou Prezidan in ganny kas latet pour anmenn laliberte ek latransparans, nou pe dir annou kontiny sa prosesis transparans.

Onorab Naidu in *move*, nou ava anmenn Komisyon isi! Zot ava eksplik ankor nou e piblik Seselwa, zot a ganny sans demann kestyon, kisisa sa prosedir? Lekel bann dimoun ki pour lo la? Akoz sa bann dimoun pour lo la? Ki pour manda sa Komite? Nou pa pe fer okenn nanryen deryer rido, pep Seselwa a tande, zot ava tande e nou ava gete si zot serye aprezan.

Nou pa pe kasyet nanryen nou! Akoz nou, nou

annan mazorite nou ti kapab vini zis politikman desir tou zot bann largiman depi bomaten, nou ti kapab fer li, me nou pa anvi akoz ler mon'n ekout zot - Onorab ki'n segonde i dir li i fyer ek sa Mosyon.

Mwan si mon ti dan zot *caucus*, mon ti pou anbarase avek sa kalite prezantasyon ki *Leader* Lopozisyon in fer! Mon ti pour anbarase!

**(APPLAUSE)**

**HON GERVAIS HENRIE**

Akoz en Mosyon koumsa mon ti pou'n prepar mon prezantasyon, e met tou mon ban largiman akoz mon kont sa *S.I.* In al dan tou direksyon, ni en devan, ni en deryer, ni en komansman, ni en finisyon son prezantasyon ti napa! E i pa'n konvenk mwan en sou!

**(APPLAUSE)**

**HON GERVAIS HENRIE**

I ti anfanten, i ti amater ....

**MR SPEAKER**

Bon Onorab.

**HON GERVAIS HENRIE**

I ti...

**MR SPEAKER**

Ok. Terminen lo ou Mosyon.

**HON GERVAIS HENRIE**

So Mr Speaker, lefet ki mon'n annan *the Floor* aprezan e mon siport *move* par Onorab Naidu, mon ti ava kontan *move* anba *Order 24(1)*, ki nou pran - nou *close the debate on* pour propozisyon pour anmenn Komisyon. Nou pran en vot lo - lo Mosyon Onorab Naidu. Mon pe *move*...

*(Interruption)*

**MR SPEAKER**

*Order!*

**HON GERVAIS HENRIE**

...pour fer sa anba *Order 24(1)*. Mersi Mr Speaker.

*(Interruption)*

**MR SPEAKER**

*Order!* Mon pa pour - mon pa pour aksepte Mosyon Onorab Henrie la an se moman. Mon pour permet - be selman o moman apropiye mon pour demann Onorab Henrie pour remet son Mosyon, o moman apropiye. Mon pour prezan donn laparol Onorab Cosgrow pour li koz lo Mosyon pour *adjourn*.

**HON WALLACE COSGROW**

Mr Speaker, tou dimoun ki'n koze avan mwan pa'n koz lo *Motion to adjourn*.

**MR SPEAKER**

Zot in koze. Silvouple, prosede.

**HON WALLACE COSGROW**

Mersi Mr Speaker. Mr Speaker, enterven an ki'n pran laparol avan mwan in prezant, en Mosyon pour *adjourn* deba lo la. I abitye fer sa li! I abitye ferm tou keksoz. Akoz tou dernyerman dan diskisyon *TRNUC* i ti le ferm nou parti! Be nou envit ou vini! Ou abitye ferm keksoz ou, vini vin fermen ou!

**(APPLAUSE)**

**HON WALLACE COSGROW**

Mr Speaker, mon pe realize ki poudir dan sa Lasanble i annan en mannev sak fwa nou anmenn en keksoz la, parey Onorab Lemiel in dir, sak fwa nou anmenn en keksoz la, zot rod en leskiz pour zot kapab *annul*, pour zot ganny - anmenn antite devan, vin demann keston, demann isi, demann laba.

Onorab Gervais Henrie li menm in dir, ti pas devan *Bills Committee* sa *ok!* Ti pas devan *Bills Committee* nou tou nou reprezante lo la, nou ti fer sorti nou lobzeksyon lo serten keksoz. Onorab Gervais Henrie li menm li i dir ti pas la anndan, wi nou pa ti vini! Me solman pa ou ti ganny ase

lenformasyon lo la akfer ou le anmenn li ankor isi devan?

Mr Speaker sa i zis en leskiz, en leskiz...

*(Interruption)*

**MR SPEAKER**

*Order!*

**HON WALLACE COSGROW**

Pour zot retard keksoz, en leskiz, en leskiz Mr Speaker pour zot pa ekout sa ki nou, nou annan poudir, i en leskiz pour zot retard keksoz Mr Speaker.

Onorab Henrie i dir poudir i ti fer *meeting* ek parti politik, wi mon ti *attend* mwan, e i lo rikord, i lo rikord Mr Speaker ki nou ti dir, ki nou ti dir nou pa dakor avek lefe ki *Chairman Electoral Commission* i *Chair* sa komite, i lo rikord ki nou ti dir nou ti a kontan ki parti politik - ekspreseman mon'n pran sa de pwen bomaten.

Nou ti dir ki parti politik i bezwen ganny en *sit* wi nou ti dir. Akoz parti politik i ganny afekte, parti politik, bann *MNAs* ki la, ki swa lo nou latab, ouswa lot kote latab zot osi zot bezwen partisipe, akoz i dan zot distrik ki pe ariv sa bann zafer.

So nou ti dir, ki zot in fer? Nou'n menm annan en let ki nou'n ekrir *Electoral Commission* lo la. Nou ti dir, ki

zot in fer? Zot in *disregard* tou keksoz ki nou'n dir e zot in fer-zot in bouz avek zot desizyon, zot in fer zot desizyon, dapre zot menm. Mr Speaker, ki nou pour fer? Ki nou pour fer? Be nou bezwen - ler nou santi en keksoz i mal, nou'n vini nou'n anmenn Mosyon pour nou *annul* sa S.I.

Be li ki pour avek *Leader* Lopozisyon ki mannyer pour prezant son Mosyon? Ki i pour dir dan son Mosyon? Li i lib pour li fer sa ki li i anvi. Be *Leader* Lopozisyon osi i lib pour li prezant son pozisyon ki mannyer li i santi lo sa Mosyon, lo sa Lalwa. Letan nou pe koz la demokrasi Mr Speaker, be sa kalite aksyon ki la se la diktatir.

**(APPLAUSE)**

### **HON WALLACE COSGROW**

Sa aksyon ki Onorab, Onorab Naidu pour *annul* diskisyon e pour anpes nou koze, se pirman la diktatir! Menm zafer ki'n ganny swiv par Deputy Speaker Mr Speaker Onorab Gervais Henrie, se pirman la diktatir.

Mr Speaker, mwan, mon pa krwar poudir okenn Mosyon i devret ganny *annul*. Mwan mon krwar nou devret kontinyen. Si zot annan, si zot annan sa pouvwar parey zot dir, desir tou nou largiman, vot kont pep Seselwa i ava

vwar - ki mannyer kalite dimoun zot ete! Mersi bokou Mr Speaker.

### **MR SPEAKER**

Mersi. Mon – mon le asir Onorab Cosgrow ki i mon lentansyon ki nou pour ekout zot largiman, lo Mosyon *to annul*, me selman sa pa anpese ki Lasanble i demann zofisye *Electoral Commission* pour prezant, pour eksplik sa S.I. Onorab Cosgrow ou drwa koze i garanti.

Onorab Henrie mon pour demann ou pour anmenn ou Mosyon pour *closure of debate*.

*(Interruption)*

### **MR SPEAKER**

*Order! Order!* Mon'n tann – nou'n tann ase, lo le de kote.

*(Interruption)*

### **MR SPEAKER**

*Order! Sorry* Onorab Pillay, mon bezwen ou ...

*(Interruption)*

### **MR SPEAKER**

... *closure of debate* i permet – Onorab Pillay ou loter sa Mosyon, ou bezwen la, ou bezwen la pour prezant - ou'n prezant ou Mosyon ou bezwen la e ou *caucus* i bezwen la pour debat lo ou Mosyon. So, pa



fors mwan pour mwan demann ou pour kit lasal, silvouple, *ok?*

Pa fors mwan pour demann ou pour kit lasal e pour mwan pa demann ou silvouple reste annord, reste annord.

**HON SEBASTIEN PILLAY**

*(Off-Mic)*

**MR SPEAKER**

Ale mon a ekout ou *matter of privilege*.

**HON SEBASTIEN PILLAY**

Mersi Mr Speaker. Se sa konportman en Deputy Speaker ki pa le mon kapab met mon *micro on*.

**MR SPEAKER**

*Ok*. Ou annan en *matter of privilege* oubyen non?

**HON SEBASTIEN PILLAY**

Mon *matter of privilege* i senp. Mr Speaker, tre senp. Sa ki fer lapenn ozordi mon vwar ou pe vyol nou *Standing Order!* Ou *allow* en Mosyon *for adjournment of debate* lo en Mosyon ki mon'n anmennen. *Fair enough!* I byen. Ou *adjourn debate* - (mon pa konnen si sa fiy i annan en lespri, in dir tou dimoun napa lespri apar ki li) so mon pe sey fer li konpran - annan en lespri pour les mwan ekoute, pour les mwan koze, silvouple!

Ki mannyer ou kapab alors *allow* en lot Mosyon pour *adjourn debate* lo en *Motion to adjourn debate*. *What is the point?* Si ou pour fer *closure of debate*, then ou bezwen *move* en *question* lo Mosyon Onorab, Onorab Naidu. *But in which case Mr Speaker*, ou bezwen *allow* Mosyon Onorab Naidu *to be exhausted*.

Akoz i fer dezyenm fwa e la i lo rikord Lasanble *the last time* ki Onorab Henrie ti menm ti vin *move* en *Motion to adjourn*, ki i ti fer? Apre prezantasyon, i ti *adjourn*, i ti *move* en *closure of debate* lo sa Mosyon!

Savedir ou les - ou les mazorite servi son pouvwar dan Lasanble, zisteman pour li kapab anpes nou koze!

**MR SPEAKER**

Bon...

**HON SEBASTIEN PILLAY**

Ou pe koz lo drwa koze, ou pa ankor les nou koze...

**MR SPEAKER**

Ale.

**HON SEBASTIEN PILLAY**

.. lo Mosyon *to adjourn* ou le ferm deba. Prezan les mwan demann ou en kestyon...

**MR SPEAKER**

Mon'n tann ou *matter of privilege*

**HON SEBASTIEN PILLAY**

...les mwan demann ou en kestyon Mr Speaker.

**MR SPEAKER**

Mon'n tann ou *matter of privilege, closure of debate* i permet lo nenport Mosyon. Onorab Henrie, met ou Mosyon pour *closure of debate*.

**HON GERVAIS HENRIE**

Mersi Mr Speaker. Mr Speaker, pli boner letan mon ti annan laparol, mon ti santi poudir ki nou, nou bezwen al dan direksyon pour ekout Komisyon, fer zot vini. *So, this is why* mon ti pe *move* anba *Order 24(1)*, *24(1)* ki nou *close debate* lo Mosyon Onorab Naidu, pour kontinyen argimante *back and forth* lo si pour anmenn Komisyon ouswa non.

Mon pe dir annou pran en vot wi ouswa non, pour anmenn Komisyon? *As simple as this*, anba *Order 24(1)* mon pe *move* ki nou *move* e *call* Komisyon Eleksyon. Mersi.

**MR SPEAKER**

Mersi. Mon a ganny segonnman lo sa Mosyon? Onorab Hoareau.

**HON JOHN HOAREAU**

Mr Speaker, mon le segonn sa Mosyon. Mersi.

**MR SPEAKER**

Manm a vot lo sa Mosyon. Manm ki an faver lev lanmen silvouple? Mersi. Manm ki kont? Lo Mosyon to *close debate according to Order 24(1)*, 20 Manm in vot pour, 9 Manm in vot kont e 0 in *abstain*. Sa Mosyon in aprouve par Lasanble e nou pour *proceed according to* sa Mosyon, nou pour – Mosyon pour *adjourn* deba in ganny –

*Sorry* nou'n *move* Mosyon pour *closure of Motion*, prezan nou bezwen *move* lo Mosyon to *adjourn debate*. Manm ki an faver lev lanmen silvouple? Manm ki kont? Lo Mosyon to *adjourn the debate* 20 Manm in vot pour, 9 Manm in vot kont e 0 Manm in *abstain*.

*So* Mosyon pour *adjourn debate*, lo Mosyon Onorab Pillay in ganny aprouve e nou pour *adjourn*. E mwan mon le dan tou latransparans, mon le fer kler, ki mon ti aksepte pour konsider sa Mosyon zis lo kondisyon ki nou kapab kontinyen deba san ki nou bezwen enteronp nou travay, lazournen.

E alor mon ti demann an menm tan, poudir si nou *adjourn*, si nou pas Mosyon pour *adjourn*, ki Komisyon pour bezwen pare pour vin dan Lasanble deswit.

E mon – sa i mon kondisyon ki nou pour pran *Electoral Commission* lo la. Prezan nou pour demande ki kote *LDS* Onorab Naidu sirtou ki'n anmenn sa Mosyon, i fer sir ki *Electoral Commission* i la pour nou komanse 11er. Mersi nou pour pran poz la e nou a rebran travay 11er.

**(BREAK)**

**MR SPEAKER**

Byen pou kontinyen nou bezwen pran Mosyon, pou pas dan Staz Komite. Pou nou kapab envit zofisye Komisyon Elektoral. Yes, Onorab Pillay?

**HON SEBASTIEN PILLAY**

Mersi Mr Speaker. Mr Speaker, lo en *point of order* lo prosedir ki nou pe swiv an relasyon pou nou pas lo Staz Komite. *Standing Orders* i dir pou dir ler en Manm i deziye pou dir en size i ganny debat, dan Staz Komite i fer en Mosyon pou al dan Staz Komite. Lo *Floor* Lasanble ti napa en Mosyon pou demande ki *Electoral Commission* i vin devan Lasanble, pou vin fer en prezantasyon.

Ti annan en Mosyon pou demande ki en *S.I.* ki relye avek *Electoral Commission* i ganny *annulled*. A okenn moman notis pou en Mosyon pou Lasanble fer *Electoral Commission* vin devan

Lasanble, ti'n ganny mete devan Lasanble. Sa ki'n annan se en Mosyon pou *adjourn* pou *consider* en deba *for a later date*.

Nou pa'n ganny dir *what is that later date* ki sa Mosyon pou ganny rekonsidere. Nou pa'n ganny notis *Motion* pou *Electoral Commission* pou aparet devan Lasanble. Zis soudennman akoz mazorite i an mazorite, i *move* en Mosyon pou al dan Staz Komite. E *Electoral Commission* pou vin dan Lasanble pou fer prezantasyon ki nou pa konnen lo kwa. Sa ki nou'n ganny dir i pou lo sa *S.I.*

Prezan nou problem lo nou kote, se ki dan ou *statement* ou, ou'n dir ki *Caucus LDS* si zot anvi *Electoral Commission* vin dan Lasanble, zot annan drwa *move* sa Mosyon pou fer *Electoral Commission* vin dan Lasanble, akoz zis zot anvi ganny sa klarifikasyon.

Me sa ki enteresan, *once* ki en *Motion* i ganny *move* se Lasanble ki ti sipoze pe fer prosedir pou kontakte *Electoral Commission* pou fer li vin devan Lasanble. Akoz en Mosyon *once approved*, i vin propriyete Lasanble. Me dan ou *statement* ankor, ou dir Onorab Naidu ki pou fer sir ki *Electoral Commission* i vin devan Lasanble.

E sa i donn mwan lenpresyon poudir sa zafer pou fer *Electoral Commission* vin devan Lasanble, i en zafer aranze depi yer. E si i en zafer aranze depi yer Mr Speaker, ki manner *in all fairness* ou eksepte mon *caucus* prezan asize, swiv en prezantasyon ki'n ganny aranze depi yer ant en antite Leta, ki sipoze demokratikman *free*.

E ki prezan ler nou war nou dan en sityasyon prezan kot aköz *caucus LDS* i oule fer *Electoral Commission* vin devan Lasanble, nou osi nou bezwen parti prenan ladan.

Sa ki kler Mr Speaker, e la mon vin lo nou *Standing Order*, nou *Standing Order* i donn nou prosedir ki manner Lasanble i sipoze travay. Mon'n *move* mon Mosyon depi term pase, depi term pase mon Mosyon i lo *Order Paper*. *LDS* mazorite dan Lasanble, enkli ou ki *attend* zot *caucus meeting* ou ti okouran poudir mon Mosyon i lo *Order Paper*.

A okenn moman ni ou, ni okenn Manm *Caucus LDS* dan *ABC*, aköz nou ti zwenn pou prepar travay Lasanble semenn pase, in vin dir ek nou be non zot, zot oule ki *Electoral Commission* i vin devan Lasanble. Sel keksoz ki sa ki Lepep Seselwa i bezwen krwar aprezan, se ki sa i en fason anfantan dan parol Onorab Sekreter Zeneral *LDS* - Onorab

Gervais Henrie - i anfantan e *all over the place*;

Ki montre poudir sa parti dan Lasanble, avek *The Chair*, zot pe parti prenan tou *abuse* dan *Standing Order* Mr Speaker!

**MR SPEAKER**

Byen, mon'n tann ou *point of order* Onorab. Mersi.

**HON SEBASTIEN PILLAY**

Be mon *point of order* i zisteman sa, ou pa pe swiv *Standing Order* Lasanble.

**MR SPEAKER**

Terminen.

**HON SEBASTIEN PILLAY**

E se pou sa rezon Mr Speaker, pou sa rezon. E sa bann konportman anver nou, mon ti a kontan ki ou respe lefe ki ou ou'n dir ki *Caucus LDS* ki anvi ganny klarifikasyon avek *Electoral Commission*. Onorab Cosgrow in fer kler ki nou pozisyon lo sa size, nou pa pou kapab partisip dan en prezantasyon ki'n fini ganny aranze ant sa 2 group.

**(APPLAUSE)**

**MR SPEAKER**

Mersi. Mon'n tann ou *point of order* Onorab. Mon pe prosedir anba *Order 24(1)* ki permet en Manm met en Mosyon pou *adjourn* Lasanble. E anba

*Order 42(5) i dir “The following motions may be moved without notice: -*

*a. A motion moved by a Member for the adjournment of the Assembly. ”*

Prezan nou'n set sa Mosyon pou permet *Electoral Commission* pou kapab aparet devan Lasanble. Mon konpran ki *Leader* Lopozisyon i anvi sorti dan lasal e pa partisip dan sa sesyon.

**HON SEBASTIEN PILLAY**

Mr Speaker...

**MR SPEAKER**

I son drwa, anba *Standing Order* pou sorti an protestasyon si i oule, i kapab sorti. Nou pe prosede avek Mosyon. Mon'n ekout en Mosyon...

**HON SEBASTIEN PILLAY**

Mr Speaker, permet mwan en klarifikasyon.

**MR SPEAKER**

Mon'n ekout en Mosyon. En *point of order* Onorab.

**HON SEBASTIEN PILLAY**

Permet mwan en klarifikasyon Mr Speaker. En klarifikasyon.

**MR SPEAKER**

Mwan pe...

**HON SEBASTIEN PILLAY**

En klarifikasyon Mr Speaker.

**MR SPEAKER**

Mon permet ou en klarifikasyon.

**HON SEBASTIEN PILLAY**

Mon konpran ou lenterpretasyon sa *Standing Order*. Me selman ou pe omit en keksoz Mr Speaker. “A motion to the adjournment of the Assembly can be moved without notice. But a motion for the adjournment of debate must be moved with notice” i kler dan *Standing Order*.

Si ou regard byen *Standing Order* i koz lo *Motion* ki kapab ganny *moved without notice*.

**MR SPEAKER**

Non.

**HON SEBASTIEN PILLAY**

*Is only motions* ki *adjourn* Lasanble.

**MR SPEAKER**

*Wrong* Onorab. *Wrong, sorry*.

**HON SEBASTIEN PILLAY**

Sa ki ou pe fer Mr Speaker, is a ... *Standing Orders*.

**MR SPEAKER**

Non. *24 Order 24(1)* i dir, “After a question has been proposed, a Member may move “That the question be now put” e kestyon

pou anmenn en Mosyon i tonm anba sa *Order 24*.

**HON SEBASTIEN PILLAY**

Me ou pa'n *put the question* Mr Speaker.

**MR SPEAKER**

Silvouple.

**HON SEBASTIEN PILLAY**

*The question was not put into a vote* Mr Speaker.

**MR SPEAKER**

Nou a prosede.

**HON SEBASTIEN PILLAY**

*A question se ler ou demann en vote* Mr Speaker.

**MR SPEAKER**

Mersi.

**HON SEBASTIEN PILLAY**

Mr Speaker, ou pa'n met en *vote*.

**MR SPEAKER**

Nou a ganny Mosyon pou pas dan Staz Komite silvouple. Nou a les Manm anmenn son Mosyon pou pas dan Staz Komite. *Yes*, ou'n pare?

**HON JOHN HOAREAU**

*Yes*, Mr Speaker, anba *Order 42(1)* mon oule *move* ki nou anmenn *Electoral Commission* dan Lasanble pou li kapab deliber lo sa Mosyon. Mersi.

**MR SPEAKER**

Anba ki *Order* Onorab?

**HON JOHN HOAREAU**

42(1)

**HON SEBASTIEN PILLAY**

*(Off-Mic)*

**MR SPEAKER**

Mon pou, *hold on*, les mon a *deal* avek sa pwen. Mon konpran, dapre mon konprenezon *Standing Order* Onorab Hoareau ou devret fer sa anba *Order 84*. Silvouple, regard *Order 84*.

**HON SEBASTIEN PILLAY**

*(Off-Mic)*

**MR SPEAKER**

*Yes* Onorab?

**HON SEBASTIEN PILLAY**

Mr Speaker, pou piblik ki pe ekout nou tou Seselwa i kapab war ki pe arive dan Lasanble. Mazorite pa konnen ki pou fer, bomaten zot in sey *hijack* sey fer en bann keksoz anfanten. E zot pa ni konnen ki *Standing Order* pou servi pou fer Lasanble *constitutes itself into a Committee*.

E ou pe *allow* sa pou arive. Si sa Manm pa kapab *move* son Mosyon, *then* ou *allow me to continue with my debate* Mr Speaker.

**MR SPEAKER**

Non, mon pa pou ...

**HON SEBASTIEN PILLAY**

*What is the point ki zot bezwen prezan rod Standing Order pou zot pa konnen. I fer riye Mr Speaker!*

**MR SPEAKER**

Mon pou diriz sa Manm. Order 84.

**HON SEBASTIEN PILLAY**

Ki manner ou pou diriz li? I pa kapab sa Order.

*(Interruption)*

**MR SPEAKER**

*Order! (Gavel) Onorab Pillay, Order. Order 84 Resolution of the Assembly to a Committee.*

- 1) Whenever in any matter, other than matters considered under Procedure on a Bill, or Financial Procedure, a Member desires that the matter be considered in a Committee of the Whole Assembly, the Member may move, without notice, that the Assembly shall immediately or on a future meeting day resolve itself into a Committee of the Whole Assembly.*

*Order. Onorab se sa Order ki ou bezwen servi.*

**HON JOHN HOAREAU**

Okay Mr Speaker, nou ava...

*(Interruption)*

**HON JOHN HOAREAU**

Mr Speaker, nou ava move anba Order 84(2)

*(US Members walked out)*

**MR SPEAKER**

*Order!*

**HON JOHN HOAREAU**

Mr Speaker, nou ava move anba Order 84. Akoz nou ti pe panse ki vi ki napa notice, alor nou ti pe fer li anba sa lot Order. Be, nou ava fer li anba Order 84.

**MR SPEAKER**

Yes. Fer ou word, fer ou Mosyon anba Order 84(1).

**HON JOHN HOAREAU**

Anba Order 84(1) Mr Speaker, mon pe demande ki Electoral Commission i vin devan Lasanble dan Staz Komite pou li kapab eksplik delibere lo sa size. Mersi.

**MR SPEAKER**

Mon demande ki Lasanble i turn itself into a Committee of the Whole Assembly.

**HON JOHN HOAREAU**

Pe demande ki Lasanble *turn itself into a committee of the Whole Assembly pou ekout Electoral Commission* pou deliber-e lo sa size.

### **MR SPEAKER**

Mersi. Nou pas lo Staz Komite. E madanm raporter i ava apel delegasyon.

Mersi Madanm Clerk. E nou annan plezir pou dir bonzour e byenveni en delegasyon *Electoral Commission of Seychelles* ki enkli Mrs Wendy Didon *Commissioner. CEO Electoral Commission* Mrs Manuella Amesbury. E *Senior Legal Officer Electoral Commission* Mrs Flory Benstrong.

Byenveni pou Lasanble, pou zot partisipasyon dan Lasanble. E bann zofisye nou'n demann zot pou vini pou fer en leksplikasyon lo *S.I. 45*. E lo bann provizyon ki dan sa *S.I.* a lafen pou eklersi bann Manm Lasanble e piblik lo zot rezon akoz sa bann provizyon in mete mannyer zot ete.

Mon envit bann Manm Komisyon, pou adres Lasanble dan lord ki zot oule. E an zeneral lo bann provizyon sa *S.I.* e apre nou a permet Manm ki annan kestyon spesifik lo serten provizyon pou poz kestyon.

Mon pou pas laparol premyer avek *Commissioner*, pou li diriz son leksplikasyon.

E pou li diriz osi bann lezot zofisye si zot oule entervenir. Mrs Didon *Commissioner*, pou annan laparol.

### **COMMISSIONER**

#### **ELECTORAL COMMISSION**

#### **WENDY DIDON**

Bonzour Mr Chair. E bonzour tou Manm Onorab. E tou dimoun a lekout. Mr Chair, avan mon komanse permet mwan pou prezant leskiz nou *Chairperson* Mr Danny Lucas, ki an se moman i pa dan ziridiksyon.

Mr Chair, nou'n ganny demande pou nou vin devan e eksplike, donn bann zistifikasyon an relasyon avek sa *S.I.* ki'n la devan Lasanble ki annan pou fer avek delimitasyon dan Sesel an zeneral. E nou krwar ki ava ki nou fer sa, i enportan pou petet pou benefis tou dimoun a lekout, pou nou eksplike ki si sa delimitasyon. I tre, tre enportan pou nou par pou nou fer sa.

Bon, delimitasyon i demarkasyon balizaz elektoral. I bann prosedir, bann travay ki ganny fer pou redefinir balizaz elektoral ki deza la. Oubyen si i pa la ki ganny fer, ki a lafen defen nou nobou kapab konnen ki bann distrik pou kapab ganny met an plas.

I en pa vremen enportan pou asire ki i annan



reprezantasyon egal dan eleksyon. Nou krwar ki tou dimoun i vwar ki i ava vremen apresye ki letan i annan keksoz ki egal, i fer li pli ganny apresye. Pli ganny vwar son benefis a lafen dizour.

Mr Chair, prosedir demarkasyon balizaz i kapab annan plizyer lafas. E i osi poz bokou adversite. Sanmenm sa ki Komisyon i konvenki ki konsiltasyon piblik i tre enportan. Sa prosedir i enkli anmas lenformasyon atraver *census*, etidye popilasyon, konsiltasyon e konsider propozisyon e rekomandasyon tou parti prenan e piblik an zeneral.

Komisyon i bezwen fer sa legzersis pou evite ki i annan lenterferans pou pa ki i annan okenn benefis okenn parti politik oubyen en group. E tou parti konsernen i ganny afekte par sa prosedir.

Bann pei ki angaz zot dan sa legzersis demarkasyon balizaz, i etabli en lalis pwen pou konsiderasyon, kriter ki sa Komite Demarkasyon i servi pou konsidere o moman ki zot pe desin zot bann distrik elektoral.

Dan ka Sesel, sa bann konsiderasyon i ganny liste dan nou Konstitisyon. E i anliny avek bann pratik enternasyonal, tel ki popilasyon demarkasyon, balizaz aktyel, topografi,

administrativ, natirel e zeografik.

Baze lo Konstitisyon Sesel, Komisyon Elektoral Sesel i sa antite ki responsab pou demarkasyon balizaz Sesel.

Malgre tou sa, Lezislatif e Legzekitiv i servi koman sa lotorite pou aprouv plan final. Komisyon Elektoral i ganny etabli anba Lartik 115(1) Konstitisyon Sesel. Komisyon i perform sa bann fonksyon dapre konsiltasyon e okenn lezot Lalwa Sesel.

Enn manda esansyel Komisyon Eleksyon parey i ganny ekrir dan Lartik 116 nou Konstitisyon i, “Gard anba revi kontinyel lakantite balizaz elektoral par ki Mahe e Praslin i ganny divize”. Pandan ki pe revwar kantite balizaz elektoral Mahe, Praslin, Komisyon i ganny gide par Lartik 112 e 116 nou Konstitisyon.

Lartik 112(3) i dir ki, “Letan ki i pe determin lakantite balizaz elektoral lo Mahe e Praslin, Komisyon Eleksyon i bezwen pran kont;

- 1) Balizaz ki deza egziste, o moman ki sa pe ganny determinen.
- 2) Topografi, zeografik nasyonal Sesel.
- 3) Asire ki sak distrik elektoral lo

Mahe, plis ki posib i annan en kantite zabitan ki egal. E ki

sak distrik elektoral lo Praslin i plizoumwen parey”

Alor, sa legzersis delimitasyon pou 2023, i annan lobzektif primer. Desarz son responsabilite; letan mon dir desarz son responsabilite sa Komisyon Eleksyon Konstitisyonnel anba Lalwa. Setadir pou li revwar bann balizaz elektoral ki egziste ozordi.

Prodwir e soumet en rapor ki anglob rezilta revi. E okenn rekomandasyon avek Lasanble Nasyonal. E osi Prezidan Larepublik. Nou osi pran kont, bann prensip iniversel lo legzersis delimitasyon ki konsider fortman lo latransparans e enparsyalite.

Prenan kont lenportans demarkasyon balizaz, e son lentansite sa travay, Komisyon Eleksyon in vwar li neser pou etabli en komite ki pou donn konsey teknik. E fer rekomandasyon atraver en rapor ki i prezant avek Komisyon.

Rezon pou sa Komite i ganny etabli dan sa fason, se aköz Komisyon Elektoral i panse ki sa legzersis i tre, tre enportan. Sa komite parey ki zot in deza okouran in fini ganny etabli e i konm swivan;

- 1) I annan reprezantan lo Komisyon Eleksyon.

2) *Local Government.*

3) *National Bureau of Statistics.*

4) *Departman GIS.*

5) *Departman Survey.*

6) *Departman Land Transport. E*

7) *Attorney Zeneral*

Komite i osi kapab kri okenn lezot dimoun ki i vwar i neser pou asiste sa komite dan son travay ki i bezwen fer dan en serten dele letan. Komisyon an retour i prezant sa rapor avek son bann *key stakeholders* e piblik an zeneral atraver en prosedir konsiltasyon.

So, sa i pou en travay masiv ki pou ganny fer, pou fer sir ki i annan lamas ki pe partisip dan sa legzersis.

Apré tou sa in fini, Komisyon i pran desizyon final. Mon repete Komisyon ki pran desizyon final. Aköz nou krwar ki sa legzersis i en legzersis ki i nou responsabilite anba Lalwa. Alors, nou pran desizyon final. E Komisyon an rekommann zot deza konnen, i konpri en *Chairperson*, avek 6 Komisyoner. E okenn desizyon ki ganny pran i pa mazorite. *Majority vote* parey nou kontan dir.

Finalman Komisyon i prezant sa rapor final avek Lasanble, pou laprouvasyon parey Lalwa i dir. Ziska prezan nou'n konsilte parti politik.

Nou'n prezant sa S.I. ki etabli sa Komite avek bann Manm Lasanble swivi par bann lezot formalite ki'n etabli sa komite.

Finalman, en pti bout ki mon'n manke, nou pa prezant zis avek Prezidan. Nou osi sa rapor final nou osi prezant avek Lasanble, *ok?* Mr Chair vwala sa ki Komisyon i annan pou vin prezante ozordi. Mersi.

### **MR SPEAKER**

Mersi *Commissioner*. Si lezot Manm delegasyon i annan okenn klarifikasyon ki zot anvizite, oubyen si zot napa nou a fer sa an relasyon avek bann pwen ki Manm i leve.

Bon, mon pa vwar okenn lezot manm zofisye delegasyon. Donk, nou a prosede avek keston, pwen pou bann Manm. Onorab Clifford Andre.

### **HON CLIFFORD ANDRE**

Mersi Mr Chair. Mr Chair, letan mwan mon a pe get sa S.I. mon santi ki i nesese nou ganny klarifikasyon, *Mandate of the Committee*:

*Mandate of the Committee shall be to advise the Electoral Commission on proposals and recommendation in respect of the delimitation of Electoral Boundaries.*

Mon krwar Mr Chair, kekfwa kote serten konfizyon i

vini sete letan nou reget konpozisyon. Konpozisyon sa komite, i dir ou, "*the Chairperson of the Electoral Commission. Chief Electoral Officer of the Electoral Commission*. Mon keston se si *Chairperson of the Electoral Commission* i lo komite, i *Chief Electoral officer* i lo komite e li i pe donn *advice*. Akoz normalman en *advice* i kapab ganny pran, i kapab ganny rezete.

So, ki mannyer i pe marse si li menm li i pe donn *advice* son lekor? So, zanmen i pou kapab rezet sa *advice*. Akoz i pou *illogical*, i zis parey letan mon ti fer sa largiman dan *Law Review Commission*. Sete *Attorney Zeneral* li menm li *Chair* Komite kot i pe pran en Lalwa pou anvoy kot li menm apre retoun kot li menm.

Mon pa oule ofans person mwan. Me selman mon oule, mon oule sa lozik i ganny eksplike. Akoz mwan personelman, mon ti a santi ki kekfwa i devret annan en komite en pti pe pli endepandan ki pe *advise Electoral Commission*. E *Electoral Commission* i *rightfully so can refuse the advice*.

So, an term konpozisyon Komite avek manda Komite, mon ti a kontan ganny en leksplikasyon pou klarifye lo sa bann pwen. Mersi.

**MR SPEAKER**

Mersi. Madanm *Commissioner*, ou kapab diriz ou delegasyon si ou reponn oubyen en lot a reponn.

**COMMISSIONER  
ELECTORAL COMMISSION  
WENDY DIDON**

Yes, mersi Mr Chair. E mersi Onorab pou ou kestyon. Mr Chair, mon ti a kontan ki nou *Chief Electoral Officer* i reponn sa kestyon.

**MR SPEAKER**

Mersi Madam. *CEO*?

**CEO ELECTORAL  
COMMISSION MANUELLA  
AMESBURY**

Mersi Mr Chair. Mersi Onorab pou ou kestyon. Avan mon reponn ou kestyon mon ti a kontan dabor prezant *from* komansman pozisyon Komisyon letan i ti pe travay lo sa legzersis li menm li.

I ti pe konsilte fortman avek *AG's Office*. Pozisyon Komisyon *initially* i se ki sa Komite ti ganny *chair by the Chief Electoral Officer*. Nou ti fer *meeting* avek *AG's Office*, e la kot *AG's Office* ti dir ek nou koumsa ki delimitasyon dan Konstitisyon i en responsabilite Komisyon.

*Given the amendment that was made in 2019, 2018* pou fer sa separasyon

pouvwar ant Komisyon avek sekretarya. Lofis *Attorney Zeneral* ti *feel* ki si *Chief Electoral Officer* ki *Chair* sa Komite, Komisyon pou pe pran son responsabilite pe pas avek *Chief Electoral Officer*.

Menm kestyon ki zot in demande la nou ti demann *AG's Office*. E nou ti ganny fer konpran poudir sa Komite i pou ganny *chair by the Chair of the Commission* pou fer sir poudir Komisyon, sa legzersis pe fer anba li, anba son parasol an antye.

Alors la Mr Chair ti prezant sa avek Komisyon. E le nesese in ganny fer pou ki sa *S.I* i fini fer. Ler nou get konpozisyon sa komite li menm li, i annan reprezantan *chair*. Nou ti osi enform *AG's Office*, poudir nou ti anvi sa mo "*technical*" i ganny *insert* avan "*advice*" pou fer sir ki bann *advice* ki pe gannyen i *technical towards the exercise*.

*Feedback* ki nou ti gannyen avek *AG's Office* i dir zot santi ki mannyer sa *S.I* i ete *currently* i fer provizyon pou kouver tousala. Alors konpozisyon sa Komisyon li, i annan 6 Manm *external*. Sa i bann teknisyen parey i eksplike dan *S.I* from sa bann diferan *entities* Gouvernman.

Teknisyen i travay, i *provide technical advice* lo sa Komite li menm li. Apre sa komite i *compile* en rapor baze

avek en rapor sorti kot sak reprezentan sa komite. Sa i ganny *compile*, e rapor final i ganny prezante avek Komisyon.

Parey Komisyoner Didon in dir avan, *Chair* i fer prezantasyon avek Komisyon. Komisyon i en group 7 dimoun en *Chair* avek 6 manm. E parey tou lezot desizyon ki'n ganny pran an relasyon avek tou keksoz Komisyon i diskite, sa i ganny vote. E apre desizyon final Komisyon i ganny prezante avek publik.

La le nesese i ganny fer *to finalize the report*. Me i enportan note poudir desizyon final i ganny pran par Komisyon. Mrs Didon i la. Dan Komisyon i arive plen fwa kot enn de fwa kot *Chair* i met son pwen lo latab. Si bann Komisyoner i santi poudir i pa le ... en vot i ganny pran. E par lamazorite parey in ganny mete. Mersi.

### **MR SPEAKER**

Onorab Andre, ou kapab klarifye.

### **HON CLIFFORD ANDRE**

Mersi Mr Chair. Mrs Amesbury, mon konpran parfetman sa ki ou pe dir. Me eski zot pe dir, oubyen *advice* ki zot in gannyen avek *Attorney Zeneral*, i dir ki si pa *Chair of the Commission* ki pe *chair* sa komite, eski i pa pe

travay anba *ambit of the Commission*?

Mwan, mon pa krwar. Me selman sa ki ou'n dir mwan la, pou mwan i... oubyen sa *S.I.* ki mannyer i ete i kapab montre serten konfli ki kapab egziste letan *Chair* i pe asiz lo Komite. Ek letan *Chair* pe asiz lo Komisyon.

So, *the issue* i eski si i ti ganny *chaired* par en lot dimoun, *whoever it may be*. Eski i pa ti pou anba *still remains*, anba *the ambit of the Commission*? Ou konpran? So, epi letan ou dir *technical*, akoz nou'n tann Mrs Didon.

Annefe ti enn bann kestyon letan ou'n vin lo la. Letan i dir *technical advice*, mon ti pe al dir *it does not appear the technical advice*.

Me selman parey ou dir, *advice* ki zot in gannyen se ki i pran konsiderasyon tou keksoz ki enkli *technical advice*. So, eski en dimoun i kapab sorti, oubyen komite i kapab sorti anba *technical advice* al *otherwise*. Mersi.

### **MR SPEAKER**

Mersi. *CEO* ou a kontinyen adres sa.

### **CEO ELECTORAL COMMISSION MANUELLA AMESBURY**

Mersi Mr Chair. Mersi Onorab. Mon konpran ou premye kestyon. E *rest assured* poudir

sanmenm sa konsern ki Komisyon ti annan in *the first instance* e nou ti met lo latab. *This is why* letan sanmenm sa letan nou ti pe diskite i ti enportan pou li ganny war ki Sekretarya ki pe *head* li.

Me nou'n ganny *advice legal*, e nou konnen poudir Komisyon li menm li pa kapab tir en *S.I.* E nou'n travay an konsiltasyon avek Lofis *Attorney Zeneral*, pou nou *S.I.* kapab pase. Nou anvi note poudir depi 2021, *end of 2021* nou pe travay lo sa *S.I.* an konsiltasyon avek *AG's Office*.

Konstitisyon i dir nou, nou annan tou le 3an nou sipoze *submit* en rapor. Nou annan nou plan ki nou'n travay lo la *for the delimitation of boundaries exercise*. Rapor i devret ganny *submit* in Zanvye 2024. Nou annan pti gin letan, e nou annan pou nou travay avek.

*With regards to your second question*, donn mwan en minit silvouple. Sa Komite *technical* li, si mon'n byen konpran ou kestyon. *Actually*, pou nou apwent bann dimoun lo la Komisyon in anvoy en let ofisyel kot sa bann *heads of sa bann entities*. E ladan nou'n demann bann dimoun ki kapab pran desizyon teknikal par egzantp.

Si nou fer referans avek *GIS*, son direkter ki'n ganny apwente ki pou met lo la. Akoz

i pa en legzersis ki Komisyon i kapab fer lo li tousel li. So, mon pa pe war kote sa bann teknisyen pou sorti an deor. Me selman parey nou'n mansyonnen bomaten, i pou annan lenstans kot bann dimoun anplis avek bann ekspertiz spesifik, pou ganny kriye pou vin kapab donn zot kontribisyon si i annan en bezwen tou. Mersi.

### **MR SPEAKER**

Mersi. Nou a pas lo en lot Manm. E mon a donn laparol Onorab Henrie.

### **HON GERVAIS HENRIE**

Mersi Mr Chair. Mon premye kestyon; mon oule zot redir avek piblik Seselwa pou ki rezon ki zot in ensiste parti politik, pa ganny reprezante lo sa Komite Teknik? Akoz parti politik pa devret ganny reprezante lo sa Komite Teknik?

E dan menm laliny dan ki fason *or* ki mwayen parti politik pou touzour annan posibilite ganny konsilte. E met son kontribisyon dan sa konsiltasyon.

Setadir zot pa pou ganny kite an deor. Me zot pou annan loportinite met zot pwennvi e ganny konsilte. Sa i mon premye pwen.

Dezyenm kestyon ki mon oule demande se zisteman pou re afirm avek piblik Seselwa,

poudir sa legzersis pe ganny fer dan latransparans.

Dan le sans ki i pou annan konsiltasyon tou bann *stakeholders*. Me pli partikilyerman piblik an zeneral pou kapab met zot *input* e ki fason zot pou kapab fer sa? Donk mon annan 2 pwen lo konsiltasyon partikilyerman *input* piblik. E dezyenm rol parti politik dan sa legzersis. Mersi.

**MR SPEAKER**

Mersi Onorab. Madanm *Commissioner*.

**COMMISSIONER**  
**ELECTORAL COMMISSION**  
**WENDY DIDON**

Mersi Onorab pou ou kestyon. Mon ava reponn, e si mon 2 koleg zot annan osi pou azoute avek zot ava fer zot kontribisyon. Bon, rezon aköz ki bann parti politik i pa lo sa komite *at that stage*, se ki i nou vwar li ki i pa pou zis, i pa pou byen ki zot menm zot pe partisip zot dan politik.

E zot menm zot pou vin lo sa Komite. Nou pou war li ki i pou annan, i pa pou annan keksoz ki pou pe ganny fer byen. Alors, nou plifere ki zot an deor. Sa komite i fer son travay apre a moman apropiye sa ki sa Komite in fer i pou ganny prezante avek zot.

E se a sa moman ki la zot ava fer zot *input*. Nou pa pe kit personn deor, napa okenn parti politik. Annefe popilasyon nasyon Seselwa an antye i pou annan son bout pou li vin kontribye dan sa legzersis. Me selman nou lo nivo Komisyon, nou santi ki a sa pwen kot nou pe fer sa travay, pou nou kolekte bann lenformasyon, kolekte bann *data and so on*, nou santi ki a sa pwen bann parti politik pa sipoze pe lo sa komite.

Akoz nou pa santi ki i pou ed sa travay. So, sa i plizoumwenn rezon. Apre lo lot kote parey mon'n fer sorti mon le *stress*, mon le fer piblik konpran en vreman reasir zot ki zot tou zot pou ganny zot sans pou vin devan.

E zisteman petet mon a pran sa loportinite, letan sa legzersis pou ganny fer ki piblik an zeneral i vini. Aköz sa legzersis ki i ganny fer tou le 3an. So, i enportan ki letan zot ganny zot sans pou zot vin partisipe, zot vini an gran nonm, zot fer zot partisipasyon. E kot finalman nou ava nobou kapab ganny nou en travay ki vreman alaoter.

Mon ava les *CEO* pou...

**MR SPEAKER**

*CEO*, ou oule azoute?

**CEO                      ELECTORAL**  
**COMMISSION        MANUELLA**  
**AMESBURY**

*Thank you, Mr Chair. Thank you* Onorab. Zis pou azoute ki Mrs Didon in dir, nou annan nou 6 parti politik ki'n anrezistre. E nou konnen poudir si nou ti annan 6 manm parti politik sa legzersis ti pou long. Akoz *after all* parti politik i konpri politisyen. E i ti pou en legzersis ki ti pou vremen long.

Me selman *with regards* to konsiltasyon, tou sa 6 parti politik ti ganny lenvitasyon le 16 Zanbye pou vin *attend* en *meeting*. E la kot Komisyon Eleksyon ti prezant zot sa *S.I* e konpozisyon sa Komite. Nou ti annan nou 3 parti politik ki ti reprezante dan sa *meeting*. E *out of* sa 3 parti politik, zis 1 ki ti demande ki i annan en sanzman kot i enkli reprezantasyon parti politik.

Sa 2 lezot ti *ok*. Savedir Komisyon in al avek mazorite letan in fer son *meeting*. E nou annan nou en plan pou sa legzersis li menm li. E staz for sa plan i fortman baze lo konsiltasyon. Komisyon in ganny *Email address*, kot la i pou anvoye kot tou manm piblik ki annan okenn *proposal* i kapab soumet par *email address*. Sa i en fason.

Osi zot pou kapab *submit* par *writing itself* pou anmenn

kot nou lofis. E dezyenmman i pou annan bann *meeting* konsiltasyon ki pou ganny fer.

Avan nou al dan *meeting* konsiltasyon i enportan pou mwan mansyonnen, ler Komisyon in fini ganny sa premye rapor avek komite en premye *stakeholder* ki i pou zwenn avek pou prezante avan i al piblik i pou parti politik.

Savedir an menm tan ki nou pe fer *meeting* avek piblik, pou annan *meeting* avek parti politik avek bann lezot *stakeholders as well*. E Komisyon in ganny en *delay* avek sa legzersis, akoz nou pe ganny difikilte pou nou *recruit*. Nou ankor pe lyez avek Gouvernman pou nou ganny en dimoun pou kapab asiste nou.

Nou en pti Sekretarya, e sa legzersis i entansif. Nou ankor pe atann Gouvernman. E mon a pran sa loportinite la pou demande ki keksoz petet keksoz i bouz en pe pli vit pou nou kapab bouze avek nou bann legzersis konsiltasyon ki nou anvi fer.

I pou annan en kantite, nou anvi sa bann legzersis ki nou met deor la i enteraktif kot dimoun i konpran zot war. Me i *lack* nou mendev pou nou kapab fer keksoz konmsa. Mersi.

Aprè ou dernyen kestyon, *transparency?* Wi, mon krwar poudir nou lo sa



larout. Akoz nou'n fer *meeting* avek parti politik, nou'n annan parti politik ki vi ki Komisyon in decide pou li pa enkli reprezantan parti politik. In decide pou pa *attend meeting* ki annan pou fer delimitasyon. So, i zot swa.

*Meeting*, mon krwar mon'n kouver tou *in regards to number 3. Thank you.*

### **MR SPEAKER**

Mersi. Permet nou pase, aköz mon oule donn Manm ki'n lev lanmen sans pou koze. Mon a zis pran... Onorab John Hoareau.

### **HON JOHN HOAREAU**

Mersi Mr Speaker. Mr Speaker, mon ti oule petet demann en konfirmasyon avek bann *panel* ki la poudir, aköz kekyon lentegrite *Chairperson Electoral Commission* anvi ki pe asiz lo sa Komite Teknik osi. Mon oule demande si letan sa *Chairperson* ti ganny swazir pou pran sa responsabilite, si i pa'n en prosedir kot *Constitutional Appointment Authority* in verifeye poudir sa kandida i annan *proven integrity e high repute* parey Lartik 115(a) i dir dan Konstitisyon.

E osi petet mon ti oule pou donn lasirans piblik, poudir sa dimoun i kapab fer sa 2 louvraz an menm tan. E osi petet mon ti oule ki *panel* i

osi i konfirman, ki letan ki sa rapor in prodwir par sa *Technical Committee*, i pou retourn kot nou Lasanble zisteman pou nou kapab annan en *scrutiny* lo sa rapor? Mersi.

### **MR SPEAKER**

*Madam Commissioner? Panel?*

### **COMMISSIONER**

### **ELECTORAL COMMISSION**

### **WENDY DIDON**

Mersi Onorab Hoareau. An relasyon avek nou *Chairperson* Mr Lucas koman *chair of* sa Komite, premyerman par lefe ki *Attorney Zeneral* in se zot ki'n vremen *come up* avek parey koman *CEO* fek eksplike, sa nesosite pou li vin koman *Chairperson*, mon krwar *Attorney Zeneral* li dan son kapasite koman *Attorney Zeneral*, in bezwen fer tou son travay ki finalman in realize poudir be napa problem pou nou *Chair* vin *Chairperson of* sa komite.

E poudir Lasanble osi lo nou nivo, letan nou'n delibere lo nivo Komisyon nou'n ganny en konpran kote *Attorney Zeneral* kote ki'n sorti e kote ki mannyer in vin avek sa.

Akoz Konstitisyon dan li menm li i fer sorti ki se Biro Eleksyon ki responsab pou fer sa travay. Alors si li ki responsab, nou pa war ki

rezon ki i pa kapab vin *Chairperson*.

E par lefe osi, parey ki mon'n fer sorti se ki sa travay a lafen dizour i *still* bezwen retourn dan Lasanble, pou zot laprouvasyon.

So, nou pa vwar, nou *Chair* nou annan tou sa konfyans dan li. Parey ki mon'n fer sorti i annan tou sa lentegrite atraver tou son prosedir ki'n arive pou li pran sa pozisyon koman *Chair*. E finalman la i dan sa pozisyon, i pe pratike ki nou vreman satisfè avek son *leadership and all*.

Nou pa vwar okenn konfli *at that point in time*. Si zanmen nou vwar li koman i fer sans, si nou pou regard nou responsabilite ki nou annan anba Lalwa.

An relasyon konfirman rapor si i pou ganny soumet avek Lasanble, definitivman. Nou oblize, nou napa swa. Nou bezwen soumet ek sa Lasanble, ou si non si nou pa soumet nou pou *end up* napa delimitasyon parey koman Lalwa i dir.

So, wi nou reasire ki rapor i pou ganny prezante. Mr Chair, nou *CEO* i annan keksoz pou li azoute. Mersi.

### **MR SPEAKER**

*CEO*, ou oule azout en keksoz?

### **CEO                      ELECTORAL COMMISSION        MANUELLA AMESBURY**

Mersi Mr Chair. Mersi Onorab. Onorab pou mwan ranforsi sa ki Mrs Didon in dir, mon fer referans avek Lartik 116 nou Konstitisyon. E mon fer referans avek pwen 4, pwen 5 e 6. Sa i etabli prosedir letan Komisyon in fini fer sa legzersis, in soumet avek Lezislatif, in soumet avek *Executive*, avek *National Assembly*.

E lartik pwen 6, i osi pwen 6 i osi dir ek ou koumsa poudir *what happens in the event* ki *National Assembly* i pa aprouv sa rapor. La kot i dir ou poudir Prezidan i bezwen refer sa *matter* kot *Electoral Commission for its reconsideration*. So, *rest assured* i pa en louvraz ki Komisyon Eleksyon pe fer lo li tousel sa. Mersi.

### **MR SPEAKER**

Mersi. Nou a pran keston en lot Manm. Onorab Naidu.

### **HON SATHYA NAIDU**

Mersi Mr Chair. Mersi tou Manm lo kote Komisyon. An relasyon avek sa Komite li menm li, in fini ganny etabli? Si wi, lekel sa bann Manm ki'n ganny nominate pou bann diferan pozisyon lo sa komite?

An relasyon avek en pwen ki'n ganny fer resorti pli

boner kot zot in dir lo kote *technical expertise*, zot kapab *co-opt*. Enn bann propozisyon ki mwan mon pe soumet, kekfwa zot kapab konsidere par legzanp sosyete sivil. I annan *NGO* par egzantp *Transparency Initiative Seychelles*. Eski zot kapab ganny en plas dan sa prosesis, pou fer sir ki i annan en reprezantasyon sosyete sivil dan sa demars?

E in osi annan defi ki Mrs Amesbury in soumet avek Lasanble lo bann problem ki i pe rankontre. Eski bann defi parey i pou annan en lenpak negativ lo travay ki zot, zot anvizaze fer, vizavi sa prosesis delimitasyon. Si wi, eski zot pou kapab adres sa bann defi, mon panse lo kote Lasanble vi ki nou annan sitan lenter nou bezwen kapab fer sir ki zot ganny zot demann.

Me dizon, si zot ganny tou bann resours nesesser, konbyen mwan egzakte man ki pou pran pou zot kapab fer sa legzersis? Nou le ki sa legzersis i ganny fer byen ki zot pa tay avek, e nou pa ganny en *piecemeal*. *That's the thing*. Mersi.

### **MR SPEAKER**

Mersi. Madanm *Commissioner* ou annan en repons?

### **COMMISSIONER ELECTORAL COMMISSION WENDY DIDON**

Mersi Onorab Naidu. *CEO* i ava reponn sa kestyon.

### **MR SPEAKER**

*CEO*?

### **CEO ELECTORAL COMMISSION MANUELLA AMESBURY**

Mersi Mr Chair. Mersi Onorab. *Regarding representation* bann lezot manm sa Komite i annan Mr Chair li menm li ki *the Chairperson*. I annan *CEO* Sekretarya, apre nou annan nou *Chief Registration Officer to the Electoral Commission*. Akoz i enportan pou li lo la li. Baze lo sa legzersis ki pe arive la, i pou annan sanzman dan nou rezis.

Savedir letan nou fini fer sa legzersis si i annan okenn sanzman dan balizaz ki'n ganny fer, Komisyon pou oblize re-sertifye en lot rezis. E i pou annan son laspe ledikasyon ki pou vin avek osi. Pa zis pou dimoun, me pou bann *Electoral Officers* ki travay avek nou li menm. Zot menm zot.

Apre nou annan en reprezantasyon *Attorney General* Mr Victor Pool. Nou annan en *officer of the NBS* Mrs Therese Gopal. I annan en reprezantasyon *of Department of Local Government* sa i Ms

Denise Clarisse. Nou annan Mr Coeur de Lion *from GIS*. Nou annan Mr Gillian Alexis *from Survey Divisions*. Apre nou annan Mr Delroy Bistolet li i *from Ministry of Transport*.

So, ou pou war ki sa bann reprezantasyon ki la, la i anliny avek sa bann kriter ki ganny refer avek dan Konstitisyon ler balizaz pe ganny fer.

Prezan wi, ou pwen lo *civil society*; sa Komisyon in met devan Lofis *Attorney Zeneral* letan nou ti fini zwenn avek Lasanble. E *AG's Office* i konfidan ki pou nou kapab *Civil Society* pou kapab ganny kouver anba sa provizyon ki annan dan sa *S.I.* pou *co-opt*.

Savedir *instead* ki nou annan en reprezantasyon *fulltime*, i pou gannyen. Akoz li osi tou i pou ganny lo li menm li i pou ganny konsilte li. Apre *with regards to negative impact*, ki mannyer nou pe travay la nou annan 2 Komisyoner ki pe asiste Sekretarya, pou kapab bouze avek sa legzersis delimitasyon.

Nou annan nou plan ki la, ki nou *on time* avek en pe keksoz, me selman nou *main issue is the media person* li menm li, ki nou napa. Alors i pe retard nou, nou pe osi lyez avek *POU* sa i pe bouze. Me selman en pwen kle ki nou bezwen, nou bezwen en dimoun ki pou vini ki pou

kapab delivre e pey li pou li kapab delivre sa ki nou pe demann li.

Akoz sa dimoun li menm li nou pa pe *recruit* li zis pou sa legzersis nou. Nou annan sa *voters census* osi ki tonm anba nou. Nou annan ... apre lo sa legzersis si i annan okenn sanzman dan balizaz, *civic education* i bezwen kontinyen *leading up* pou li *bring up to 2025 Election*. Akoz i enportan pou dimoun konnen kote zot tonbe.

I enportan pou dimoun konnen zot bann servis ki'n sanze *and so forth*. So, pli boner posib ki nou ganny sa dimoun, nou a tir en pe presyon lo Komisyon. Akoz la nou annan Manm Komisyoner ki pe asiste san ki zot pe ganny *remunerated*; zot pe asiste Sekretarya. Mersi.

#### **MR SPEAKER**

Mersi. Eski ou annan en pwen ki pa'n ganny reponn? Silvouple fer li vit, akoz mon bezwen pas lo en lot Manm.

#### **HON SATHYA NAIDU**

Wi Mr Speaker. An relasyon avek dele letan; konmsi, *is there timeline* kan eski zot ekspekte fini avek sa travay ki zot pe komanse la?

#### **MR SPEAKER**

*Thank you. Panel?*

**COMMISSIONER  
ELECTORAL COMMISSION  
WENDY DIDON**

Mr Chair, *CEO* a donn sa lenformasyon.

**CEO ELECTORAL  
COMMISSION MANUELLA  
AMESBURY**

Mersi. Wi, Onorab. Nou *timeframe* i Zanvye 2024. Savedir Zanvye 2024 nou oblize fini *submit* rapor, in fini ariv kot Lasanble. Me louvraz i kontinyen. Akoz sanmenm sa, sa Komite la in ganny apwente pou en peryod 1an. Akoz prezan si zot oule ki nou rekonsidere, *it has to come back to us*. I bezwen retourn kot nou la i annan louvraz ki kontinyen. Mersi.

**MR SPEAKER**

Mersi. Onorab Monthy.

**HON PHILIP MONTHY**

Mersi Mr Chair. Byenveni bann Manm *Electoral Commission*. Mon pou zis retourn en pti gin an aryer zis pou fer kler. Akoz i annan bokou polemik ki pe ganny fer otour sa zafer *Chairman* Komisyon ki *chair* sa komite.

Vi ki Komisyon ki annan desizyon final, e ki anplis sa rapor pou vin devan Lasanble, eski i relevan lekel ki *chair* sa Komite, wi oubyen non? Sa i mon premye kestyon.

Dezyenm, ki bann nesesite ki vreman in annan pou ki sa legzersis i pe ganny antreprann? Mon ti a kontan fer sa kler la deor pou ki manm piblik i konpran.

E apre mon 3enm rapidman, eski zot in deza kominik okenn serten travay ki zot pe deza ganny fer avek okenn lezot *stakeholders* an deor? Akoz nou pe tann serten lakizasyon ki pe ganny fer. Parey in ganny dir Prezidan pe ganny lenformasyon lo ki bor ki pou annan en distrik ki pou kas an de. Eski zot in deza pe kominik serten zot travay an deor avek serten lezot *stakeholders*? Mersi.

**MR SPEAKER**

Mersi Onorab. *Panel*?

**COMMISSIONER  
ELECTORAL COMMISSION  
WENDY DIDON**

Mersi Onorab pou ou kestyon. Parey mon'n fer resorti lo kote nou *Chairperson* Mr Lucas, pe fer sorti si vreman i relevan ki li menm li i *chair* lo *Electoral Commission* an menm tan li menm li i *chair* lo sa komite? Nou'n deliber en kantite lo la lo nivo Komisyon. Nou'n regard nou bann Lalwa, nou pa vwar okenn konfizyon – okenn. Nou vwar ki i parey mon pe dir i tonm dan nou responsabilite.

So, si nou *Chair* i lo sa Komite *as Chairperson*, nou vwar li ki i en bon keksoz, par lefe ki sa responsabilite demarkasyon i tonm anba responsabilite *Electoral Commission*. Nou ti kapab osi deside petet pou napa en tel komite. Lekel ki ti pou *chair*? Se sanmenm sa *chair* ki la. *Ok?*

So, pou nou lenportans se fer sa travay ki anba Lalwa i nou responsabilite, e fer li vremen byen. Me selman nou'n vwar nesesite pou fer annan sa komite;

1. Pou vremen annan sa enparsyalite, ki keksoz i ganny fer byen dan latransparans. Epi;
2. Pou fer li osi vit parey koman *CEO* in fer sorti la, nou napa bokou letan pou nou fer sa travay.

E nou *internally*, nou napa sa bann bagaz, sa bann konesans pou nou fer sa travay. Alors se pou sa rezon nou dir, annou *seek* travay sa komite ki zot i dan zot domenn *respective*. E sa travay a nobou kapab ganny fer pli vit e pli byen. Epi zot raport avek nou, nou, nou ava asize nou ava vwar an *grosso modo* kwa ki zot in vin avek an term rekomandasyon. E apre Komisyon i fer son travay.

### **MR SPEAKER**

Mersi.

### **COMMISSIONER ELECTORAL COMMISSION WENDY DIDON**

Mr Chair, mon ava envit *CEO* pou azout okenn pti keksoz ki i oule azoute lo la.

### **MR SPEAKER**

*CEO* wi, ou annan laparol.

### **CEO ELECTORAL COMMISSION MANUELLA AMESBURY**

Mersi Mr Chair. Mersi *Commissioner* Didon. Onorab ou'n koz lo nesesite sa legzersis. Premyerman i en lobligasyon legal anba Konstitisyon, sanmenm sa i devret ganny fer. Apre nou'n koz lo *confidentiality*, si i annan okenn lenformasyon ki'n sorti deor. Tou sa Manm lo Komite in bezwen siny sa *oath of secrecy*.

Komite pe zwenn, Komite pe fer son louvraz. Pou le moman napa okenn desizyon formel ki'n ganny pran. E i pa dan kontrol Komisyon pou li *comment lo statement* ki ganny fer an deor Komisyon. E *rest assured* poudir *the exercise is ongoing*. I annan legzersis ki pe al ganny fer pou vizit teren.

Savedir si nou pe vizit teren i montre ou nou bezwen konn sa teren ki mannyer i ete li menm li. Savedir napa naryen, napa okenn desizyon final ki'n ganny pran *at this*

*point*. E napa okenn lazans apart sa bann dimoun ki pe asiz lo sa komite, nou pe lyez avek. Mersi.

**MR SPEAKER**

Mersi. Mon a pran kestyon Onorab Larue.

**HON FLORY LARUE**

Mersi Mr Chair. Bonn apre midi *panel*. Mr Chair, mon ti a kontan re anforse sa pwen ki'n ganny sorti letan kestyon in demande par Onorab Monthy, en kontinyasyon. Ki sa rol ki Komisyon in gannyen i sorti direktman dan Konstitisyon. Sa rol pou fer bann demarkasyon.

E vre nou war li anba 112(3), kot i dir ki zot, "*the Electoral Commission* ki annan sa responsabilite e sa i 112(3)(a)(1). Alors eski plito zot pe dekri sa Komite koman en *technical group* ki tonm anba *Electoral Commission*. Akoz Konstitisyon i dir "*the boundaries of Electoral areas which exist at the time of the determination by the Commission*" zot ki pou annan regard to sa?

Savedir, mon krwar selman sa madanm in dir ki zot ti kapab fer li zot menm. So, alor eski sa Komite i parey en *technical group* pou en led anplis? Apre mon ti a kontan si *panel* ti a kapab eksplik nou, ki diferans ant *format* ki

Komisyon i annan ozordi letan nou'n vwar dan lepase nou ti annan nou en Komisyoner.

E ozordi nou annan nou en Komisyon. Ki diferans ant sa 2 *format*? E eski sa i annan en relevans lo sa travay ki nou pe fer, espesyalman dan lasemenn kot zournen la demokrasi i tonbe?

E mon ti a kontan demann zot ki dernyen fwa sa travay ti ganny fer e ki format ki ti ganny *follow* sa letan? Mersi.

**MR SPEAKER**

Mersi. *Panel*?

**COMMISSIONER**

**ELECTORAL COMMISSION**  
**WENDY DIDON**

Mersi Onorab Larue. Wi, anba Konstitisyon rol responsabilite demarkasyon i pou Komisyon Eleksyon, *ok*? Anfet si nou pa fer sa travay, i pou vedir ki nou pa pou pe desarz nou responsabilite anba Lalwa. Nou, nou pou vreman an defo.

E nou koman en Komisyon ki responsab, ki fer tou nou mye pou fer nou travay byen, se pou sa rezon nou rod tou fason, tou mwayen, pou nou asire ki nou vin avek en demarkasyon apre ki nou'n fer en legzersis ki zis e entans.

E se pou sa rezon ki nou'n demann sa *extra help*. Akoz i tre enportan ki sa

travay i ganny fer byen. Komisyon parey koman *CEO* fek fer sorti, nou pe travay en kantite. Bann travay ki bann Komisyon nou menm nou bezwen vin *onboard* telman i annan en kantite. Mazinen nou annan en eleksyon ki la pe arive.

So, nou fer tou nou mye posib. Me la nou'n vwar ki i annan en nesesite pou nou annan sa Komite. Sa komite i zis pou vin donn nou en *additional* lasistans pou nou kapab arive fer sa travay. Akoz letan nou'n asize nou'n vwar tou sa ki bezwen ganny fer, i pou en posib pou nou kapab fer sa travay a tan.

Me tout fason *whatever* kis a Komite i fer, i vin kot Komisyon mon repete ankòr i retourn kot nou. Nou ki bezwen fer vwar kwa ki'n ganny rekomannde, e aprouv li dan son totalite avan ki i ganny soumet rapor i ganny soumet avek Lasanble, avek Prezidan.

Lot kestyon se format Komisyon, *CEO* ou le azout sa?

**CEO                      ELECTORAL**  
**COMMISSION        MANUELLA**  
**AMESBURY**

Mersi. Mon a zis azout en pe lo sa ki Mrs Didon in dir avan. Nou note poudir dan *Elections Act* avan, letan nou pe fer referans avek before avek

*maintenant*. Avan ti annan en *Advisory Committee* ki ti egziste. E nou'n... pardon?

*Advisory Board* sorry. Ti *Advisory Board*, ki mannyer li i ti marse li, i ti son manda li i ti pou asiste Komisyon dan tou son fonksyon. Akoz *back then* ti annan en *Commissioner*. E letan amannman in gannyen, in ganny fer ki fer provizyon ki bezwen annan en group Konstitisyoner.

Annefe nou'n demann pou *repeal* sa *Advisory Board*, akoz son fonksyon i *redundant*. Akoz Konstitisyon i kler poudir Komisyon, *meaning the Chairperson and the Commissioners*, zot ki pran tou desizyon an fonksyon, an relasyon avek zot fonksyon.

E letan nou'n *repeal* sa, nou'n *insert* sa provizyon pou sa *Delimitation of Boundaries Committee*. *Meaning* ki bann komite letan la letan i vini, son fonksyon i spesifik. Parey la i annan sa enn pou delimitasyon, li i zis lo delimitasyon. Parey nou'n fer referans avek boner, in annan sanzman dan striktir Komisyon li menm li.

In annan sanzman *from* en Komisyoner, *to* ki i ti *the executive head of the Secretariat as well and the Chairperson of the Commission*. Pou vin 5 Komisyoner, la prezan nou



annan nou 7 Komisyoner. E avek konsiltasyon ki'n arive dan leparse avek parti politik, kot ti ganny met bann rekomandasyon ki zot parti politik ti met devan pou annan separasyon ant Komisyon avek Sekretarya.

E sanmenm sa nou war nou war li koumsa *maintenant*. Mon mazine mon'n reponn tou ou kestyon.

**MR SPEAKER**

Eksepte, si ou permet mwan ou'n bliy en kestyon lo kan sa legzersis in deza ganny fer avan.

**CEO ELECTORAL COMMISSION MANUELLA AMESBURY**

Mersi Mr Chair. Lo nou rikord pou nou, i annan en rapor ki nou ti fer an 2021. Pou nou kapab zwenn sa *legal obligation* tou le 3 mwan. Ladan nou'n mete poudir sel rapor ki Komisyon i annan, *the first report available* lo nou rikord, i sa enn la 2015. Ki ti *contain* rekomandasyon pou kre Ile Perseverance.

Apard sa, Komisyon napa dan son posesyon okenn rapor. Alors, mon pa dan en pozisyon pou mon dir ou ki mannyer sa legzersis ti ganny fer avan. Akoz nou napa sa. Mersi.

**MR SPEAKER**

Mersi. Onorab zis si enn ou pwen pa'n ganny reponn. Akoz mon bezwen *move* on pou lezot sa. Ou oule klarifye keksoz?

**HON FLORY LARUE**

Wi Mr Speaker. Mon oule klarifye ki sa *S.I.* ki nou pe debat lo la ki nou'n anmenn sa komite, sa *panel*. I en *S.I.* ki'n ganny sinyen par Mr Lucas ki *Chairman Electoral Commission*, ki annan tou son pouvwar pou ki kre sa komite. E i bezwen asiz ladan, akoz li menm ki pou reponn.

Apre mon kestyon lo kote diferans ant en Komisyon ek en Komisyoner, ki son diferans ki mannyer zot fer diferan travay? Akoz la nou pe fer en travay avek en group dimoun, me avan nou ti annan zis en dimoun ki ti pran tou desizyon pou *Electoral Commission* koman en sel dimoun. Mersi.

**MR SPEAKER**

Mersi. *Panel*, ou kapab adres sa kestyon?

**COMMISSIONER ELECTORAL COMMISSION WENDY DIDON**

Mersi Onorab. Komisyoner i en endividi, parey dan mon ka la mwan mon en Komisyoner. E Komisyon se sa *body*, e ki la i konpri Mr Chair en *Chairperson* avek 6 Manm. Se sa Komisyon. Yes. Mersi.

**MR SPEAKER**

Mersi. Nou a pran kestyon Onorab Mondon.

**HON TERENCE MONDON**

Mersi Mr Speaker. Mr Speaker, sa legzersis konsiltasyon piblik i vremen enportan. E souvan nou pa ganny bokou dimoun pou partisipe. Mon kestyon alor, kwa ki zot pe mazine fer pou garanti en o nivo partisipasyon manm piblik dan sa prosesis?

E dezyenman, ler zot ti pe konsider sa regilasyon, eski zot in osi regard lezot model ki egziste dan bann lezot ziridiksyon, lezot pei *Commonwealth*? Mersi.

**MR SPEAKER**

Mersi Onorab. *Panel*?

**COMMISSIONER  
ELECTORAL COMMISSION  
WENDY DIDON**

Mersi Onorab. Komisyon parey mon'n fer resorti i oule fer sa legzersis vremen lo en nivo kot i ganny *across the board* tou dimoun i ganny son sans, pou fer son kontribisyon kot *provide* bann lenformasyon oubyen vin fer sorti *whatever* ki zot santi i bezwen ganny fer sorti an relasyon avek sa legzersis.

So, Komisyon pou servi tou sord kalite metod ki i santi i bezwen ganny pran pou ki

nou nobou kapab ganny sa bann lenformasyon pou kapab fer sa travay byen. So, pou annan bann *meeting* ki pou ganny fer, pou annan lo nivo medya. Pou annan en seri legzersis kot dimoun i pou annan son sans pou li fer sorti son kontribisyon.

Menm sa ki oule ekrir nou let i kapab fer li. Sa ki oule vin an person i kapab fer li. Me nou reasire ki, i pou annan en konsiltasyon vremen larz ki pou bezwen ganny fer pou nou kapab fer sa travay byen. *Yes, CEO i ava azout ...*

**CEO ELECTORAL  
COMMISSION MANUELLA  
AMESBURY**

Onorab, i *actually* dan nou rapor nou annan en *plan for consultative process*. E sa plan li i enkorpor parey mon'n nonmen avan lenvitasyon *for submission of written proposals*, kot la ou kapab fer li *either in writing* vin delivre kot nou. Oubyen nou pou *advertise* en *email address* li menm li. Apre nou annan, sa pou pran diferan form kot bann ki *stakeholders* apre kot piblik li menm kot nou pou al dan bann rezyon.

Apre prezantasyon *in report*, la kot nou vini nou pran zot bann pwen. E *the Commission* i retournen i al fer son travay. Apre *with regards to lezot model*, ler Komisyon in

deside pou fer sa legzersis koumsa la, in ganny gide par bann prensip iniversel. E i annan en kantite organ zesyon eleksyon kot i annan bann literatir ki'n ganny konsilte.

E i annan bann *internal comparative analysis* ki'n ganny fer pou nou idantifye model ki aplikab pou Sesel. I annan diferan model nou, nou pe get li dan konteks Sesel model ki aplikab pou Sesel li menm li. E byensir nou'n ganny gide par *SADC Model Law* e lezot.

Nou pran kont ki poudir i annan, i annan sa bann komite ki napa en reprezantan parti politik. I annan diferan, me nou parey nou'n dir boner nou'n anvi fer sir poudir parti politik i ganny konsilte dan son laspe lo li tousel nou. Me selman louvraz teknikal li i ganny fer apar. Mersi.

### **MR SPEAKER**

Mersi Onorab. Onorab Woodcock, ou kestyon silvouple.

### **HON WAVEL WOODCOCK**

Mersi Mr Speaker. Mon en pti pe konsernen larepons ki ou'n donneren regardan lefe ki sel rapor ki *Commission* in gannyen, se rapor delimitasyon *Electoral Boundaries* ki ti ganny fer an 2015. Me nou tou nou konnen poudir in annan bann lezot

delimitasyon elektoral ki'n ganny fer dan lepase. Me zot, zot napa rikord, *ok*.

Zot en nouvo *Commission*, sa Komisyon i vin apre avan ki ti annan en *Commissioner* ki ti pran tou desizyon. Mon kestyon i se ki, zot in fer okenn *attempt* pou sey ganny kontak avek sa *Commissioner* pou demann li akoz ki napa okenn rapor lo bann lezot delimitasyon elektoral ki'n ganny fer dan lepase?

Akoz sa, mon santi poudir i en lofans e i kler ki poudir keksoz dan lepase pa'n ganny fer dan en fason transparan. Akoz nou merit annan. Si in annan, nou tou nou okouran la dan sa Lasanble. E piblik deor poudir nou annan bann delimitasyon elektoral ki'n ganny fer dan lepase.

Mon dezyenm kestyon, se ou'n eksplik diferans ant sa *Advisory Board* avan, ki ti *advise Commissioner*. Ki ti la an permanans anba *Act* ki ti la avan. E diferans ant sa nouvo komite ki'n ganny kree la resaman atraver sa *S.I. Delimitation and Electoral Boundaries Committee* se ki *it's a Technical Committee, it's an Advisory Committee only*. Ki pou la pou lan pou fer sa legzersis olye ki pou parey sa *Board* ki ti la an permanans ki ti zis *advise Commissioner*.

Ki *Commissioner* ti pran tou desizyon lo li menm. E ki la dela nou pe war ozordi poudir napa okenn rapor lo bann demarkasyon elektoral *boundaries* ki'n ganny fer dan lepase.

E finalman, finalman i enportan pou eksplik sa byen, akoz i annan en konfizyon ki *US* pe sey anvoy deor.

E sa konfizyon ki zot pe esey donner, se ki sa Komite sa *Delimitation of Electoral Boundaries Committee* i sa komite ki pou enplimant sa delimitasyon elektoral. Kan anefe ti a bon ou eksplik sa byen poudir sa komite i senpleman en *Technical Advisory Committee* ki pou fer rekomandasyon e propozisyon avek *Election Commission*.

Ki fer i pa fer okenn diferans si *Chairman Commission* i lo sa *Delimitation and Electoral Boundaries Committee* or i pa fer okenn diferans. Akoz kantmenm i pou lo sa komite i pou *still* desizyon final, se sa *Commission* ki pou pran se li ki pou enplimant sa *delimitation of the electoral boundaries*. Mersi.

**MR SPEAKER**

Mersi. *Panel?*

**COMMISSIONER**  
**ELECTORAL COMMISSION**  
**WENDY DIDON**

Mersi Onorab. Lo kote rapor, *previous* rapor delimitasyon ki'n nou'n fer sorti ki nou napa okenn rikord. Ou pe demann nou si nou'n fer okenn demars? Sa ki mwan mon kapab dir se ki premye demars ki nou'n fer se vwar bann dokiman ki'n ganny lese deryer. *Both hard copy* oubyen lo masin *computer and so on*.

Malerezman nou pa'n ganny naryen. E si mon pa tronpe i annan demars ki'n kapab ganny fer pou sey vwar si nou kapab ganny sa bann dokiman, sa bann rapor. Me ziska prezan, nou pa'n gannyen.

Mon pa konnen si la i tro tar, pou nou kapab ganny sa bann dokiman. Me selman la nou, nou pe *move forward* pou fer sir ki sa Komisyon li i vreman fer sa travay san ki nou gat bokou plis letan lo la.

*With regards to Advisory Board* dan lepase, avek sa komite. Wi, sa *Advisory Board* ankor si mon pa tronpe *CEO* i ava koriz mwan lo la. Nou pa rapel vwar okenn dokiman, okenn rapor ki, ki i annan travay ki zot in fer e kot zot in rikorde ki zot in kit deryer.

Me selman nou'n pran li kot in plizoumwen pe *advise*. E la diferans ant sa enn la, se ki zot pa pe *advise* zot. Zot pe *gather* bann lenformasyon, dokimant li, analize, fer rekomandasyon avek

Komisyon. Vwala la gran diferans. E nou lo nou kote la gran diferans se nou pou fer sir ki i pou annan rapor ki pou ganny kite deryer.

Ki dizon lot Komisyon letan i vini, i pou vwar sa rapor la konpare avek sa *Advisory Board* kot nou pa'n war okenn naryen ki'n ganny kit deryer pou nou kapab fer referans avek.

**MR SPEAKER**

Onorab Woodcock, ou ti annan en pwen?

**HON WAVEL WOODCOCK**

Mon ti a kontan konnen lekel ki ti lo sa *Advisory Board* avan. E eski ler nouvo Komisyon in antre, eski parey SBFA i annan okenn *hard drive* ouswa *computer* ki'n disparet, ki fer ki ozordi nou napa okenn rikord ouswa rapor? Mersi.

**MR SPEAKER**

*Panel?*

**COMMISSIONER  
ELECTORAL COMMISSION  
WENDY DIDON**

Mersi pou kestyon adisyonnèl Onorab. An se moman nou pa pe kapab dir ou konpozisyon sa *Advisory Board*. Sa i en lenformasyon ki nou kapab esey sèse. Me selman nou napa naryen ki nou kapab fer

sorti lekel ki ti lo sa *Advisory Board*. Mersi.

**MR SPEAKER**

Okenn lot pwen *panel?*

**COMMISSIONER  
ELECTORAL COMMISSION  
WENDY DIDON**

CEO, Mr Chair i oule fer sorti keksoz.

**CEO ELECTORAL  
COMMISSION MANUELLA  
AMESBURY**

Wi Onorab, nou kapab fer ou ganny son konpozisyon. Me le problem mon napa avek mwan la. Yes. Mersi.

**MR SPEAKER**

Mersi. Bon pou rezon gard nou *schedule* pou ozordi, mon pou termin sesyon avek *Electoral Commission* la. Mon remersye bann Manm pou zot kestyon. E mon espere ki bann repons, leksplikasyon in kapab ed zot e ed piblik konpran lentansyon sa *S.I.* E pou fasilite zot pou fer en desizyon lo la.

Mon remersye *panel*, e mon swet zot bon kouraz e bonn kontinyasyon dan zot travay. E mon remersye bann Manm pou zot kestyon. Lasanble i ava *adjourn*, e nou a rebran Lasanble lo Mosyon orizinal apre midi komansman 2er. Mersi.

**(BREAK)**

**MR SPEAKER**

Bonn apre midi tou dimoun. Manm Onorab, zofisye Lasanble e piblik. Avan nou kontinyen, i nesese ki nou retourn dan Staz Lasanble. *Sergeant?*

Mersi. Pour kontinyasyon lo biznes, nou a repran deba lo Mosyon *original*. E nou annan 3 Manm ki'n ganny laparol deza. Lezot Manm ki le entervenir? Napa lezot entervansyon? Bon, be dan sa ka mon a demann...

Be si nou napa entervansyon, eski i annan *Reply?* Onorab Aglae wi, ou annan laparol.

**HON EGBERT AGLAE**

Mersi Mr Speaker. Mr Speaker, depi bomaten mon krwar i enportan pou fer resorti lo sa Mosyon ki la devan nou, kot pe demande ki i annan en *annulment of S.I. 45 and Delimitation of bann Electoral Boundaries*.

Mon le fer resorti osi Mr Speaker, ki nou lo sa kote latab *United Seychelles*, nou antas gran lenportans kot i konsern sa *S.I.* aköz i annan en lyen direktteman...

Petet pa bokou dimoun ki pe war sa, ouswa pa tou Manm ki pe war sa avek sa lyen direk kot i konsern nou bann sirkonskripsyon

elektora, e lafason ki bann prosedir pe fer.

E osi kot i konsern kreasyon sa komite avek rol ki i annan pou li zwe, e osi rol ki Komisyon Eleksyon li menm li i annan pou fer.

E nou war poudir i ankor annan *still* serten konfizyon, malgre i annan bann *attempt* ki'n ganny fer ki swete nou – parey oparavan bann ki'n la, sirtou dan Lopozisyon kot zot in demande kot i annan meyer fason fer konsiltasyon.

E letan nou pe koz konsiltasyon, mon pa pe demande ki zis ou vini ou vin dikte ek nou, san pran kont lopinyon ki Lopozisyon ozordi i annan, ouswa bann parti prenan ki annan konsern - i met devan e apre i pa ganny ekoute.

Si nou pou vin dan en fason koumsa, i pa fer sans ou vin dir nou pou fer konsiltasyon, kan ou'n fer ou bann fe akonpli. E nou, nou war li koumsa aköz menm si bann diferan repriz kot i konsern lo nivo parti politik bann pwen in met devan, i paret mwan pa anvi ganny ekoute.

E bann rezon ki nou ekoute, ki'n ganny donner, pou mwan i pa zis, aköz; i annan 2 demann prensipal ki nou, nou pe demande. Se nou partisipasyon parti politik ki pou antre lo sa komite.

E sa li menm li si i ganny adere i pa sanz naryen lobzektif sa komite li. I pa sanz son gran liny. I pa sanz son lobzektif. I zis anmenn en lot *layers of* partisipasyon, nide e osi sa *checks and balances* ki bezwen ganny demande.

Akoz apre tou la, avek kreasyon sa komite e avek sa bann proses *delimitation of boundaries* - i afekte nou li. E nou osi nou annan serten nou bann elektora osi ki pe riske vin ver nou, vin demann nou kestyon lo proses, lo prosedir - aköz zot pou al ganny afekte zot osi a lavenir.

E si nou pare pou ekoute - en keksoz ki nou swete ki...Ozordi nou pe koz Lazournen La Demokrasi; La Demokrasi nou pa kapab zis dir nou annan demokrasi. Lasanble la deor i mete '*Serving a Modern Democracy*'.

Me ler nou pe get li an pratik, i pa li sa demokrasi ki nou ti a swete ki zot, zot pe prese - ouswa zot antisipe pou pres li. Se sa problem ozordi, aköz nou annan en Gouvernman ki paret mwan zot pa anv ekout nou ditou.

Zot dir nou vin travay ek zot, me selman letan nou *extend* sa lanmen, zot rod tou fason pou sey bloke. E pou mwan sa i pa *servicing the* demokrasi ki nou, nou ti a swete war ozordi.

En lot konsern - e nou'n swiv en pti gin ki zot in diskite. E menm pwen taler ki nou war sete; ki nou, nou ti pe antisipe pe met devan kot i konsern sa komite li menm, son *Board* avek Komisyon Eleksyon ki pou prezid lo sa komite li menm li.

E atraver ou Mr Speaker, Onorab Clifford Andre in met sa menm konsern devan lo kote *LDS*, ki nou nou'n mete. Onorab Cosgrow in fer resorti. Be eski zot pa war poudir i annan en problem? E larepons i ganny donner, *still* i konfize menm. *There is an issue*. Annou aksepte.

Si *Bill* ti *ok*, nou pa ti pou vini pou vin demann en *annulment* nou, aköz i ti pou satisfere tou bann parti prenan. E se sa ki nou apel la demokrasi kot tou kous *stakeholders* ki annan en *say* dan en keksoz i kapab *voice out*.

Malgre tou pa kapab ganny aksepte, me selman i ava annan en pwen konsansis ki tou parti demen i tonm dakor, i dir; be *ok*, mon krwar la laplenn i nivo - parey zot ti kontan demande. Laplenn i nivo, annou *move on*.

Be i pa li. I ankor annan *still issues*. Ki mannyer ou kapab pran en komite, ou pran Komisyoner Eleksyon, i pou lo la li osi, rol sa komite se *advisory*. Savedir Komisyoner

Lucas pou *advise* son prop lekor li? *This is what is going on.*

E se la ki nou santi i pa *fair*. Nou pe demann en keksoz ki *fair* pou zot konsidere. E se sa ki nou dir en *annulment*. A donn zot letan pou revwar, diskite ansanm ek parti politik. E la nou ava kapab dir; be *ok*, nou tonm dakor.

Be, regard dan le fitir Mr Speaker, mon pa swete ki letan i annan bann dezakor lo sa komite li menm li – nou'n war poudir bann eleksyon ki'n ganny fer, in annan en kantite *mismanagement* administratif ki'n arive. Nou'n war sa.

Papye vote manke. Pourtan zot konnen kantite dimoun i vote dan en distrik. Konmsi en senp matematik, en marmay *P1* ti pou kapab dir ou; be mon annan 11 foutboler, mon bezwen anmenn 11 soulye futbol. 11 *set lenz*. 11 *set lot*. Ki mannyer zot kapab ganny sa mal?

Port Glaud nou annan nou 2mil voter ki vote, menm si i annan bann ki *vote* avan – be *at least* ou deza konnen. Konmsi ki mannyer nou mank sa matematik sa? Pou mwan sa i en *gross negligence* dan en fason.

E se la ki apre i ouver bann laport, kot i annan bann tandans frod ki arive. Apre nou koz vol dan eleksyon. So, i

bann fe sa! La Digue *helicopter* ti mont 3 fwa!

*(comments off-mic)*

**MR SPEAKER**

Bann Manm, reste...

**HON EGBERT AGLAE**

Port Glaud. Port Glaud...

**MR SPEAKER**

*Hold on. Hold on.* Silvouple, pa konmanse avek bann komanter *off mic!* Annou sey fer sa deba prosed annord. Onorab Aglae, kontinyen *please*.

**HON EGBERT AGLAE**

Wi, Mr Speaker. Port Glaud 2 fwa espere, prosis arete. So i bann keksoz koumsa. Prezan demen ou pou ale ou pou fer ou *post-mortem* apre eleksyon. Mr Lucas pou asize avek sa komite li menm li. Li menm li ki pou prezid.

Be a lafen dizour ler rekomandasyon ouswa letan ou fer rapor pou fini, bann desizyon? Be se li ki pou annan *the final say!* Si ou'n dir en keksoz ki i pa kontan, eski i pou adere dan sa rapor? So, sa i bann konsern fodre nou gete, Mr Speaker.

Apre lot pwen dernyen se; partisipasyon - rezon ki zot donneren akoz parti politik pa kapab partisip lo sa komite.



*The main stakeholders* avek sa prosis se *political parties* ki annan son *voters*. Sa i sa 2 *main stakeholders* ki fer ki ozordi - an prensip mon kapab dir kliyan Komisyon Elektoral, se voter e parti politik.

Me selman ou kit sa 2 zafer deryer, ou pa bezwen zot ou. Teknisyen ki pou pran desizyon, teknisyen ki pou fer tou. Be eski i normal sa?

Ou vini ou dir *ok*, nou pou fer – annan nou fer en *league* pou nou zwe futbol. Selman letan pe fer bann prosedir administratif pou fer etabli *league* pou *kick-off* ou dir; non, be nou pou kit tou zwer deor. Nou pa bezwen lopinyon zwer, ni lopinyon *coach* la nou.

Zis nou bann *sponsors* ki pou la. Bann lezot keksoz ki pou la, ek Gouvernman ek lasosyasyon ki pou la. Ou kit tousala an deor. Be eski ou krwar ou pou ganny ou en *fair game in the end*?

Ou'n war Zwe de Zil la? Sa *cargo* meday pa'n desann pou ariv Sesel. So, fodre nou konn ekoute. Menm si i annan ki pou gognarde, pou sey riye. Nou pa kapab annan en Gouvernman ki kontinyen fer keksoz – pran en bann desizyon dan lannwit, tar dan lannwit.

Apre dan lazournen, letan in leve in war zot

desizyon ki zot in pran pa bon, zot taye zot ranvers desizyon. Annou fer keksoz dan latransparans. Zot pres latransparans, *LDS*. Transparans. Annou fer li ladan.

E la nou ava war keksoz, akoz mon en pti pe per, mon en pti pe enkyet lafason ki si zot kontinyen pran bann desizyon dan sa bann laliny parey - i pou kout zot ser. Mon dir koumsa.

E parey *Leader* Lopoziyon in dir taler bomaten, sa bann menm dimoun ki fer zot lavi pep Seselwa dan lasemenn malere, zot menm zot Sanmdi zot pe pase zot al kot sa bann menm dimoun pou al rod sipor.

E la problem i al rezourd par Minis lo teren, parey zot in vin Port Glaud zot in fer. Letan *MNA*...

*(Interruption)*

### **MR SPEAKER**

*Sorry*. Mon pe *warn* Onorab Woodcock e Onorab Larue. Silvouple, mon le zot gard lord.

### **HON EGBERT AGLAE**

Mr Speaker, mwan mon annan en bon lespri dan mon latet. I annan plis ki 2an Mr Speaker – mon pa pou al nonm non sa 2 Minis, selman zot Minister mon ankor pe esper zot pou vin vizite dan distrik.

*Email* parti *email* anvoye, pa reponn. Selman konman *DA* i anvoye – pou mwan zot pa reponn zot, pou *DA* zot reponn. Zot konnen akoz zot. Apre zot a vin dir mwan *MNA* pa'n travay? Mwan mon en dimoun ki'n travay dan Port Glaud si mon'n ganny elekte 2 fwa!

**(APPLAUSE)**

**HON EGBERT AGLAE**

E mon konnen zot pe rod tou fason pou fer mon pa travay, anmar mon lanmen ek mon lipye pou Port Glaud perdi. Mon konnen sa.

E mon pou dir zot, mon annan en rikord ki mon'n etabli mwan kot i konsern mon travay. E mwan mon pou dir zabitan Port Glaud tou sa ki pe pase. Pa mon Gouvernman ki o pouvwar, se Gouvernman *LDS*. E zot, zot in swazir – parey zot Konmandan-an-Sef i dir; aret donn mwan sipor. Kontinyen.

E parey zot anvi al fer avek sa prosedir *boundary* - e taler i annan en Onorab lot kote in nonmen; I annan en distrik ki ptipti i annan zis 1900. Mon konnen Port Glaud ki pli pti distrik. Zot pou al kase pou fer keksoz vin dan zot lavantaz. *Bring it on!*

E nou konnen nou, pou annan lezot distrik osi pou pas parey akoz zot pou fer keksoz

ki dan pou zot lavantaz byensir. E se sa ki zot pa anvi parti politik i vin partisip ladan. Enn bann pli gro rezon. Nou war zot tre kler *mes chers amis!*

Avek sa Mr Speaker, mwan mon pou siport sa Mosyon pou anil sa *S.I.* akoz mon santi ki i annan serten ankor konfizyon.

Akoz i annan Onorab lo kote *LDS* osi ki ankor partaz menm konfizyon ki nou, nou pe partaze. Me selman zot pou napa sa lafors ek sa kouraz pou zot lev zot lanmen avek nou. *Me too bad.* Mersi.

**(APPLAUSE)**

**MR SPEAKER**

Mersi Onorab. Onorab Loze?

**HON JOHAN LOZE**

Mersi Mr Speaker. Mr Speaker, annou konmans byen dan en fason trankil, dan en fason *très souple* parey nou anvi kontinyen.

Mr Speaker, Sesel nou dan en demokrasi modern e mon a menm dir, ekstraordiner de fwa. En demokrasi kot ozordi dan Sesel en *Sitting Member of the National Assembly*, i vwar Speaker Lasanble Nasyonal antre dan son distrik pou kanpany kont li dan son kapasite koman sef son parti.

Aprè, nou ganny dir pou dir la demokrasi Sesel pe marse, pe fonksyonnen - Sa wi Onorab Woodcock, mon war ou pe lev lanmen. Mon pou donn ou parol pou dir la. Tranpe menm - pe fonksyonnen parey ki i devret.

Mr Speaker, sa demokrasi modern Sesel ozordi, in aport en nouvo definisyon pour sikse. Nouvo definisyon sikse se ki; ou fer en bokou pli move performans dan fason pli enkonpetan posib ki ou predeserer in fer pandan plizyer repriz.

E ou vini ou deklare avek nou ki ou pa en *failure*, ou'n aport en gran sikse! E pandan letan ki ou pe fer sa, ou pa kapab analiz ki ou bann *faux pas* ki ou'n fer pou ariv dan sa petren kot ou ete.

Ou kasyet deryer ledò lazènes Seselwa e ou dir avek nou; "mwan ler mon gete bann zenn pa'n *fail*. Ler mon gete bann atlet pa'n *fail*." Be ou ki'n *fail!* Se sa nou demokrasi ozordi.

Nou pa dan en demokrasi partisipativ. Nou pa dan en demokrasi reprezantativ. Nou dan en demokrasi bat latet, zere par en bann bater latet enkonpetan! Se sa nou demokrasi. Se sa kot nou ete ozordi dan sa pei ki apel Sesel.

Mr Speaker, les mwan a delabore. Mon santi mwan

anbarase dan ou plas, de ou par e lo ou lapar mon a menm dir; kan ou, ou bezwen entersedè koman sef *LDS* e aktyelman donn zot *Standing Orders* anba ki zot pou anmenn en Mosyon.

Mon santi mwan anbarase dan ou plas Mr Speaker. Zot sitan enkonpetan - *and mind you, Chairman Komite Standing Orders* pe asize laba avek zot. Zot sitan enkonpetan ki ni *order* anba lekel zot pou anmenn Mosyon pour sa nespes magouy ki zot in sey fer ozordi, zot pa konnen ki mannyer pou *carry out* zot prop magouy!

#### **MR SPEAKER**

Onorab, ou kapab sey fer ou deba san maltret lezot Manm dan Lasanble?

#### **HON JOHAN LOZE**

Yes, Mr Speaker. Mon ava dir zot...

#### **MR SPEAKER**

Silvouple, retourn - retourn lo Mosyon.

#### **HON JOHAN LOZE**

Yes, Mr Speaker. Mr Speaker, ou *caucus* ansanm avek ou zot sitan *successful* ki zot pa konnen ki *order* pou anmenn zot Mosyon magouy ki zot in fer ozordi.

Zot sitan perfe, *successful* - vwala. Mon pa'n

maltret zot. Mon'n *praise* zot parey yer mon ti *praise* zot Minis.

Mr Speaker, be *further* ki nou'n war dan sa demokrasi modern, ekstraordiner ki nou annan, kot Speaker Lasanble Nasyonal i antre dan distrik en *Sitting Member of the National Assembly*. I al kanpany kont sa *Sitting Member*. E li menm li Speaker Lasanble Nasyonal i bezwen gid son *caucus*, atrap zot lanmen fer tar baba avek zot konmsi baba lo nat.

Dan sa menm demokrasi modern, fantastik e ekstraordiner ki nou annan ozordi Sesel, nou vwar Komisyon Eleksyon ganny apele dan Lasanble Nasyonal par en Manm *LDS*. E sa ordonnen par Speaker Lasanble Nasyonal.

*Now*, Komisyon Eleksyon ki nou tou nou fonksyonnanba lenpresyon son enparsyalite. Son enparsyalite ki de-koul *from* Konstitisyon Sesel. Nou tou Sesel nou'n annan sa lenpresyon ki Komisyon Eleksyon i endepandan e i fonksyonnan san okenn lenterferans.

Be ozordi dan plas Clerk Lasanble Nasyonal somonn li pou vin dan Lasanble, Onorab Naidu i ganny *delegated* li pou somonn Komisyon Eleksyon. Bon. Napa lenterferans. I napa lenterferans zis parey sa

nouvo definisyon sikse pour meday *Jeux des Iles* la.

Nou'n fer sikse atraver fer mwen byen. Nou fer bokou, bokou pli mal ki nou ti fer avan, e sa i nou nouvo definisyon pour sikse. Se sa direksyon ki nou pe al ladan Sesel Mr Speaker. Se sa direksyon ki nou pe al ladan Sesel Mr Speaker.

Mr Speaker, *further* – Komisyon Eleksyon Endepandan i vin devan Lasanble Nasyonal apre ki in ganny somonn taler par Onorab Naidu, avek zot lekritir fini prepare. Zot fer zot en prezantasyon *écrite*.

Ou vwar Mr Speaker, mon pe elabor lo bann largiman kot napa lenterferans avek Komisyon Eleksyon. Napa magouy. Napa lenterferans. Zot lib zot.

Selman zot ti konnen poudir zot pe vin la zot. Zot in fini prepar zot, zot. Zot in vin avek zot bann prezantasyon fini ekrir lo *laptop*, lo papye. E sa i nou Komisyon Eleksyon. *Ok*. Nou'n etabli sa bout la.

Enn nou'n etabli ki nou annan kominikasyon pe deroule ant politisyen avek Komisyon Eleksyon.

Dezyenm, kominikasyon in al sitan lwen ki zot, zot in fini konnen ki zot, pe vin fer. Zot in prepare. Be si zot in diskite, in annan diskisyon antre zot. I *ok* sa.

Now, en komite i ganny formen, ki li esansyelman son louvraz se pou fer delimitasyon *boundary* elektoral dan distrik. Nou premye demann i konsern nou. Se ki i annan reprezantasyon parti politik lo sa komite.

Now, annou etabli en keksoz kler. Nou dan *United Seychelles* nou pa'n zanmen annan okenn *issue* aköz nou, nou pa ganny reprezante lo sa komite. Sa i pa'n zanmen nou *issue*. Nou *issue* se ki napa okenn parti politik ki ganny reprezante. E nou, nou fermeman krwar ki tou parti politik i devret pe ganny reprezante.

E mon konpran, aköz ou parti ki ou *attend* son *caucus* Mr Speaker, pa krwar ladan. Nou tou nou'n vwar ozordi aköz zot pa krwar ki zot devret pe ganny reprezante lo sa komite, parske nou vwar kominikasyon ki pe pase antre zot. Nou vwar!

Nou vwar magouy ant zot avek Komisyon Eleksyon. I kler. So, zot pa bezwen ganny reprezante zot. Zot deza lo la *somewhere, somehow*. Zot prezans *within Electoral Commission* i kler. So-

*But how about everyone else?* Tou lezot parti politik ki ti a kontan annan en reprezantasyon? Oule met nou lo sa komite ou pa le nou koze,

be *fine*. Be fer en provizyon. Met parti politik, dir li i ava zis *attend*. I a gete e i a ekoute.

I pa bezwen dir naryen, pa bezwen enfliyans deba. I ava la dan en kapasite kot i ava port en lizye. I ava annan en rol en refri. En arbiter. Kwa ki pou mal ek sa? .

Eski i pou kas lebra nou demokrasi si bann parti politik i *être* reprezante lo en komite ki ganny formen par Komisyon Eleksyon, pou fer delimitasyon *boundaries* dan distrik?

Eski pou annan en keksoz ki pou mal? Enn bann largiman ki'n ganny servi taler se ki; "Arh, zot pa le politisyen vin enfliyans travay son komite." Ou pa le politisyen vin enfliyans travay sa komite, selman lot laba i dir ou koumsa ler sa rapor i fini ekrir i pou anmenn devan Lasanble.

Eskiz mwan? Eskiz mwan? Komisyon Eleksyon Endepandan son komite pou fer en rapor pou soumet ek komite, apre Komisyon Eleksyon Endepandan pou *suborn* son rapor avek Lasanble Nasyonal?

Nou *ok* nou? Nou byen nou? Nou lo bon semen la? Nou demokrasi menm la? Komisyon Eleksyon nou pe koze la! I form son Komite Endepandan ki i pa le politisyen lo la pou pa enfliyans son komite.

Apré son rapor ki son komite in fer pou soumet ek li, i pou ganny *suborn* ek Lasanble Nasyonal, pou Lasanble Nasyonal ki; politisyen enfliyans son rapor ki nou pa ti le politisyen lo la pou enfliyanse – *to start with?*

I paret mwan ki *LDS* pe ganny difikilte konpran zot konmansman ek zot finisyon la, en? Konpa in kase. Zot napa direksyon zot.

Mr Speaker, met reprezantan politik lo sa komite pou zis gete, ekoute e tandé. *Will this be detrimental to our democracy, or will it enhance our democracy?* Eski plis lizye, plis nide, plis lobzervasyon, plis transparans pou kas la demokrasi *Seychelloise?*

Konmsi kwa ki pou kase la? Kwa ki nou pe propoze ki pou afekte keksoz dan nou pei? Be met tou parti politik, met asize la anndan. Ou pa le nou koze. Dir nou pa koze, gete.

Nou pa donn ou pouvwar koze. Nou pa donn ou pouvwar vote. Nou pa donn ou pouvwar enfliyanse. Asize gete! Asize gete osi tou pou en probleman pou zot?

Kwa ki pe ganny fer an kasyet ki zot, zot pe *plan* fer an kasyet ki pa pou kapab ganny gete, pa pou kapab ganny trouve – pa pou kapab ganny observe? Kwa ki pe fer zot per

lalimyer *all of a sudden* isi dan sa pei ozordi? I paret mwan i annan keksoz zot per!

Sa i en demann tre senp, pa konplike ki pa pe afekte naryen. E zot *LDS* zot pa oule. E bann mekanizm, bann magouy ki zot in fer ozordi i kler pou nou tou. Sesel antye in war akoz zot, zot pa oule sa bann keksoz.

Zot, zot deza ankre laba dan Komisyon parey en lever siser zot. Zot fini laba deza zot. Zot *ok* zot. Zot, zot kapab enfliyans komisyon. Tou lezot parti politik pa kapab.

E mwan mon pa'n dir *United Seychelles* akoz nou, nou pa - nou lalit ki nou ti pe anmennen, nou konba ki nou ti pe anmennen i pa pou *United Seychelles* me i pour tou parti politik ganny reprezante laba.

Nou dezyenm demann ki nou'n fer; 2 demann en, pa bokou – ki ou pa kapab annan ou en sityasyon kot Komisyon Eleksyon Endepandan i kree en komite swadizan endepandan pou *advise* li.

Kot *Chair* Komisyon Eleksyon i al *chair* Komite Endepandan. Apré *Chair* Komite Endepandan i raport avek son lekor koman *Chair* Komisyon Eleksyon.

Be foutkwa nou fer sa? Oli lendepandans? Si nou ti pou kree en Komisyon Endepandan, nou ti a kree en

Komisyon Endepandan. E i annan tou kalite largiman Komisyon Eleksyon in anmennen pou defann son lekor.

Finalman tyonbo AG antye, pran *Attorney Zeneral* balans anba bis. Li ki lakoz tousala. Li lafot. Li ki'n fer sa ariv koumsa. Nou lontan nou pe fer sa bann deba avek Komisyon Eleksyon. Lontan!

Dan *Bills Committee Chair* Komisyon ti la, Komisyon ti la, zot tou zot ti la – zanmen sa largiman *Attorney Zeneral* in leve. Mwan mon ti anmenn largiman for kont sa avek zot, fas avek zot. Son *Chair* ti la. Mrs Amsbury ti la. Zanmen mon'n tann sa zafer AG mwan. Ozordi ki mon tandé poudir AG ki lafot e AG ki par deryer tousala.

So, aköz ki ozordi apre ki zot, zot pe *act* konman konsiltan pour Komisyon Eleksyon, ki sa bann largiman prepare i sorti? Mon bezwen dir zot ki konsiltan, parske Komisyon Eleksyon in vin avek bann *very strong political argument* – *or so you think* i bann *strong political argument*.

Be selman lontan ler nou, nou ti enterakte ek Komisyon Eleksyon dan *Bills Committee*, pa ti sorti sa. Ti sorti bann largiman teknik. La ozordi tyonbo malere AG balans anba bis. Zis parey yer in tyonbo bann atlet Seselwa

in balans anba bis pou kasyet son prop lenkonpetans pour li.

Be, si zot le mentenir sa ki la parey i ete, san okenn bon largiman – aköz ozordi Mr Speaker san maltrete, me zis pou lord zot sikse - *Caucus LDS* i en *caucus* ki zis dir wi tou sa ki Gouvernman i anmennen. Se sa pirman zot fonksyon. Be nou, nou pa kapab pran par ladan nou. I pa nou rol. Nou'n demann 2 keksoz ki pa'n ganny ekoute.

Be letan nou demann li reprezantasyon bann diferan parti politik lo sa komite, e nou le adres sa kestyon kot *Chair* Komisyon Eleksyon i swadizan *Chair* en komite swadizan endepandan. Mon pa konnen kwa ki sitan en-pòsib dan sa ki nou pe demande!

*Unless* – *unless* i annan keksoz par deryer. Si i annan keksoz par deryer osi, zot pa pou dir nou zot. Zot a sey distrer latansyon avek; “avan 2015 ti koumsa, ou ti ganny rapor? Manner ti ete lontan? *Computer* pa'n ganny vole? Rapor pa'n ganny vole?”

Me ki manner nou pou avans devan avek sa ki ti pase avan 2015? Ki manner eski i ed nou ozordi, sa bann largiman avan 2015 la? Nou pe rod en solisyon. Nou pe sey sers en solisyon pour sa ki devan nou la ozordi.

E klerman *LDS* zot pa pare pou fer naryen pou avans

la demokrasi Seselwa annavan. Kan ki dan en demokrasi plis partisipasyon in deza en pese? Kan ki plis partisipasyon in vin mal, in vin move dan en demokrasi?

Nou demann plis partisipasyon. Nou demann plis reprezentasyon. Nou sipoze en demokrasi reprezentativ, nou demann reprezentasyon. Nou konman parti politik nou sipoze reprezentant nou bann siporter, senpatizer - tou leres ki *vote* pour nou.

Nou sipoze reprezentant zot nou. Nou demande pou ganny en *voix* reprezentasyon lo sa komite laba pou nou al reprezentant zot. E sa i mal?

E zot pe koz lo demokrasi, zot pe koz lo Lazournen Demokrasi, *yet* zot pe *advocate* mwens partisipasyon, e mwens reprezentasyon - e sa i pli demokratik *somehow*? Konpa in kase, en. Konpa in kase Mr Speaker.

Mwan mon konvenki ki Parti LDS – e la mon pa pe koz lo dimoun - Parti LDS son *leadership* e zot tou in perdi direksyon kon-plet-man! Sa magouy ki devan nou, napa nanryen pou fer avek bann rezon pou lekol zot in ganny elekte.

Sa i annan pou fer avek *holding on to power*. Sa i annan pou fer avek

*desperation*. Sa i annan pou fer avek zot vol Eleksyon 2025! Mersi Mr Speaker.

**(APPLAUSE)**

**MR SPEAKER**

Mersi Onorab. Vi ki mon annan detrwa Manm ki'n lev lanmen, mon a met en *time* 20 minit lo *limit* pour entervansyon. Mon annan Onorab Sandy Arissol.

**HON SANDY ARISSOL**

Mersi Mr Speaker. Bonn apre midi tou dimoun ki a lekout. Mr Speaker bomaten dan nou Lasanble Nasyonal in ariv en senaryo enteresan, kot nou'n ganny en Mosyon pour nou *quash S.I 45*.

E bann Manm ki'n koze in dir pou dir napa latransparans. E tou keksoz pe ganny fer en pe *mischief* pou ki i annan bann vol ki arive.

E lo nou kote nou vwar en dezyenm senaryo i arive. Onorab Naidu i anmenn en Mosyon zisteman pou demande ki *Electoral Commission* – bann dimoun ki responsab, zot vin isi dan Lasanble Nasyonal kot nou tou ki la - tou le de kote latab, nou reprezentant Lepep Seselwa.

E Lasanble i ganny *aired* nasyonalman e i al ziska aletranze kot tou dimoun i



kapab swiv Lasanble Nasyonal.

Ki nou vwar? Lot kote latab, Parti *US* ki in enstige poudir napa latransparans. Tou keksoz pe ganny fer dan en fason en pe drol, drol e zot pa kapab donn sipor.

Zot kree en seans e zot *walkout* dan Lasanble Nasyonal, zisteman letan sa group sorti kot *Electoral Commission* i vin dan Lasanble Nasyonal pou zot kapab fer sa leksplikasyon.

Sa bann dimoun – anba Mrs Wendy Didon ki ti pe diriz tou bann deba, i vini i eksplik nou lo medya nasyonal. Nou pa'n fer li deryer rido. Nou pa'n fer anba latab.

Tou bann Manm ki ti anvi demann kestyon, in demann kestyon. Menm kestyon ki *US* in demande, enn nou Manm in demande e in ganny klarifikasyon. E nou'n fer sa prosesis nou tousel konman Parti *LDS*.

Mon ti a kontan profite la pou mon felisit Mrs Wendy Didon pour son bann leksplikasyon kler ki in donn nou - li avek son 2 lezot koleg ki ti la avek li, pou reasir nou poudir tou keksoz pe ganny fer dan tout latransparans.

Mwan konman en dimoun ki'n swiv en pe bann devlopman eleksyon, mon ti a kontan dir zot mersi pou bann leksplikasyon ki nou'n donn

zot. E an menm tan Mr Speaker, nou bezwen osi respekte bann profesyonnel dan zot prop kapasite ki nou'n met dan bann landrwa kle dan pei.

E ozordi mon krwar i enportan pour nou konman bann politisyen, pou nou annan en nouvo fason fer. Olye met zot la apre pou nou telefonn zot, anvoy *email*, fors zot fer bann keksoz ki an deor zot travay – i devret arete.

Se sa ki letan mon'n ekout Mrs Wendy Didon pe koze ki mon'n reflexir poudir dan sa prosesis ki zot pe fer, pa kapab annan lenterferans politik.

Me lot kestyon ki'n monte letan in eksplik nou se; avan zot ti annan en *Advisory Board*. Nou'n demann kestyon lekel bann dimoun ki ti lo la. Nou'n ganny dir,

“*Napa rikord!*”

“*Nou pa tro, tro konnen!*”

Prezan kestyon ki mon demann mon lekor konman en endividi, en Seselwa ki'n swiv en pe bann prosesis eleksyon. Sa ki dimoun ki pe ekout nou laba deor zot bezwen rapel, en lepok Sesel nou ti annan en *Election Commissioner* konpare avek en *Election Commission* ki nou annan ozordi.

Zis en sel dimoun ki ti pran desizyon an relasyon avek eleksyon. En sel dimoun

ki ti pran desizyon an relasyon avek *electoral boundaries*. En sel dimoun ki ti annan kontrol lo 2 kont eleksyon.

En sel dimoun ki ti pran desizyon - raport ek son lekor, retourn kot son lekor, ekrir son lekor, koz ek son lekor - raport ek son lekor! E osi fer rapor ki i pa donn avek person e i gard pour son lekor!

(laughter)

**HON SANDY ARISSOL**

Sa osi i enportan pou nou mazin byen Mr Speaker! Sa i bann keksoz ki'n arive dan nou pei.

E ozordi, mon *happy* mon letan Lopozisyon i vin avek sa bann largiman, parske ozordi zot vwar zot dan en soulye Lopozisyon konman en parti mi-no-ri-ter! Ozordi, zot pa kapab lev en kout telefonn parey zot Speaker avan ti fer kanpanya La Rivière Anglaise.

Ti napa problem sa bann letan. Ti ok letan i ti pase fer tou dimoun per, get zot gonfle. Fer zot - dir zot ki pou fer. Ti ok sa bann letan.

Sa bann letan nou ti annan en *Electoral Commission* konpare avek en *Commission* ozordi, avek en *Advisory Board* ki ti annan en group nanm lo la ki nou pa konnen lekel zot ki ti *advise* li.

Ki bann rapor ki ti annan? Nou pa konnen. La zot dir nou zot pou al rode pou nou kapab konnen egzaktman ki ti pase. Sa i larealite nou pei, ki mon pa'n tann Onorab Aglae koz lo la.

Mon kontan letan Onorab Aglae i vini i dir ek nou poudir nou pe sey mannevre pou nou gete ki mannyer nou kapab vol eleksyon. Ki i kapab annan vol dan eleksyon.

Mr Speaker, bann dimoun ki ankor vivan - dimoun ki pe ekout nou ozordi dan sa pei, zot kapab al Ankour rode konbyen *case* i annan kot Lakour an relasyon avek bann i-re-gi-la-ri-te ki'n pase dan eleksyon, dan nou pei!

**(APPLAUSE)**

**HON SANDY ARISSOL**

Ozordi letan zot koz Ramkalawan i anonse dan *meeting* piblik poudir distrik Anse Etoile pou ganny kase pou vin 2 distrik, i bezwen *Electoral Commission* ki'n dir li sa parol.

Onorab Ramkalawan ozordi i Prezidan Larepublik. I enn bann dimoun ki'n dan Lasanble plis ki nou tou la anndan! In Manm Elekte pour distrik Anse Etoile. In *Leader* Lopozisyon. In form...

E *Leader* Lopozisyon! E in form parti reform elektoral

ki ti fer *National House*, kot tou bann parti politik ti asiz ansanm...

**(APPLAUSE)**

**HON SANDY ARISSOL**

Met nide ansanm pou rode kwa ki pli meyer pour nou pei. E letan in fer sa, dimoun in swiv li, in get li, in ekout li parske i pa ti zis *boycott* li - i ti propoze pour sa pei. Ozordi i vwar li *State House*, en landrwa ki zot ti dir; zanmen i pou met lipye! E i Prezidan Larepublik Sesel.

**(APPLAUSE)**

**HON SANDY ARISSOL**

Oule dir mwan fodre *Electoral Commission* ki telefonn Onorab Ramkalawan Prezidan pou dir ek li; eh, distrik Anse Etoile nou krwar i kapab fer li vin de distrik.

Be dan Konstitisyon i dir ek nou poudir tou bann distrik an term popilasyon, i bezwen balanse ki napa en gran dekalaz an term popilasyon dan bann distrik. Dan Konstitisyon ki dir sa! Pa Prezidan Ramkalawan ki'n envante. I la dan Konstitisyon.

E li i konnen parske in vire dan sa Konstitisyon paz pour paz, anler ek anba, lamannman parti lamannman e i konnen Mr Speaker.

Alors in annons sa dan en *meeting* piblik. I en Prezidan ki'n deza mazin lo la. In konnen kwa ki pe pase dan son pei. Napa naryen pou fer ek *Electoral Commission* sa. Me sa i bann keksoz kle ki li konman en dimoun serye i konnen.

Me Mr Speaker, *S.I. 45* pe fer provizyon pou ki i annan en *Technical Board* zisteman ki pou fer travay an relasyon avek *Electoral Boundaries*. E lo la letan nou pe get dan sa *S.I.* konpozisyon sa komite i dir ek nou. Bann dimoun ki'n prezante lo la Mr Speaker, se bann dimoun ki zot bann profesyonnel dan zot prop letap kot zot in travay.

Ler mon get sa zofisye *survey* divizyon dan Minister Later - en dimoun ki lontan i laba li. I reste Belonie li. Lontan i dan sa profesyon li. Savedir i en profesyonnel dan son departman.

Be letan nou, nou etabli. Nou anvoy *train* nou bann Seselwa. Nou donn zot bann posibilite pou zot vin bann profesyonnel. Prezan, tou lazournen fodre nou politisyen nou la? Pou letan sa komite i etabli la, mon a dir met Sandy Arissol lo la pou mon kapab prezan dir...

Parey ti arive dan lepase - Ou war sa lakaz laba Beau Vallon la, i annan 12 dimoun ki siport nou. Met li lo mon

*border* pou mwan, pou mon *win* eleksyon. Be sa de laba zot en pe ayoyo fermal. Kit zot laba menm. Sa distrik pa pour nou sa.

Mr Speaker, si ozordi dan nou pei nou bezwen en lord an relasyon avek *electoral boundaries*, nou tou dan sa Lasanble – nou tou dan sa Lasanble nou kapab donn douzenn legzanp aköz nou bezwen sa legzersis! Mon a konmanse;

Legliz - simityer Mont Fleuri ennler i simityer Mont Fleuri, ennler i simityer Plaisance. Lekol Beau Vallon Segonder, Lekol Beau Vallon Primer, Lakres Beau Vallon ozordi zot vwar zot dan distrik Bel Ombre.

Ou konnen aköz? Parske sa *Electoral Commissioner* ki ti la avek son *Advisory Board* nanm, ti zwe avek *Electoral Boundaries* pou rode lekel distrik ki zot kapab kase. Met en pe plis dimoun laba lo lot kote. Ranforsi en pti gin lo sa kote, pou zot *win* eleksyon.

Ozordi anler Brilliant i annan en blok *flat*. Tou bann ki lo *ground floor* zot *vote* Les Mamelles. Tou bann ki reste anler mon krwar i *vote* kot Onorab Monthy, Cascade!

(laughter)

**HON SANDY ARISSOL**

Dan en sel distrik, lo en sel blok *flat*. Lot legzanp; Si Onorab Georges ti la i ti pou dir ek ou; en lepok i ti reste Plaisance. En lepok i ti ganny vwar li dan distrik Mamelles, selman zanmen in sanz lakaz!

(laughter)

**HON SANDY ARISSOL**

Non, be sey dir mwan! Eski nou kontinyen avek sa kalite latitud, oubyen ozordi letan pei in sanze keksoz i byen - nou sey diriz nou pei dan en fason ki kler?

Annou pa bliy distrik Perseverance. Perseverance ler ti ganny konstrir, ti ganny konstrir avek bi pour kwa? Pou zot *win* ankor 2 distrik elektoral. Lekel ki ti dir zot sa pou vin 2 distrik zot? *Electoral Commissioner* sa letan, avek son *Advisory Board* nanm, oubyen zot ti deside?

Mazinen Perseverance ler ti ganny konstri, deza zot in donn li 2 *DA*. Aköz zot pa ti donn li zis enn? Aköz zot ti anvi vin 2 distrik - avek bi letan nou ti pou'n bat zot santral, zot dir zot a ganny ankor de laba Perseverance.

Prezan nou'n desann nou'n desir zot ankor Perseverance!

(laughter)

**HON SANDY ARISSOL**

La mon pa konnen kote zot pou al konble pou zot fer lot distrik pou zot *win*.

Mr Speaker, sa legzersis ki la i enportan pour tou dimoun, parski letan ou antre Kanada ki tonm dan distrik Beau Vallon/Bel Ombre la - dan lale Kanada ler ou antre, mwan mon pa kapab gete lo kote gos ler mon pase. Mon bezwen get zis lo kote drwat.

Akoz tou lakaz lo kote gos i dir; mwan mon *vote* pour Onorab John Hoareau, mwan. Nou, nou tonm Beau Vallon kot nou tonbe. Ou Mr Arissol pas isi, ou tonm Bel Ombre. Selman nou'n antre dan en sel lale!

Nou annan lakour dan menm lakaz. Fanm li i *vote* Beau Vallon, son mari i *vote* Bel Ombre. Lo lili mon krwar letan zot pou zwenn ansanm zot bezwen rod en *visa*!

*(laughter)*

**HON SANDY ARISSOL**

Selman zot dan menm lakaz, zot dormi lo menm lili. I annan dimoun ler i al dan son twalet, son twalet i Bel Ombre. Ler i *flush* son *septic* i tonm Beau Vallon!

*(laughter)*

**HON SANDY ARISSOL**

Non. Nou'n ariv 2023 dan nou pei e ozordi nou ganny sa bann kalite largiman, nou ganny sa bann kalite Mosyon zisteman pour ki; zot dir nou pe vol eleksyon.

En lakaz en dimoun ler i fer, *Planning Authority* i donn li plan avek bi pou li dan en distrik. Son lakaz pa kapab dan en distrik, son lavarang i tonm dan en lot distrik. Pa kapab Mr Speaker! Nou pa kapab kontinyen ankor ek sa.

Nou, nou pe dir; sa travay ki *Electoral Commission* zot lekip pe fer, pour nou i zistifyab - parske nou vwar zot pe fer en travay kredib ki enportan pour nou pei. Pou ki tou dimoun i konnen kot i vote.

Ozordi nou bezwen arete ek sa zafer; si ou pe reste Anse Royale, ou bezwen vin *vote* Bel Ombre. Pou ou *vote* Bel Ombre ou bezwen dormi Bel Ombre.

Mwan mon en zanf an St Louis. Ne, grandi Lekol St Jean Bosco. Fanm mon'n al rod Bel Ombre. Mon bezwen *vote* laba kot mon dormi. Mon pa kapab kontinyen vin *vote* St Louis! Se sa ledikasyon ki nou pe fer avek nou pep. Se sa ki nou pe dir. Pa pe vol eleksyon sa Mr Speaker.

Ozordi dan sa pei kot pei in arive, ou kapab fer sa ki oule. Dir dimoun sa ki ou oule! Anmenn tou sa ki oule donn li! Ler li i al vote, i al vote li tousel

ek son papye laba - i ferm rido li. I met en *tick* kot li i anvi vote! Sa i laliberte ki nou annan ozordi, Mr Speaker.

E pour sa mwan mon felisit ankor sa lekip ki pe fer sa travay. E zot in dir ek nou zot pa anvi enterferans politisyen parski dan lepase in annan lenterferans politisyen.

E se pour sa rezon nou lo sa Mosyon ozordi, parske nou ti annan nou en *Electoral Commissioner* li tousel ki ti pran tou desizyon avek en *Board* ki pa ti egziste.

Letan zot koz lo meday Mr Speaker, meday i eksitan li. Mon kontan sa zafer meday mwan parske zot ti menm demann nou Minis pou *resign* - an 2011, 57 meday lor. 2015 i redwi i vin 25. Be Minis ti *resign* sa letan pour zot? Zot in perdi eleksyon la zot, akoz zot pa *resign* zot tou?

(laughter)

**(APPLAUSE)**

**HON SANDY ARISSOL**

Akoz zot pa *resign* rod en lot keksoz fer? Non. Me zot pe fer en travay. Nou, nou pe fer en travay. Tou nou Minis ki'n vin dan Lasanble se nou ki ti vote. Se nou ki pou decide lekel nou Minis ki pou antre, lekel nou Minis ki pou ale.

E Lepep Seselwa ki pou decide si nou dan *LDS* nou

pou la ankor e nou pou la pour plizyer lannen. Se Lepep Seselwa. La zot in arete mars, mars devan laport dimoun. Prezan zot mars deryer nou parey zot ti pe fer Sanmdi. Enn ti arete dan son loto i dir ek mwan; "eh, ou la ou?" Mon dir li," Wi!"

Zot in arete al fer kanpanny Mr Speaker. Zot mars deryer nou prezan. Zot pe rode kot nou ale parske zot, zot drwa larepons an relasyon avek bann later ki zot in vann. Dimoun pe rode oli sa bann larzan.

Letan zot pe koz partou dan tou direksyon, i annan en bann larzan zot pe gannyen la. Zot bezwen dir ek dimoun oli. Ki zot pe fer ek sa bann larzan bann later ki zot pe vann St Louis, Beau Vallon?

La Bel Ombre kot mon i annan enn pe pouri. Zot pe donn en kouran ilegal. En dimoun pe fer en travay - La Rivière Anglaise partou in... Zot bezwen dir nou ki pe arive ek sa bann larzan, olye mars deryer nou rode si Speaker ti la, si Speaker pa ti laba.

E la mon anvi dir; Speaker pa vini *Caucus LDS* li. Mwan ki diriz *Caucus LDS*. Aret donn lenpresyon dan sa Lasanble Nasyonal.

**(APPLAUSE)**

**HON SANDY ARISSOL**

Akoz zot ganny mikro, ganny medya, vini dir tou keksoz dan Lasanble Nasyonal. E i pa al kanpanyy avek nou. *Ok!* Sa i bezwen kler.

Si zot anvi krwar, krwar. Si zot pa oule krwar, krwar. Nou letan zot *busy* pe tir Ramkalawan - parey zot dir, o pouvwar - nou, nou kontinyen fer sa travay pour nou pei.

Letan zot, zot *busy* pe anmenn bann Mosyon, nou, nou kontinyen asire ki nou dimoun i ganny lakaz. Letan zot *busy* pe kontinyen lager avek tou keksoz, opoz tou keksoz - nou, nou asire ki plizyer nou bann zenn i kontinyen kit pei pou al etidye aletranze.

Letan zot *busy* pe anmenn bann *PNQs*, pe anmenn bann Kestyon *Without Notice*, nou, nou asire ki nou dimoun i kontinyen ganny sa servis pou li al trete aletranze.

Tou dimoun Sesel i kontinyen ganny en saler. Tou dimoun i kontinyen ganny en benefis e nou konman en Gouvernman, nou kontinyen fer nou travay. E nou pou la pour sa 5an, nou pou la pour prosen 5an e zot pou vwar nou pour plizyer lezot 5an, Mr Speaker.

**(APPLAUSE)**

**HON SANDY ARISSOL**

Mr Speaker, avek sa detrwa mo, mon ti a kontan dir pou dir nou, nou pa pou kapab siporte sa Mosyon parske i napa relevans.

E ozordi Sesel pe bouz lo en baz modern. Nou osi konman en pti pei nou bezwen modernize. Nou pa kapab reste deryer. Nou bezwen bouz de lavan avek tou keksoz ki vin ansanm.

Zis parey sa travay ki pe ganny fer an relasyon avek bann Delimitasyon *Boundary* Elektoral dan tou bann distrik lo Mahe, Praslin avek La Digue.

Pou asire ki keksoz i ganny fer byen me pa dan en dezord parey in ete anba *Electoral Commissioner* avek son *Advisory Board* nanm ki nou pa konnen lekel zot ki ti la. Mersi bokou Mr Speaker.

**(APPLAUSE)**

**MR SPEAKER**

Mon a donn laparol Onorab Woodcock.

**HON WAVEL WOODCOCK**

Mersi Mr Speaker, mon krwar Onorab Arissol in preski dir tou keksoz.

*(laughter)*

**HON WAVEL WOODCOCK**

Me Mr Speaker i enportan pou mon osi azout mon parol avek

sa - lo sa Mosyon ki anmennen par *Leader* Lopoziyon, ki pe demann nou Lasanble pou *quash* sa *S.I. 45 of 2023*.

Mr Speaker, i paret ki *US* zot per ki bann keksoz ki zot in fer dan lepase - bann vyolasyon nou drwa, nou la demokrasi, bann trik lepase, zot krwar poudir nou ozordi nou pou fer parey zot ti fer.

Mr Speaker, nou pa bezwen zve avek *electoral boundaries* pou nou ganny eleksyon. Nou'n prouv sa a 2 repriz. 2015 nou'n bat zot avek sa *electoral boundaries* ki zot *Commissioner* ti fer 2016.

E la dernyenman la 2020 osi nou'n bat zot ankor e nou'n ganny en mazorite absoli dan Lasanble. E nou Prezidan ti bat zot kandida prezidansyel par *almost* 55poursan, nou ti'n gannyen dan eleksyon.

So, nou pa bezwen fer sa bann *gerrymandering* ki zot ti fer dan lepase. Akoz, Mr Speaker, nou tou nou konnen poudir ozordi i annan la demokrasi dan nou pei, e sa ki konte se swa nou pep Mr Speaker.

Mr Speaker, sa *S.I.* devan nou *Election Delimitation of Electoral Boundaries Committee*, en komite ki ozordi *US* i annan serten konsern avek. E sa *S.I.* ti etabli sa komite, Mr Speaker.

E rol sa komite ki mon santi *US* pe sey donn en

*misapprehension* la deor se ki, i paret poudir zot pa pe tro konpran manda sa komite e rol ki *Commission* i annan - *the Election Commission* i annan.

Rol sa komite Mr Speaker, se pou reviz *Electoral Boundaries*. Se annefe zot annan - zot rol set pou regard *Electoral Boundaries*. Fer demarkasyon Delimitasyon *Electoral Boundaries*.

E osi Mr Speaker, zot manda se pou fer bann travay teknik Mr Speaker, pou kolekte lenformasyon, *data*. *Advise* e fer propozisyon. Parey mon'n dir bann rekomandasyon ki neserer pour sa legzersis delimitasyon.

E sa komite li menm li Mr Speaker, se pa li ki pou enplimant sa travay. Li son rol i plito en rol teknik, kot *once* in fini kolekte sa bann *data* - sa bann lenformasyon, i donn sa *advise*. E i fer rapor ki i prezant avek *Commission - the Electoral Commission*, ki dayer i annan li 7 manm ki enkli *Chairman of the Electoral Commission*.

So, *at the end of the day*, se *the Commission* ki pou konsider sa rapor. Sa travay ki ganny fer la, se *Commission* ki pou determinen si *Commission* ki pou enplimant sa travay pou fer sa demarkasyon sa *Delimitation of Electoral*



*Boundaries.* Sa i rol *Commission.*

Zot, zot la parey *CEO* in dir se ki zot bezwen sa bann sipor sa bann *advise* teknik pou zot kapab fer sa travay. Zot annan tou Lotorite pou fer li. Zot ganny sa lotorite anba Konstitisyon pou zot fer sa demarkasyon elektoral.

Me selman zot in etabli en komite avek en manda lan pou ed zot dan sa travay pou fer li byen dan latransparans. Konpare avek dan lepase - parey Onorab Arissol in eksplike, kot zis en dimoun ti pran tou desizyon. E dayer ti annan en komite ki ti *non-existent*, ki ti zis donn *advice*. Me selman nou pa konnen ki sa komite in fer.

Mr Speaker, i enportan note ki sa Komisyon in vin 2 fwa kot nou Lasanble. En fwa zot ti vin kot *Members Lounge* Mr Speaker, pou eksplik en pti pe lo sa Delimitasyon Balizaz Elektoral.

E *US* zot pe koz ki *Commission* - *Electoral Commission* i bezwen konsilte - i bezwen fer plis konsiltasyon. Me Mr Speaker, zot ti refize *attend* sa *meeting*. Tou nou Manm ti la Mr Speaker, dan sa *meeting*, pou nou ganny plis lenformasyon. E zot, zot pa ti vini.

E ozordi - ozordi ki nou'n fer? Onorab Naidu in anmenn en Mosyon Mr Speaker, pou ki

nou kapab fer vini *Electoral Commission* pou eksplik tou bann dout ki *US* ki annan Mr Speaker - aköz nou, nou kler nou. Nou, nou'n *ok*.

Ler nou ti pas lamannman *Election Act*. Mr Speaker, nou, nou *ok*. Napa okenn naryen avek kreasyon sa komite aköz nou konnen en travay enportan ki merit ganny fer. Zot ki ti bezwen sa lenformasyon Mr Speaker.

E nou nou'n demande ki *the Electoral Commission* i vin devan - nou pe fer zot travay pour zot Mr Speaker! Pou vin dan sa Lasanble pou donn zot lenformasyon! Ki zot fer Mr Speaker? Zot rod tou leskiz pou zot *walk out!*

Mr Speaker, sa i iresponsab. Zot konnen Mr Speaker poudir i ti pou anbaras zot. E ankor enn fwa parey zot abitye fer, zot rod en leskiz pou zot *walkout*.

E mon ti la ler mon pe obzerv Onorab *Leader* Lopozisyon i leve i dir tou son bann dimoun; “annou ale, annou ale! Sorti, sorti!” Donn zot lord. En *three-line whip* nou apel sa Mr Speaker.

Mr Speaker, dan Lopozisyon zot, zot abitye. Zot pa per zot. Zot, zot koz - ou konnen sakenn i annan son drwa pou koze. Selman en *Leader* Lopozisyon i deside *walk out*. I donn en lord, zot tou zot swiv li deryer Mr

Speaker, parey en kannar avek son bann piti par deryer li!

Mr Speaker, zot pe koz lo latransparans ek enparsyalite? Zot pe koz la demokrasi ozordi, Mr Speaker? Eski ti annan latransparans anba *Electoral Commissioner* dan lepase avan ler ki ti vin *the Electoral Commission* parey nou annan ozordi - kot ti annan zis en dimoun ki ti kontrol tou keksoz?

E kestyon ki mon'n demande boner ler mon'n demann *Chief Electoral Officer* avek bann *Commissioner*, Mr Speaker; dir nou oli bann rapor, bann demarkasyon elektoral ki'n ganny fer dan lepase?

Ou konnen ki *CEO* in dir mwan, Mr Speaker? In dir mwan poudir napa! I annan zis - i annan a leksepsyon zis en rapor en demarkasyon ki ti ganny fer - e sa sete pour distrik Perseverance. Oli sa bann rapor Mr Speaker?

Apre zot a vin koz latransparans, demokrasi? Oli rapor ler zot ti sanz *electoral boundaries* pou diviz enn de distrik pou tir enn bann dimoun dan en distrik anvoy dan en lot distrik - parey Onorab Arissol in eksplike Mr Speaker?

Oli rapor sa bann demarkasyon ki'n arive avan

lannen 2015? Ki zot in fer avek Mr Speaker? Eski ti annan rapor menm? Pa dir mwan i parey *SBFA* Mr Speaker, kot *computer* avek *hard drive* ti disparet.

En *Commission* i vini i antre, bann *Commissioners* - napa okenn rapor okenn demarkasyon elektoral dan lepase apart ki 2015, ler Perseverance ti vin en *electoral area*.

Mr Speaker - e pa bliye Mr Speaker ki zot ti fer an 2015 Mr Speaker. Ler nou ti pe lager, nou ti fer petyon tou. Nou ti mont lo semen pou demande ki Perseverance i vin en distrik.

Ki zot ti fer Mr Speaker? Akoz *Commissioner* ti zot *Commissioner*, zot pa ti fer Perseverance vin en distrik Mr Speaker. Akoz zot ti enkyet, si Perseverance i vin en distrik sa bann dimoun ki sorti dan bann lezot distrik ki al Perseverance, zot ti pou perdi bokou plis distrik Mr Speaker!

Sa bann manipilasyon Mr Speaker, ki'n arive dan lepase. Mr Speaker, apre trwazyenm e katriyenm Lasanble Nasyonal, *US* ti war poudir Lopozisyon ti pe vin pli z-an pli for. Ki zot ti fer?

Zot ti sey manipil bann *electoral boundaries*. Zot ti war parey bann distrik parey Beau Vallon - Onorab Dyer sa letan *win* eleksyon 2 fwa. Bel Air, Mr

St Ange ti ganny elekte apre Mr St Ange in vin Norbert Loizeau. Zot ti war poudir be zot pe perdi popilarite.

E sa la Mr Speaker kot nou ti war sa bann *gerrymandering*. Kot nou ti war kot zot ti resanz delimitasyon bann diferan distrik Mr Speaker, pou zot tir dimoun dan en serten distrik pou anvoy dan lot - an krwayan ki pou fer Lopoziyon sa letan, vin pli fay.

Me olye fer Lopoziyon vin pli fay, Lopoziyon i vin pli for. Ozordi Lopoziyon i dan Gouvernman e se zot ki dan Lopoziyon avek zot prop demarkasyon elektoral ki zot parti ti fer Mr Speaker!

Mr Speaker, nou pa parey zot. Parey mon'n dir nou pa bezwen fer sa bann zafer. 2 eleksyon nou'n bat zot san fer sa bann teat ki zot ti fer dan lepase. I pa neserer Mr Speaker. Nou pa parey zot nou. Nou, nou krwar dan lavwa nou pep. Nou, nou krwar dan desizyon nou pep Mr Speaker.

Mon pa pou al dan detay parey Onorab Arissol in eksplike i annan serten lakaz ki diviz an de. En bout i tonm St Louis en lot bout i tonm Bel Air.

Parey in eksplike, lekol Beau Vallon ozordi tou dimoun en kote semen, bann dimoun ki dan distrik Beau

Vallon ozordi, i tonm Bel Ombre. Akoz *it is obvious* Mr Speaker, sa bann desizyon ki zot ti pran dan lepase sete pou zot ganny serten lavantaz politik.

E ozordi Mr Speaker nou annan en *Commission*. Lo sa *Commission* i annan 7 manm Mr Speaker. E bann dimoun konpetan, bann dimoun kalifye. Bann dimoun ki Lepep Seselwa i annan bokou respe pour zot deor. I annan 7 *Commissioners*.

*Chairperson* Mr Danny Lucas. Bann *Commissioner* i annan 6; Mr Henry Bastienne, Mrs Wendy Didon, Mrs Veronique Bonnelame-Alcindor, Mr Patrick Hoareau, Mrs Jenny Adrienne ek Mr Norlis Rose-Hoareau.

Bann dimoun ki annan en bon repitasyon dan nou kominote, Mr Speaker. Eski ozordi zot pe kraz – zot pe koz kont sa bann profesyonnel Mr Speaker, ki pe fer en travay?

Ou konnen, sanmenm sa bann keksoz ki ozordi Mr Speaker, ki fer nou poz bokou keston. Akoz i annan bann keksoz ki zot in fer dan lepase, ki zot krwar ozordi nou, nou parey zot.

*Leader* Lopoziyon in koz lo ozordi nou nepli war sa bann lenstitisyon Leta pe koze, pe kriy *foul*. *Ombudsmen*, *Human Rights Commission* pa pe kriy *foul*. Mr

Speaker, i be normal ki zot pa pe kriy *foul* parey avan, aköz ozordi nepli annan sa bann vyolasyon drwa imen parey ti annan ler zot, zot ti o pouwar Mr Speaker.

Ozordi Mr Speaker, anefe personn pa ti konnen kisisa *Ombudsman*, lekel *Human Rights Commission* – kisisa *Human Rights Commission*, kisisa *PSAB*.

Se 15 lo 10 ler in vini ki'n ouver Lepep Seselwa pou konnen kot zot drwa i ete, ki'n transform sa pei pou donn laliberte sa bann antite. Ki bann dimoun ti kapab apre, Mr Speaker al – kot bann dimoun ti annan sa rekour pou ale ler zot santi ki zot drwa pe ganny vyole.

*FPAC* dan 6enm Lasanble ki'n ouver lize Lepep Seselwa, aköz ti pe fer en travay pou kit Gouvernman *accountable*. Ozordi *FPAC* ki pe fer?

Nou war poudir *FPAC* ki son *Chairman Leader* Lopozisyon, pe per pou li koz lo Rapor Oditer Zeneral lo bann later *United Seychelles* ki zot pe vann enn deryer lot, Mr Speaker!

### **MR SPEAKER**

Onorab, Onorab. Pa al dan sa direksyon.

### **HON WAVEL WOODCOCK**

Ok. Mr Speaker...

### **MR SPEAKER**

Mon pa pe koz lo later. Mon pe koz lo travay *FPAC*. Les *FPAC* fer son travay e annou pa kritik en Komite Lasanble. Se sa ki mon le.

### **HON WAVEL WOODCOCK**

Ok. Ozordi nou pe sey tir politik dan sa bann lenstitisyon Leta - sirtou bann ki'n ganny apwente, ki'n ganny dezinyen anba nou Konstitisyon.

Bann apwentman konstitisyonnel, bann lenstitisyon Leta parey Onorab *Leader* lopozisyon in dir li menm.

Nou, nou pe dir tir politik ladan. Li i pe dir annou remet politik ankor. Son largiman se ki, ki mannyer sa komite - *Chairman* sa komite i en manm...*Chairman* sa komite anefe, i osi *Chairman of the Electoral Commission*?

*But it's the Electoral Commission at the end of the day* ki pou annan *the final say*. Sa komite i pou zis *advise* e raport avek *the Commission*. Desizyon final pou fer sa delimitasyon se *the Commission* ki pou fer.

Konmsi mon pa pe ganny en konpran sa bann largiman. I zis parey ou pe dir pou dir Prezidan ozordi – Prezidan i pa merit lo *Cabinet of Ministers* aköz i Prezidan. Konmsi ennler sa bann largiman ki zot

vin avek i rann mon en pe bet Mr Speaker.

Mr Speaker, *US* parey mon'n dir i dir i napa konsiltasyon. E menm si ou pou get dan – si ou pou get dan sa *S.I.* li menm, anba sa komite *S.I. 45 3(2)(c)* i dir ki; sa komite pou “*request and receive information and documents from public authorities and other person*”.

Sa komite – i pa pou anpes sa komite pou li konsilte, apros okenn parti politik pou rod okenn lenformasyon ki nesese Mr Speaker.

E *yet*, zot pe konplent akoz Mr Speaker? Lontan zot ti annan sa lenfliyans lo en *Electoral Commission* – *Electoral Commissioner* ki zot nepli annan. E zot anvi ankor annan sa lenfliyans. I pa kapab koumsa!

Nou pe koz tir politik dan sa bann lenstitisyon Leta. Sa ki nou pe fer. Zot, zot le remet politik ankor dan sa bann lenstitisyon Leta – ki Mr Speaker, mon pa pe ganny en konpran akoz ki zot annan sa kalite rezonnman, sa kalite *mindset*.

I kler Mr Speaker, poudir sa parti i annan bokou krentif. E toultan zot pe rod tou sort kalite rezon. Annefe zot in war poudir – zot in war e zot konnen zot menm poudir - ou war i annan serten lenkyetid

osi. A plizyer repriz zot in mansyonnen ki bann travay ki parti pe fer dan distrik. I kler Mr Speaker poudir zot *worry about 2025*.

*(laughter)*

### **HON WAVEL WOODCOCK**

Zot krwar poudir nou bezwen *resort* pou fer sa bann kalite keksoz – bann taktik, bann stratezik ki dan lepase zot, zot in servi pou manipil rezilta eleksyon.

Mr Speaker, nou pa bezwen fer sa bann keksoz nou, akoz nou pa krwar dan sa bann keksoz. Si ou get nou Prezidan li menm oli ozordi in vin o pouvwar, in pas atraver eleksyon. Premye Prezidan Elekte dan nou pei. E nou pou toultan Mr Speaker nou, nou pou swiv *the rule of law*. Nou toultan krwar dan demokrasi.

E zis mon anvi pas en mesaz avek mon bann frer la lot kote latab. Nou, pa parey zot. Sa ki zot in fer dan lepase mon bann frer ek ser, nou pa pou fer avek zot. Eleksyon 2025 i a vini. Sa ki pou debout i ava debout e Lepep Seselwa i a pran en desizyon.

Avek sa 2 mo Mr Speaker, mon santi poudir keksoz i kler. *Election Commission* in vin devan nou Lasanble, in donn tou detay. In eklersi plizyer bann pwen,

bann konsern ki Lopozisyon dayer ti'n souleve - ki zot in *walkout*, zot pa'n la pou ekoute.

E mwan mon santi poudir napa naryen mal avek sa *S.I.* e mwan mon napa lot swa me pou rezet e pa siport sa Mosyon pou *quash* sa *S.I.* ki Onorab *Leader* Lopozisyon in anmennen. Avek sa 2 mo Mr Speaker, mon dir ou mersi.

**(APPLAUSE)**

**MR SPEAKER**

Mersi. Laparol pour Onorab Michel Roucou.

**HON MICHEL ROUCOU**

*Ok.* I *ok* la Mr Speaker. Mersi. Mr Speaker, annefe - bonn apre midi a tous. Bokou in ganny dir lo sa Mosyon anmennen par *LOTO*. E mon osi mon pou partaz enn de pwen lo kote sa Mosyon.

Mr Speaker, konman en zenn Onorab ki pe reprezant mon distrik – distrik Mont Fleuri, mwan osi mon pou partaz menm lopinyon parey mon bann koleg lo mon kote latab ki'n koze avan mwan – kot mon pa pou dakor avek sa Mosyon ki *Leader* Lopozisyon pe demande pou *quash* sa *S.I.*

Akoz Mr Speaker? Mon santi poudir se ki i annan serten travay ki bezwen ganny fer pou *once and for all* kot sa zafer *boundary* elektoral i

ganny fini, i ganny konfirmen. E tou dimoun li menm li i konnen.

Mon a donn ou en legzanp Mr Speaker; dan mon distrik Mont Fleuri, si ou pou pran kot kordgard Mont Fleuri ou pou monte pou ou al fini lo stenn Rochon.

Ler ou fini lo stenn Rochon konmansman anba kot kordgard, baliz elektoral ant Plaisance avek Mont Fleuri i semen Rochon - kot si ou pe monte tou kote gos i tonm Plaisance kot Onorab Labrosse. Tou kote drwat i tonm Mont Fleuri.

E apre sa Mr Speaker, ler ou ariv kot lakaz Mr Terrence Lawrence, apre sa *boundary* ki vini se larivyer Rochon, kot la ler ou pou monte, larivyer ki separ Mont Fleuri avek Plaisance.

Mon panse dan sa travay ki sa komite pou annan, kot la aprezan sa komite i a kapab dir ki vremen *boundary* ki pou ganny servi. Si vremen i pou servi swa larivyer, ouswa semen – ouswa lezot ki ava kapab ganny idantifye.

E Mr Speaker, dan sa travay ki pou ganny fer, ler sa komite li menm li i a kapab vin avek son rapor – bann lezot keksoz ki zot in kapab vini pou propoz devan. Kot la i a kapab annan bann lezot dyalog pou gete konman bann...

Akoz definitivman sa ler i pou vin kot Lasanble. Nou konman bann Manm ki reprezant nou distrik, nou a kapab aprezan nou osi donn en pe nou *views* lo la pou dir kote ki nou, nou menm nou konman sa Manm Elekte ki pe reprezant nou zabitan, kot nou war poudir se ki i annan bann serten keksoz kot nou, nou kapab partisipe.

E osi Mr Speaker, dan lepase ki ou'n war? Souvandfwa ler ou pas sirtou Rochon, ou tande poudir bann dimoun ki lo kote Plaisance – Onorab Labrosse taler ti fek pe dir mwan poudir li kot i ti reste i ti tonm Mont Fleuri lontan, oparavan.

E *still* konmela la, i annan ou tande plizyer fwa dan nouvel kot si i ariv en lensidan lo kote sa bout ki tonm Plaisance, ou tann zot, zot dir ou Mont Fleuri.

Dernyen fwa la dan nouvel ti annan en aktivite ki *Fire Service* ti fer. Sa bout i tonm Plaisance, be selman *still* dan nouvel zot dir li Mont Fleuri.

Konmsi ki *once* ki sa legzersis i a ganny fer, tou dimoun i a konnen egzaktaman poudir sa bout ki la li i tonm Plaisance. Sa lot bout ki laba i tonm Mont Fleuri. E parey Onorab Arissol in dir lo komansman, i *still* i annan sa bout kot i annan sa

zafer kot simityer i apel simityer Mont Fleuri, selman i tonm Plaisance.

E la osi tou dan sa legzersis ki pou ganny fer Mr Speaker, kot petet si fodre i ganny revwar – parey in ganny dir lo konmansman si nou pou apel li simityer Plaisance, ouswa si nou pou apel li simityer – si i pou retonm ankor dan Mont Fleuri, dan sa legzersis i a ganny fer.

E en lot bout ankor Mr Speaker, Rochon i en sou distrik ki baliz Plaisance ek Mont Fleuri. E ozordi nou war poudir danm ki'n la depi 1962 i apel Danm Rochon.

Savedir i montre ou poudir dan lepase ler ti napa sa bann – pa ti ankor fer – mon pa konnen ki lannen zot ti konmans fer sa zafer *boundary* – ki sa letan kot danm Rochon i ti tonm dan Mont Fleuri.

E mwan mon panse avek sa legzersis Mr Speaker ki pou ganny fer, nou a kapab war bann *boundary* vreman.

E pour le moman la pour en serten letan, nou war bann pti zil parey Ile Au Cerf, Ste Anne tousala i tonm Mont Fleuri – ki bokou dimoun i dir ou koumsa; be nou pa ti okouran si sa bann pti zil i pe tonm Mont Fleuri.

E Mr Speaker en kestyon ki depi ler mon'n konmans *attend* sa bann prezantasyon

ki Biro Eleksyon pe fer se ki; si vremen sa bann demarkasyon *boundary* ki ti ganny fer oparavan, ki nou'n ganny dir pou dir se ki napa okenn dokiman, napa okenn keksoz ki zot in vwar pou dir ki manner sa legzersis ti ganny fer avan.

Si i ti legal – si i ti legal? Aprezan la dan sa...Si i ti illegal, aprezan dan sa travay la ki sa komite i ava fer, nou ava fer sir poudir tou keksoz i drwat avek Lalwa kot tou dimoun i ava konnen ki vremen...

Akoz bann dimoun dan lepase zot dir ou koumsa poudir; zis en sel kou zot tande poudir ler pou al vote zot tonm dan distrik Plaisance, kan oparavan zot ti tonm dan distrik Mont Fleuri.

E zis parey ankor ler ou pou pas dan distrik Bel Air an montan Mr Speaker. *Boundary* ant Mont Fleuri ek Bel Air. La osi tou i annan en bout semen ki ler ou pe pase ki ler ou ariv en pti pe pli ba, en larivyer ki separ Bel Air ki tonm kot lafanmir Cedras.

Ki la osi tou nou a kapab vremen vwar kwa egzaktman pou nou konnen egzaktman kwa ki separ 2 distrik. E ler ou pou get dan zanmerant osi. Parey ler ou pou get Roche Caiman, Lekol Plaisance Segonder, Primer osi tou i apel

lekol Plaisance. I pa apel Lekol Roche Caiman.

E menm Legliz Plaisance i tonm Les Mamelles. E mon panse poudir avek sa travay ki sa komite i ava fer, i a kapab adres en pti pe plis lo kote sa bann size li menm li - pou gete poudir vremen si i annan landrwa ki vremen i pou ganny kite lo kote *boundary*.

Si vremen i pou antre laba. Si i annan lo kote sa bann zafer non ki bezwen re ganny vwar, pou fer sir ki demen okenn dimoun pa ava ganny okenn problem.

Akoz konmela ki ou war Mr Speaker, bokou landrwa ler ou ale i pe demann ou en *proof of address*. Be si mwan mon al *vote* Mont Fleuri, selman lo mon *bill* i mete ki mon *bill* i sorti dan en lot distrik?

E mon panse avek sa louvraz Mr Speaker, ki sa komite i ava ganny fer - i ava adres tousala ki tou dimoun ki ou zwenn oubyen ler ou pase i ava konnen egzaktman poudir *once and for all* poudir; mwan mon tonm – swa mon tonm Mont Fleuri, swa mon tonm Bel Air, swa mon tonm Plaisance.

E i zis parey ler ou pou monte Mr Speaker - ki i vremen drol. Bokou bann zanfan ki kontan - bann zenn ki al Basen Larme. Tou sa kote drwat ler ou pou bennyen ou



tonm Mont Fleuri, tou kote gos dan Basen Larme ou pe benny Plaisance.

E tousala i bann keksoz ki zot a kapab aranze avek sa komite. E mwan mon panse poudir sa komite li menm li, la i pou kapab dres tou keksoz.

Fer keksoz vin legal kot i ava annan en dokiman ki demen si okenn dimoun li menm li i anvi ganny serten lenformasyon lo *boundary*, ki manner sa pou ganny fer – ki sa i ava kapab ede.

Mr Speaker, mwan mon pou – osi parey mon bann koleg lo mon kote latab in dir, mon pa pou kapab *vote* lo sa – donn mon sipor sa Mosyon ki Onorab *LOTO* in anmennen.

Akoz mon santi poudir sa komite li menm li i ava kapab anmenn en pti pe plis laklerte, pou fer sir poudir keksoz i vin drwat parey i devret ete. Mersi.

**(APPLAUSE)**

**MR SPEAKER**

Mersi Onorab. Mon annan 3 Manm ki reste pou koze. E byensir apre mon pou annan *Reply*. Mon pou ferm mon lalis la pou nou termin a tan. Me...

*(Off-Mic)*

**MR SPEAKER**

*Sorry* ou ti'n devret lev ou lanmen avan. Mon pou ferm mon lalis... Be Onorab

Loizeau, ou lo lalis. Mersi. Me selman mon pou apel pou en poz la e nou a rebran travay 4er mwen 10.

**(BREAK)**

**MR SPEAKER**

Onorab Flory Larue i annan laparol.

**HON FLORY LARUE**

Mersi Mr Speaker. Mr Speaker, nou pe kontinyen deba lo Mosyon orizinal ki Onorab Pillay *Leader* Lopozisyon ti'n anmennen pou demande ki nou Lasanble i anil *S.I.* 45.

Sa *S.I.* i fer ki *Electoral Commission* pe demande ki en komite i ganny formen. E ladan i donn nou bann spesifikasyon lo ki manner – lekel ki pou lo sa komite e ki zot pou fer.

Dan tou bann deba ki Lopozisyon in anmennen, lefe ki zot ki'n anmenn sa Mosyon, sa ki mon'n kapab retire ladan ki an liny direktman avek *S.I.* 45 i ki zot pa dakor ki parti politik pa pe ganny enkli dan sa komite.

E ki *Chairman Electoral Commission* pa devret *chair* sa komite ki ganny formen dan sa *S.I.* Par kont mon pa'n tann bann largiman ki donn bann leksplikasyon kler aköz ki nou bezwen anil sa *S.I.* an relasyon avek sa 2 pwen.

Pou nou retourn en pe lo teknikalite ki devan Lasanble Nasyonal, nou bezwen regard en pe lo dan Konstitisyon pou dir nou lekel ki fer demarkasyon *electoral boundaries*.

Savedir, lekel ki demarke bann *area* ki fer ki dimoun pou konnen dan ki distrik i pou vote, e lekel sa lotorite ki fer sa.

Mr Speaker, dan Konstitisyon Sapit 7 – dan Lartik 112(3) i dir nou ki; “an determinan lakantite ek demarkasyon bann rezyon elektoral lo Mahe ek Praslin, Komisyon Elektoral (a) ‘i ava pran kont

(1) bann rezyon elektoral ki egziste letan zot pe ganny determinen par Komisyon e (2) bann karakteristik zeografik natirel Sesel’.

(3)(b) i dir; ‘i ava asire ki sak rezyon elektoral lo Mahe ava annan otan ki pratik en nonm egal zabitan. E sak rezyon elektoral lo Praslin ava annan otan ki i pratik en nonm egal zabitan’. Sa i dan Konstitisyon.

Konstitisyon i kontinyen Mr Speaker dan Lartik 115(1) ek (2) - i lir koumsa; ‘i ava annan en Komisyon Elektoral ki ava desarz bann fonksyon parey ava’n etabli dan sa Konstitisyon ek nenport lezot Lalwa’.

(2) i dir; an mwen ki sa Konstitisyon i spesifye otreman, Komisyon Elektoral pa ava anba direktiv ouswa kontrol okenn dimoun, ouswa lotorite dan performans son bann fonksyon’.

115(a) i kontinyen - I dir nou ki; ‘Komisyon Elektoral ava annan en *Chairman* ek 6 Manm apwente par Prezidan, e selekte parmi 9 kandida ki'n fer prev zot lentegrite. E ki annan en bon repitasyon, propoze par Lotorite Lapwentman Konstitisyonnel anba Lartik 139 sa Konstitisyon.

Mr Speaker, 116 – Lartik 116 (1)(b) i dir nou ki; ‘Komisyon Elektoral ava gard en revi kontinyel lakantite ek demarkasyon bann rezyon elektoral dan ki Mahe ek Praslin in ganny divize, an prenan kont Lartik 112(3).

Mr Speaker, nou Konstitisyon i dir nou klerman ki Komisyon Elektoral ki fer sa louvraz demarkasyon. Dan sa ka, sa 2 pwen ki'n ganny mansyonnen pour deba ki zot pa dakor ki en komite i ganny formen par sa *S.I.*

E la nou vwar ki *S.I.* 45 ki son dat i le 20 *juin* 2023, la nou an Septanm - i dir nou ki i montre ki se Mr Lucas ki'n sinyen. Mr Danny Lucas konman *Chairperson Electoral Commission*.

La Mr Speaker, nou bezwen met en pe konteks ozordi kot nou annan en Komisyon kot i annan en *Chair* ek lezot manm. E nou tou nou bezwen remarke ki dan le pase nou ti annan nou en Komisyoner Eleksyon. Sa ti ziskan 2020.

E nou konnen ki sa Komisyoner ti li menm li Komisyon antye, ki fer ki i ti *Chief Electoral Officer* li menm. I ti li menm *Chair*, li menm Komisyon li menm. I ti *Chief Executive Officer* li menm. Sa Mr Speaker, ziskan resaman an 2020.

Nou bezwen pran kont osi ki nou'n dir ki nou dan lasemenn Lazournen La Demokrasi. E nou'n ganny dir ki nou konman en parti ki'n pran pei an 2020 lo kote Egzekitiv, ki nou pa pe pratik la demokrasi dan nou pei. Ki nou pe anpes la demokrasi devlope.

Mr Speaker, si i annan en fason ki la demokrasi in ganny *withhold* dan sa pei, se atraver ki mannyer eleksyon in ganny fer Sesel. Nou tou nou konnen ki konman en parti politik, nou ti desann dan Merkrede nou ti dir; "*Danny out!*".

Sa ti enn bann rezon Mr Speaker, aköz nou ti fer protestasyon. Aköz nou pa ti pe ganny bann eleksyon ki nou ti santi ti demokratik pour

en pei modern. Nou'n bouze ozordi. Nou byen kontan ki nou *Electoral Commission* i dan laform ki i ete dapre nou Konstitisyon.

Mr Lucas konman *Chairperson* Komisyon, se li avek son bann Komisyoner konman Komisyon *Electoral Commission*, ki annan pouwar pou fer demarkasyon final bann *electoral boundaries* - bann *electoral areas*.

Ki fer ki si en komite teknik pe ganny *setup*, nou vwar dan sa *S.I.* ki sa lalis dimoun ki'n ganny mete, i enkli li. Aköz desizyon final se li ki pou fer avek son bann Komisyoner.

Sa *body* ki la li i pe ganny *setup* avek en dele letan 1an, e i annan bann travay teknik spesifik ki i bezwen fer. Nou'n ganny dir ki napa konsiltasyon Mr Speaker. Madanm *CEO* – Mrs Amsbury ki'n vin devan nou bomaten in dir ki bann konsiltasyon avek parti politik ti lanse depi Zanvye 2023.

Eski sa pa konsiltasyon Mr Speaker? Ki savedir konsiltasyon? Eski konsiltasyon i letan en parti politik i dir ou; zot ti a kontan lo en komite. Ou dir li wi, mon a met ou lo komite. Eski se sa konsiltasyon?

Mrs Amsbury i dir nou dan *meeting* ti annan 3 parti politik ki ti la. E sa kekyon ti

ganny mete. E ladan zis enn ki ti santi ki i neseseer ki parti politik i ganny reprezante lo sa komite. E de pa ti vwar sa neseseite. Eski sa pa ti konsiltasyon demokratik Mr Speaker?

Anplis ki sa Mr Speaker, letan ki nou konnen nou annan en platform politik e an deor nou travay Lasanble, nou bann politisyen e nou form par en parti - nou fer bann aktivite politik.

Dan *rally US* an Zilyet, Mr Speaker zot *Leader* ti demande – e zot in fer sa *statement* avek piblik – ki sa komite fodre ganny dizourd. Alor eski sa i en pwennvi sa parti ki zot, zot anvi ki ganny dizourd, alor prezan zot pe rod leskiz pou gete ki mannyer zot ti a kapab dizourd sa komite?

Mr Speaker, sa i en lanvi. Me par kont zot in dir zot menm ki Lasanble i en mazorite *LDS*. Menm si sa i zot lanvi, nou bezwen fer sa ki mye pour pei. E sa ki mye pour pei, nou bezwen fer li bouz devan.

Sa *S.I.* i montre nou ki nou pe anmenn konsiltasyon kot piblik. Dan sa *format* ki i ete, Mrs Wendy Didon bomaten in dir nou ki zot pou konsilte bann *stakeholders*. Zot pou ale kot piblik.

E la mon ti a kontan pran sa lokazyon pou dir piblik ki letan *meeting* piblik i fer par

*Electoral Commission*, vini, *attend*, donn zot pwennvi, koumsa zot konsiderasyon i kapab ganny pran. Se sa konsiltasyon Mr Speaker.

Pa parey bokou Manm in dir ki; zis letan eleksyon i kriye en lakaz ki ti dan en distrik pour en eleksyon – prosen eleksyon, zis ou tande i dan en lot *area*. Pa koumsa ki pe pase. Ozordi i pe pas avek latransparans e non pa deryer rido.

Mr Speaker, letan nou pe anmenn en deba pou dir annou *annul S.I. 45*, i annan serten Manm ki'n pran sa lokazyon pou mansyonn bokou plizyer lezot size.

Enn ki'n ganny mansyonnen nou pe demande – zot pe demande pou anil en *S.I.* me par kont deba in al dan direksyon kot zot in koz lo kanpanyan dan distrik Pointe Larue ki *LDS* ti fer semenn pase.

Mr Speaker, eski sa i annan keksoz pou fer avek sa komite ki pe ganny formen par sa *S.P. Mon* pa war relevans. Me an tou leka in ganny mansyonnen. Mon ti a kontan pran sa loportinite osi pou remersi zabitan Pointe Larue ki ti akey nou tim dan distrik Pointe Larue.

E wi nou Speaker ti prezan. Me letan nou Speaker ti prezan, i pa ti zanmen sorti pou al fer kanpanyan. I ti akey

en tim. I ti dir nou bonzour. I ti dir nou mersi nou'n vini. Mersi pou nou prezans, e Mr Speaker ti kit Pointe Larue.

Alor i pa'n zanmen fer kanpanny lo teren. Annou pa al fer sa fot pou nou dir ki Mr Speaker ti al kanpanny. Mr Speaker, manipulasyon langaz e lenterpretasyon langaz, sa i depan lo endividi.

Ki savedir kanpanny? Mwan mon krwar kanpanny i al *door-to-door* devan laport dimoun. Mr Speaker pa ti fer sa konman *Leader* parti.

En lot pwen ki'n ganny anmennen dan *quash S.I. 45* i Zwe de Zil, ek lazenes, ek Minis. Mr Speaker, mon'n lir *S.I. 45*. Napa naryen pou fer ek Zwe de Zil. Napa nanryen pou fer ek meday. Napa naryen pou fer ek Minis. Minis pour Lazenes e *Sport* an tou leka.

Me par kont in trouv son fason pou antre dan nou deba pou *quash* en *S.I. Standing Orders* osi in ganny diskite dan deba pou *quash S.I. 45*. Mr Speaker, mon ankor pe rode ki largiman ki zot pe met devan pou nou *quash* sa *S.I.*?

Nou pe form en komite ki pou donn lasistans teknik en Komisyon pou kapab fer pli bon desizyon posibil pou nou kapab antre dan eleksyon.

Me nou vwar ki parti Lopozisyon ki parti minoriter, li i pa kapab anmenn en deba

pou konvenk nou akoz ki nou bezwen *annul* sa *S.I.*

Nou'n ganny dir ki lontan nou pe fer deba avek *Electoral Commission*. Be si lontan zot pe fer deba avek *Electoral Commission*, ki mannyer zot napa bann pwen kler pou met devan akoz zot opoz sa komite? Akoz tou zot bann pwen i lo tou keksoz apard sa *S.I.*? I difisil?

Mwan letan mon ti koze bomaten mon ti dir ki enn bann rezon mon siport Mosyon Onorab Naidu, se ki kekfw letan zot demann bann kestyon, zot a kapab montre nou bann pwen teknik, akoz nou bezwen siport zot dan zot Mosyon.

Mr Speaker, letan Komisyon in vini, zot in *walk out*. Mon pa'n kapab tann zot bann kestyon ek zot bann pwennvi ki zot annan sitan problem avek - zot in demande met devan pou piblik Seselwa tande. Mon pa'n ganny sa loportinite.

Mr Speaker, zot dir nou ki Komisyon in vin devan avek en *speech* byen prepare. La Mr Speaker, mon krwar ki zot bezwen rod en fason pou *retract* sa ki zot in dir.

Akoz lo sa *panel* nou ti annan bann profesyonnel. Sa bann profesyonnel mon krwar depi 9er bomaten zot konnen ki i annan en Mosyon dan

Lasanble Nasyonal an relasyon avek zot fonksyon.

Si zot annan responsabilite ouswa lentere dan zot travay – mon krwar ki zot in met zot radyo ouswa zot televizyon, ouswa lo *internet* zot pe swiv ki kalite travay ki nou pe koz lo la.

Depi bomaten menm Onorab Lopoziyon dan parti minoriter in dir nou ki; zot konnen ki nou pou anmenn en Mosyon. Ki nou pou aret deba. Ki nou pou anmenn *Electoral Commission* pou reponn kestyon. Zot ki'n dir! Be sa bann dimoun laba bann profesyonnel, zot pa dir; be ah ou konnen, taler kekfw nou pou ganny kriye.

Sa madanm ki sa i son louvraz i bezwen konn son *content*, son Lalwa, son rol, son responsabilite, son travay. Ou krwar la bomaten en sel kou in taye in al dir ek son lekor; be la mwan ki mon louvraz? Ki mon fer? Ki mon reponn? Mon krwar pa!

Eski sa ki Lopoziyon pe sey dir sa bann profesyonnel zot vin dan Lasanble, fodre en *speech* in ganny prepare pour zot akoz nou pe koz ek zot dan zorey, deryer laport?

Mr Speaker, letan nou pe fer sa bann kalite enterpretasyon, nou pe denigre profesyonnel. Nou pe denigre en Komisyon ki nou

Konstitisyon i dir nou *outright* Mr Speaker.

Anba 115 (2) – amwen ki sa Konstitisyon – sa Konstitisyon Sesel i spesifye otreman, Komisyon Elektoral pa ava anba direktiv ouswa kontrol okenn dimoun, ouswa lotorite dan performans son bann fonksyon.

Me Lopoziyon i vin dir nou ki; sa kalite travay ki nou pe fer avek *Electoral Commission*. I fer ou demande; eski koumsa ki zot ti travay avek sa sel Komisyoner ki li i ti tou keksoz an menm tan?

Onorab Arissol in dir nou, nou ti annan nou en *Advisory Board*. Ziskan prezan nou pa konnen lekel ki ti lo la sa *Advisory Board*. E i ti zis *advisory*.

Komisyoner ti *free* pou li fer son desizyon li menm. Li ki ti decide kote nou ti pou separ lili sa madanm, sa msye ki Onorab Arissol in koz lo la, poudir kote zot pou vote. Li ki ti decide Mr Speaker. Ti napa travay. Ti napa konsiltasyon. Ti napa komite.

Alor mon krwar ki nou bezwen apresye sa travay ki nou pe fer. E nou konman parti *LDS* nou vreman apresye ek sa bann keksoz pe pase dan nou pei.

Mr Speaker, mwan mon pou dir ki mon pa siporte Mosyon ki Onorab Pillay in anmennen akoz i pa'n donn

mwan okenn fe. Letan in ganny loportinite pou li demann kestyon bann dimoun ki konn sa topik, i pa'n reste pou li fer li – me in *walk out*. Alor mon pa war aköz nou bezwen siport sa Mosyon ki li i pe met devan. Mersi Mr Speaker.

**(APPLAUSE)**

**MR SPEAKER**

Mersi Onorab. Mon a donn laparol Onorab Audrey Vidot.

**HON AUDREY VIDOT**

Mersi Mr Speaker. Bonn apre midi ankor enn fwa tou dimoun ki a lekout. Mr Speaker, depi bomaten mon'n ekout bann deliberasyon lo Mosyon, lo Mosyon. Kantite keksoz in ganny dir.

Me sa ki'n enteres mon parmi, mon'n tann dir; lespri pa bon, mars deryer kanmarad parey kannar. Personn pa'n ganny koup mikro. Laliberte lekspresyon pou zot koze. Kontrerman nou lo sa kote, nou pa gannyen menm privelez.

Me selman sa ki mon le met lo rikord se ki; nou lo sa kote latab, mon pa rapel ni enn ant nou ki'n deza avek en leta lespri pou ensilte - ki swa nou paran, ki swa bat nou paran. E pou nou ganny lopital dir nou poudir nou leta lespri pa bon. Non.

Nou lo sa kote latab pa ankor arive sa avek nou. E mon dir *Dieu* mersi. Mr Speaker, lot kote latab in penn en portre ki mon kapab konpran aköz mon koleg Onorab Larue i konfize, lo vremen aköz nou lo sa kote latab zot pa pe ganny nide aköz ki nou pe demande ki pou anil sa *S.I.* ki devan nou.

Aküz son kote latab menm ki'n konfiz li. Si zot ti ekout byen, zot ti enterese pou ekout byen lopinyon Lopozişyon – zot ti a konpran e konnen ki nou ti pe sey dir.

Depi bomaten e apre midi ankor – Manm ki'n koze lo nou kote latab, in fer resorti ki dan sa *S.I.* 45 2023, 5 paz. 5 parti Regilasyon. *United Seychelles* son konsern i ganny trouve dan 4(1) kot i koz lo Regilasyon konpozisyon sa komite. Ti kler sa pour Onorab Larue – atraver ou Mr Speaker – konpran.

E ler nou ti pe koz lo la, nou ti pe fer resorti serten pwen. E i enportan parfwa ki ou bezwen repete. Kekfwa ava ganny en konpran vremen ki nou ti pe sey fer sorti.

Dan sa konpozisyon, nou lo sa kote latab nou napa okenn problemm avek profesyonnel nou. Si in annan en kote ki'n siport profesyonnel depi ler nou'n konmans sa 7enm Lasanble,

se sanmenm sa kote latab ki la, la!

**(APPLAUSE)**

**HON AUDREY VIDOT**

Akoz nou, nou pa'n kasyet deryer leo okenn profesyonnel pour nou *failure* nou! Zot lo sa lot kote laba la, zot ki bezwen met lord dan zot ladministrasyon kot i konsern kasyet deryer profesyonnel letan zot *fail* sa pep!

Mr Speaker, dan sa konpozisyon Parti 4(1) sa Regilasyon nou ti fer sorti byen kler ki; olye annan 3 reprezantan – *The Chairperson of Electoral Commission, the Chief Electoral Officer of the Electoral Commission, the Chief Registration Officer of the Electoral Commission,*

akoz pa ti swazir enn pou reprezant *Commission - Electoral Commission?* Zot deside ant swa; *The Chief Electoral Officer of the Electoral Commission* oubyen *Chief Registration Officer* koman *Chair*. Olye sa ki deza ansarz Komisyon, li menm li ki pou ansarz *Committee* ankor. Sa i enn parmi.

Lot pwen; si zot in konsidere pou swazir enn ladan, ti ava annan plas pou zot pran konsiderasyon e valoriz pwennvi ki Lopozisyon ti met devan. Nou pe koz la demokrasi. Be si ou bat kalot

dan tou keksoz, oli la demokrasi? Diktater ki antre!

Akoz zot pa ti konsider kot i annan reprezantan parti politik? E Lopozisyon pa ti pe koz zis pour parti Lopozisyon. Zot pa'n enterese pou konsidere.

Mr Speaker, letan zot pe koz enparsyalite, zot pa *believe* kontrerman avek lefase, zis en menm dimoun ki ganny konsidere. Ti annan ankor lezot opsyon.

Letan nou pe koz profesyonnel. Bann diferan kategori. Zot in nonm; *Attorney General*. En reprezantan dan *National Bureau of Statistics* ki mwan mon pa war naryen mal kont sa.

Akoz si nou pou regard dernyen *Census*, nou pou bezwen admet poudir mon distrik Roche Caiman i parmi enn ki zot pa'n kapab konplete, pou zot kapab idantifye tou sa bann dimoun ki reste - ki kapab ganny konsidere konman zabitan Roche Caiman.

E mon demann mon lekor – 2025, avek zot rezilta zot lalis voter, mon pa pou sirprann serten sanzman oubyen non – oubyen dimoun ki nou pou war pou vin vote.

Mr Speaker, akoz ki zot pa'n menm konsider annan en reprezantan sosyete sivil lo sa konpozisyon? Sa osi ti ava en



nide pou zot konsidere. Nou pe koz lo enparsyalite. Napa.

Mr Speaker, i annan en parti politik ki depi ler in pas son trantenn lannen dan Lopozisyon, in kritik konsiltasyon menm si ansyen Gouvernman a plizyer repriz, in fer plizyer konsiltasyon avan ler pran okenn desizyon valoriz pwennvi.

Anna de fwa zot ti menm akiz ansyen administrasyon dir i ti vin vol zot nide. Zot ki ti dir, zot ki'n enplimante.

Me, omwen i annan serten zot bann pwennvi e lopinyon pa ti zis ganny diktate pou ganny met akote. Ti ganny konsidere, akoz nou ti krwar dan la demokrasi. Be ozordi i pa leka.

Ozordi konsiltasyon i vin apre ki domaz in fini ganny fer. Ler nou lo sa kote latab nou met en pwen devan Gouvernman - devan Legzekitiv, pa enterese pou konsidere pou zot al fer envestigasyon pou zot al regarde.

Ler problem in akimile, zot konmans ganny problemn avek sa bann diferan sekter oubyen bann *parties* ki ganny afekte akoz sa bann desizyon ki zot pran. Se la kot konsiltasyon i vin apre. Zis parey nou'n vwar avek sityasyon Komisyon Elektoral akoz sa *S.I.* bomaten. Konsiltasyon i vin apre.

Mr Speaker, letan nou pe dir - bomaten dan mon deliberasyon, mon ti fer resorti ki sosyete sivil i bezwen ranforsi son sinerzi pou li siperviz en pti pe travay la demokrasi Sesel.

Mon'n fer sorti sa pwen for akoz i neserer. Lafason ki mannyer nou pe deroule dan sa pei ozordi - si sa bann lorganizasyon pa vizilan, pa fer zot - pran zot responsabilite pou zot regarde, obzerve si vremen serten nou bann drwa fondamantal pa pe ganny onore, egzekite atraver Legzekitiv; ou okenn bann lezot lenstitisyon demokratik sesel - nou pou dan problemn.

Sa dekorasyon *Modern Democracy* ki deor nou Lasanble, pa pou annan son valer si nou pa pran keksoz o serye.

Nou pe senpleman demande ki i bezwen annan egalite dan okenn bann desizyon ki ganny pran. Nou bezwen ganny valorize pwennvi ki ganny fer sorti dan lentere pep Seselwa.

Nou napa naryen kont *boundaries* nou. *Boundaries* i bezwen ganny fer, wi. E i bezwen ganny fer byen. E i bezwen fer sir ki sa bann dimoun ki ganny konsidere i fer li dan en fason transparan, e byensir an konsiltasyon avek bann parti politik.

Akoz I paret mwan depi Oktob 2020 la, letan pouvwar in mont dan latet - nou krwar i annan zis nou menm isi. Be non, i pa leka. I pa leka. Zot ti kontan maltreat *SPPF* Parti diktater. *One party state*, parti diktater. Be i paret mwan zot pa pe regard zot lekore dan laglas. Sezi sa loportinite, regard zot byen zot ava vwar poudir i annan problem.

Si nou pe koz la demokrasi, i enportan ki nou konsider e valoriz diferan pwennvi, diferan largiman ki nou konnen i dan lentere pep Seselwa.

Mr Speaker, mwan mon'n fer resorti tre kler sa 2 pwen for akoz *United Seychelles* i vwar poudir nou bezwen anil sa *S.I.* I senp. Me malerezman lot kote zot, zot in deside – bomaten zot in akiz Dirizan Lopozisyon in *all over the place*.

Be zot pa'n realize poudir zot osi zot kapab al *all over the place*, ki zot menm zot a lafen dizour zot konfiz zot prop Manm pou pa konnen vre rezondet akoz Mosyon in vin devan Lasanble ozordi pou anil *S.I* 45 2023.

E mwan mon pou aport mon sipor lo la pou anil sa *S.I.* E mon konnen poudir menm si zot akiz nou, nou gaspiy letan Lasanble – menm si depi bomaten nou'n war tou sa bann demargozi vir an ron.

Nou lo sa kote latab, en bann privez nou manke avek Speaker nou. Kot parfwa pou donn nou sans pou konnen lekel *order* pou nou vwar pou nou kapab dir, pou kapab prezante. Nou pa gannyen menm privez ek lot kote.

Wi, akoz nou osi nou soufer ek zot. Nou soufer en kantite ek zot. Ler zot deside pou zot oprese kot nou lo sa kote latab, pou nou koze – zot annan problem.

Alors Mr Speaker, mwan mon pou aport sipor lo *S.I.* ki devan nou pou nou anil li akoz nou santi nou pa satisfè avek sa *clause* (4)(1) kot i konsern sa konpozisyon. E nou pe demande ki sa *S.I.* i ganny anile ozordi. Mersi.

**(APPLAUSE)**

**MR SPEAKER**

Mersi Onarab. Laparol i prezan pour Onorab Norbert Loizeau.

**HON NORBERT LOIZEAU**

Mersi Mr Speaker. Bonzour tou Manm. Bonn apre midi tou dimoun ki a lekout. Mr Speaker, ozordi parey ou'n dir bomaten, i Lazournen La Demokrasi.

Mr Speaker, mwan konman en Manm *LDS* mon fyer ki ozordi mon'n partisip dan sa lalit a en tre zenn az – ansanm avek ou menm,

Prezidan Larepiblik e tou lezot ki ti form par sa group ki ti pe anmenn sa lalit pou nou kapab tir en sistenm ki ti pe anpes nou avans devan - ek pou nou anmenn la demokrasi dan Sesel. Ozordi mon fyer pou en Manm ki'n partisip ladan.

Mr Speaker, i enportan ki konmansman nou bezwen – vi ki bokou koze in lo la demokrasi, menm *Leader* Lopoziyon in koz fortman lo la. Mr Speaker, i enportan ki Lepep Seselwa laba deor i konnen lekel ki ti touy la demokrasi Sesel!

**(APPLAUSE)**

**HON NORBERT LOIZEAU**

Sa i en keksoz ki enportan ki Lepep Seselwa laba deor i konnen. Sel parti ki ti touy la demokrasi Sesel se Parti *SPUP/SPPF/Lepep*, ozordi *US!*

**(APPLAUSE)**

**HON NORBERT LOIZEAU**

E sa ti arive apre en koudeta Mr Speaker, kot mon'n tann Gouvernman diktatir totaliter Mr Speaker. Kot zot ti anmenn en Gouvernman kominis marksis, diktatir totaliter dan nou pei Mr Speaker.

**(APPLAUSE)**

**HON NORBERT LOIZEAU**

Kot dimoun ti bezwen sorti, ganny pouse al reste aletranze. E ozordi Mr Speaker – ozordi sa la demokrasi ki annan dan nou pei, i fer ki ozordi zot dan lo kote Lopoziyon zot kapab koze libreman.

Zot kapab rasanble libreman san personn vin bat zot e fer zot ditor. Mr Speaker, sa en travay ki nou lo kote latab isi nou'n anmennen e nou'n reisi.

Mr Speaker, bomaten lo Mosyon mon'n ekout *LOTO* dan son prezantasyon. Mon'n ekout li tre atantivman, akoz? Konmsi mon ti anvi konpran en pe plis son nide deryer sa. Me plito Mr Speaker, mon'n tan li koz lo *Zwe de Zil*, lo meday. Ennler mon demande, ki annan pou fer avek sa *S.I?*

In menm koz lo dezabilite. E menm ler i pe koze, Onorab Cosgrow i get mwan i balans son latet i fer koumsa, Mr Speaker.

*(laughter)*

**HON NORBERT LOIZEAU**

Senserman i get mwan. I sorti la Mr Speaker, i balans son latet. Mr Speaker, zot in koz lo Prezidan. E ler mon tann Onorab Cosgrow bomaten ler nou ti pe fer sa enteraksyon – I pe dir mwan; si mon napa naryen pa dir naryen.

Mwan mon krwar sa en parol ki ti merit dir avek *LOTO*; Si napa naryen pa dir naryen, Mr Speaker! E en keksoz ki mwan mon'n tande bomaten, koze in for lo kreasyon sa komite. *Chairman* Komisyon i lo la – bann tek...

Mr Speaker e la avan mon kontinyen mon anvi felisit bann teknisyen. Bann teknisyen ki'n ganny *trained* pour sa travay. E ler mon tann dir ki parti politik napa plas lo sa komite Mr Speaker, mon dir, *yes!* Akoz sa bann teknisyen nou bezwen valoriz zot travay. Akoz zot in al *trained* pou zot anmenn en travay pou fer pei bouz devan. Bann letan kot politik ti antre dan tou keksoz kot nou ti kapab fer en *call*, dir avek sa ki ansarz; en ou konnen, met sa ladan. Mr Speaker, in fini.

E nou bann teknisyen ozordi i fyer. Zot pe travay san presyon Gouvernman, Legzekitiv lo zot. E zot pe fer zot travay dapre zot manda ki zot in ganny demande pou fer.

Ozordi Mr Speaker, nou tann bokou lo konsiltasyon. Mr Speaker, nou ler nou ti dan Lopoziyon ti annan en moman – Onorab Arissol i rapel byen. Bann ki ti la ansanm ek nou dan apre 4enm Lasanble ler nou ti *boycott* eleksyon. Ou mazine ou menm Mr Speaker.

Menm si nou pa ti partisip dan eleksyon pandan sa bann moman ki nou ti an deor – mon pa dir politik, zot ti pe fer nou politik an deor. Me nou pa ti dan Lasanble Mr Speaker.

Nou partisip dan tou sa bann konsiltasyon ki ti ganny fer, menm si ti annan zis en Komisyoner Eleksyon. Nou ti fer sir - nou *Leader* Onorab Arissol li i ti en dimoun ki ti kontan al ekoute – I ti ale. Nou ti fer sir nou ti partisipe menm nou pa ti dan Lasanble.

Me ozordi – ozordi Lopoziyon i koz konsiltasyon, me selman ler ou envit zot dan konsiltasyon, zot pa vini konsiltasyon. Dernyen fwa. Ti annan en fwa ti annan en *PNQ* ti vini lo Lasante.

Tou sa bann *issues* dan sa *PNQ* ti ganny adrese dan en *forum* Mr Speaker - ki ou ti ladan, Madanm Clerk ki ti ladan e nou tou Manm ki ti ganny envite ki ti vini lo nou kote, ti ladan. Nou ti konnen. Nou ti konn sa bann problem. Me zot, zot pa ti vini dan sa konsiltasyon.

Ti annan konsiltasyon ek *Electoral Commission*. *Still* zot pa ti vini Mr Speaker. E la taler apre midi, nou'n fer sa bann dimoun – sa bann teknisyen vini, pou donn leksplikasyon pou zot kapab demann kekyon. Zot ti profite Mr

Speaker, zot ti rod en leskiz zot ti *walk out*.

Mr Speaker, bannla zot napa en plan pour pei. Zot, zot problemm Mr Speaker, sel keksoz ki zot pe mazinen zot se zis tir Prezidan. Zot bi zot zis tir Prezidan. Kantmenm keksoz i byen, tir Prezidan. Tir li. Mr Speaker, tire nou'n fini tire!

**(APPLAUSE)**

**HON NORBERT LOIZEAU**

Sa ki fodre tire in fini tire. Ozordi si ou war zot dan Lopozisyon, akoz nou'n fini tir zot! E zot bezwen aksepté. Parey Onorab Arissol in dir ki zot, zot parti minoriter. E Onorab LOTO, li ki bezwen *resign* akoz son performans konman *Leader* Lopozisyon i fay Mr Speaker!

**(APPLAUSE)**

**HON NORBERT LOIZEAU**

E deplis – E deplis, en *post* ki'n gannyen deryer rido dapre konpran, Mr Speaker. Bann konversasyon deryer rido. Dapre konpran Onorab Gill ki ti sipoze – Onorab Gill...Diskisyon ti fer deryer rido akoz bannla ti bezwen en *pretty boy* pou vini, alors se li ki ti ganny nominen.

*(laughter)*

**HON NORBERT LOIZEAU**

E deplis Mr Speaker, pourtan Onorab Gill in fer tou pour sa parti en! *Ok*. Onorab Gill! Simon Gill! Menm kitenge soz latet anba i ti mete pour son parti Mr Speaker.

*(laughter)*

**HON NORBERT LOIZEAU**

Selman apre zot in *dump* li, pou zot kapab donn sans sa enn ki la prezan, Mr Speaker. E deplis Mr Speaker, i pe met tou sa presyon lo...

*Leader* Lopozisyon ler i ti ankor *Leader* Lopozisyon, Prezidan. Prezidan i ti ganny elekte a plizyer repriz dan distrik! E ozordi, i ti kapab fer tou sa bann keksoz. Ozordi *Leader* Lopozisyon li, sel keksoz ki i anvi se *freeze* en -- *quash* en dil en kou pou li kapab... Prezidan Ramkalawan ti fer sa. I anvi enn i osi.

*(laughter)*

**HON NORBERT LOIZEAU**

Nou pa pou donn li sa enn Mr Speaker. I pa pou gannyen. Mr Speaker e deplis, konman en Manm ki pa'n zanmen ganny elekte i pe dir avek enn nou Minis *resign*. Kan sa Minis – sa Minis ti'n ganny nominen par en Prezidan. En premye Prezidan ki'n ganny elekte demokratikman dan Sesel!

(laughter)

**(APPLAUSE)**

**HON NORBERT LOIZEAU**

Zanmen in deza arive Sesel sa! Tou nou bann Prezidan - apard Mr Manchanm - Dezyenm Repiblik in vin par koudeta, apre pas baton. Premye Prezidan Elekte demokratikman se Prezidan Wavel Ramkalawan. Alors nou bezwen apresye sa.

Se sa la demokrasi ler zot pe koz la demokrasi. La, la demokrasi ki nou, nou'n anmennen, Mr Speaker.

Ozordi Lopoziyon pe dir; si zot, zot ti lo sa komite ki'n fer, zot ti pou kapab anpes - anpes Gouvernman abize. Mr Speaker, be pou abiz kwa? Be letan abize in fini Mr Speaker.

Si nou pe koz abize, Onorab Arissol in koz lo la pli boner. Dan zot letan, menm si nou ti dan miltiparti, nou ti sipoze annan la demokrasi dan pei - nou ti annan zis en *Electoral Commissioner*.

E nou konnen zistwar ki *Electoral Commissioner* ti fer. Tou keksoz ti fer lo li menm. Onorab Arissol in dir. *Cheque* lo li menm i ti fer i ti sinyen. I ti *accountant* tou, Mr Speaker.

En bann zafer ti arive. Nou pe koz frod? Ozordi Onorab Aglae i vini i koz frod! Nou pou fer frod. Mr Speaker, tou sa ki fer frod i koz lo frod!

**HON NORBERT LOIZEAU**

Pli gro frod zot ki'n fer. Mon pa pou al lo bann larzan ki'n fer frod Mr Speaker. Sa nou'n deza koz lo la. Ozordi i annan bann frod later. Nou konnen bann later pe vann.

E dimoun - mon'n pas Pointe Larue, en madanm Pointe Larue in demann mwan; kot sa larzan i ale? I pe esper Onorab *Leader* Lopoziyon pas kot li en zour pou demann li, akoz in dir - en madanm Pointe Larue i dir mwan in dir ki; li ki pou debout akoz...

Prezidansyel, akoz zot *Leader* la pa tro, tro *good looking* konmsi aprezan li i pou soz...Mr Speaker. E sa madanm pe esper ou pou vin gete.

Mr Speaker, frod?

**MR SPEAKER**

Onorab.

**Michelle MR SPEAKER**

Onorab...

**HON NORBERT LOIZEAU**

Yes, Mr Speaker, mon'n fini lo la mwan. Mon a kontinyen

**MR SPEAKER**

Sa bann rapor lo *Leader* Lopoziyon, lo en lot Manm, lo soz...

**HON NORBERT LOIZEAU**

Sa i zis an pasan...

**MR SPEAKER**

... *hearsay*, les an deor.  
Retourn en pe lo Mosyon.

**HON NORBERT LOIZEAU**

Mon pe retournen la. Mr Speaker, nou pe troun lo frod. I annan en Manm laba in koz lo frod. Mr Speaker, ziska aprezan zot pa'n kapab anmenn naryen Ankour konsernan frod, ki'n arive dan Eleksyon 2020. Nou dan bann Eleksyon pase, nou'n anmenn plizyer *case* Ankour. Zot, zot pa ankor kapab...

Mr Speaker, 2000 nanm, 2000 nanm anba zot *Electoral Commissioner* sa letan. 2000 nanm ki ti vote, ki ti vote Mr Speaker; ti lo Rezis Voter zanmen ou'n konn zot. Sa nouvo Komisyon Eleksyon ki la Mr Speaker, mon felisit zot. Zot ti tire, zot ti tire sa 2000 nanm.

Dan lepase Mr Speaker, ou rapel? Ou rapel byen bann li en pti pe pli a laz, bwat verni ek bwa nwar. Dimoun ki ti vot dan bwat verni, vot dan bwat nwar apre bwat i ganny pran i anmenn... pa ti konte sa, zis bwat i ganny anmennen dan en landrwa apre i deklare,

*"Mr Rene in ganny 87 poursan!"*

*(laughter and murmurings)*

**HON NORBERT LOIZEAU**

Mr Speaker, 99 poursan Mr Rene! Mr Speaker frod? Frod nou pe koze? La bann frod nou pe koz lo la. Ozordi, ozordi nou pe ganny dir ki mannyer nou isi anndan nou pou konn nou bann *boundaries* si pa ti politik? Pa lo laba, pa laba, pa laba lo sa Mr Speaker?

Mr speaker, be mwan in ariv bann letan ki zis mon'n tande zour Eleksyon *boundaries* Bel Air i pas la. Akoz? Prezidan Ramkalawan in ganny St Louis plizyer repriz, ki zot ti fer? Zot ti koupe, Lari Au Clair, Roch Lane tousala ti dan St Louis. Zot ti pran zot ti anvoy Bel Air an krwayan ki St Louis i a tonbe. Me sa ki ti enteresan Mr Speaker, sa letan Onorab St Ange, Mr St Ange ki ti debout.

Mr St Ange i pase, Onorab debout St Louis i pase Mr Speaker. Ozordi mon pa pe al koz lo Sans Soucis, Onorab Michel in fini koz lo la mon a kit li pou en lot zour. Mr Speaker, be bann frod nou pe koz lo frod la. Tou solda, tou solda ki ti travay lo Kan Bel Eau, ou konnen kote zot ti vin vote? Malgre zot reste Baie Lazare partou, ti vin vot dan distrik Bel Air Mr Speaker. Laliny ziska o bor semen.

Mr Speaker, sa bann mon ti ganny dir mon ti lev midi.

*(laughter)*

**HON NORBERT LOIZEAU**

Ti enteresan selman. Be mon'n fer sir mon kontinyen lev midi, akoz si mon ti lev 6er bomaten ti pou en pti pe tro bokou. Alors mon'n kontinyen lev midi. Dormi ziska midi, apre mon ti komans sa travay. E mon ti ganyen a lafen eleksyon Mr Speaker.

Mr Speaker, mon'n tande la mwan. *Boundaries* i dir fodre fer byen. Mr Speaker, se sa ki nou pe kre sa Komite avek bann teknisyen profesyonnel. Pou sa bann *boundaries* ganny fer byen, pou pa zis ler Eleksyon nou tande la Basen Larme en bout i Plaisance, si ou pe benny laba si i annan en Angi anba ros laba vedir sa i pou Richard Labrosse laba, i pa tonm kot soz.

Sa pe ganny fer Mr Speaker, pou keksoz ganny fer byen. E deplis ki sa Mr speaker, sa travay letan i fini ganny fer la, sa travay la ler i fini ganny fer ki sa bann profesyonnel pou fer la. Ou konnen ki pou arive avek sa travay Mr Speaker ler i sorti kot Prezidan? I pou retourn la dan Lasanble, kot zot, zot pou kapab depouye.

Si zot pa satisfè, si nou pa satisfè nou Lasanble i tourn kot Prezidan. Prezidan

pou retourn kot sa Komisyon ankor, poudir zot i annan problemm aranze Mr Speaker. Be pa nou pou annan sans partisip lo la nou osi Mr Speaker? Akoz ki tou keksoz politisyen i bezwen antre ladan? Antre ladan, derey tou bann keksoz.

Mr Speaker, sa bann labitid lepase sa. Kot Minis ti *call* entel, ou konnen i ti dir i annan sa la gete. Mr Speaker, sa letan in fini. E lopozisyon la Mr Speaker Lopozisyon pe rod tou sa boubou pou li zwe ladan Mr Speaker. Tou... menm si keksoz i prop. Mr Speaker, konmsi sa kalite latitud la, i en latitud mous ver konmsi. Kantmenm napa malpropte, nou bezwen al apoze konmsi, nou bezwen rod en keksoz pou apoz lo la.

*(Interruption)*

**MR SPEAKER**

Onorab, Onorab.

**HON NORBERT LOIZEAU**

En move latitud Mr Speaker, akoz i pa pou anmenn nou pei devan.

*(Interruption)*

**MR SPEAKER**

Onorab, gard respe silvouple.

**HON NORBERT LOIZEAU**



Ok Mr Speaker. Mon ava termin lo la. Selman sa kalite latitud Mr Speaker i pa pou anmenn nou pei devan. I byen nou dan Lopozisyon nou kritike. Annou balanse, parey nou, nou ti fer ler nou ti dan 6enm Lasanble. Malgre Mr Speaker, nou ti an mazorite 15 lo 10 nou ti an mazorite nou.

Ti dir koabitasyon? Nou ti navig ek zot. Nou ti koze, ti annan keksoz ki ti sipoze nou ti diskite. Akoz nou ti fer li Mr Speaker? Nou pa ti fer li pou nou, akoz nou, nou en Lopozisyon ouswa... nou ti fer li pou Sesel. E pou tou Seselwa kapab viv dan en pei kot nou tou nou ini. Kot la demokrasi i renye dan nou pei. Mr Speaker, mersi pou sa de pti detrwa pti letan ki ou'n donn mwan.

**(APPLAUSE)**

**MR SPEAKER**

Mersi Onorab. Mon donn laparol Onorab *Leader* Lopozisyon pou son repons.

**HON SEBASTIEN PILLAY**

Mersi Mr Speaker. I 4er 42, e bokou letan in ganny pase lo deba lo sa Mosyon. *Allow* mwan pou komans koumsa. *Fearless in dignity.*

**(APPLAUSE)**

**HON SEBASTIEN PILLAY**

Mr Speaker, mon en zanfan ki sorti dan en fanmir kot i annan 5 nou. Mon manman ti mor, mon ti annan 12an. Mon'n al lekol, mon'n etidye mon'n fer mon mye. Mon'n fer mon fot parey tou dimoun dan lavi. E tou sa ki mon'n akonplir, mon'n akonplir li par lafors mon konviksyon. E mon'n sey servi sa lentelizans ki Bondye in donn mwan pou mwan sey fer keksoz pli byen toultan.

Mon pou swazir Mr Speaker, pou pa al dan labou. Akoz mon pa *deal* avek mous ver. Mon pa *deal* avek Angi, mon pa *deal* avek malpropte. E i fer mwan lapenn pou vwar ki nivo nou Lasanble Nasyonal in arive. *Sorry* pou dir ou sa Mr Speaker, anba ou *leadership*. I fer lapenn.

Mr Speaker, ozordi dan sa Lasanble mon'n tann en kantite keksoz ganny dir. Kantite keksoz ganny dir, e kantite latak ki'n ganny fer. E mon oule premyerman Mr Speaker, remerisi tou Manm ki'n koze. Mon oule remerisi Onorab Loizeau pou son bann komanter ki mon vremen apresye.

Ki mon kontan, e mon a donn li mon lot kote lazou pou li fer son lot aksyon ki i anvi fer Mr Speaker. Mon remerisi osi tou bann lezot Onorab ki'n koze, ki i annan bann parol menm lensilt anver mwan. Zot

osi mon ofer zot mon lot kote lazou, pou zot fer sa ki zot anvi fer.

Me Mr Speaker, Mosyon ki mon'n anmenn devan Lasanble ozordi mwan, ti annan pou fer avek anil *S.I.* ki mon santi poudir dan son konsepsyon i annan serten keksoz ki pa aziste.

Mon pou eksplike Mr Speaker, akoz mon'n anmenn sa Mosyon. E zisteman Mr Speaker, mon realize e mon bezwen *apologies*. Mon bezwen *apologies* avek Lepep Seselwa ki pe ekout nou pou sa legzersis i en gaspiyaz letan, ki mazorite *LDS* in fer dan Lasanble ozordi apre midi e bomaten.

En legzersis dan gaspiyaz letan Mr Speaker, akoz si nou ti konnen nou pou vot kont sa *S.I.* Kot nou konnen i kler i pa ti neser pou anmenn sa bann dimoun sorti kot Komisyon Eleksyon e Biro Eleksyon isi, nou ti ava'n senpleman fer nou bout, koze e vot kont. E la mon ti ava'n kapab pran sa lot *S.I.* ki annan pou fer avek bann *harbour dues and harbour fees*, ki pe fer monte pri marsandiz lo La Digue e lo Praslin.

Malerezman Mr Speaker, mon pa'n kapab fer li. Mon pa'n kapab fer li akoz i annan en mank disiplin total dan parti mazoriter. E sa i reflekte sa ki pe arive dan

Gouvernman ozordi. Si ou war Prezidan li menm i bezwen al kot Minis Later tou le Zedi nou krwar. E li ki pou deside ki mannyer pou travay pou Minis Later, i montre ou ki degre problemn Gouvernman i ladan.

Si ou war apre plizyer *forum* nou ankor annan tou sa problemn dan Minister Lasante, i mon tre ou ki degre problemn nou epi i ladan. Si ou war ozordi lakantite touris ki pa pe vin dan nou pei, akoz zisteman nou pe *kill the goose that laid the golden egg*, i montre ou ki degre problemn nou pei i ladan.

Si ou war ozordi lantreprenarya pe ganny touye, kot la prezan nou pe atak menm bann farmasi. I montre ou ki degre problemn nou pei i ladan. Alors ler nou dir nou al devan laport dimoun, e nou koz ek dimoun annou osi dir konbyen dimoun ki dir nou pa pas devan nou laport. Akoz ozordi, zot in vin en dezapwentman pou nou pei.

Mr Speaker, annou regard prosedir ki'n ganny servi depi bomaten. E petet Lepep Seselwa i a konpran mon reaksyon depi bomaten dan sa ki pe arive. Tar term pase mon ti met en Mosyon lo *Order Paper* pou anil *S.I 45*, e non pa *S.I 145* pou mwan ed Onorab Flory Larue. Mr

Speaker, sa Mosyon i lo *Order Paper* e tou dimoun ti konnen, tou dimoun lo lot kote latab enkli ou menm.

Ler mon prezant sa Mosyon ozordi, mon ganny dir pou dir kote mazoriter i oule ganny en prezantasyon avek Komisyon Eleksyon lo sa ki pe pase. Pou zot kapab *move* sa Mosyon, zot bezwen anil, zot bezwen *adjourn* deba ki pe pase lo mon Mosyon. I zot drwa. Me en Mosyon pou *adjourn* deba, dapre nou *Standing Order* mon bezwen ganny notis koman sa dimoun ki pe *move* sa Mosyon.

Notis pa'n vin kot mwan, sa ki mon'n gannyen se en *phone call* 6er diswar. Ki fer mwan konpran poudir byen lontan laranzman in ganny fer avek Komisyon Eleksyon pou zot vin devan Lasanble ozordi bomaten. Me les mwan prouve ki mannyer byen lontan laranzman ti'n ganny fer.

E akoz lo Televizyon Nasyonal ozordi, mon pe dir ki mwan pa'n pran par dan sa legzersis demann kestyon Komisyon Eleksyon, avan mon al dan bann pwen teknik an sa ki konsern sa Mosyon. Letan pou sey demande ki mannyer pou *move* en Mosyon, pou al dan Komite Lasanble, en mazorite ki'n ganny elekte avek *trust* Lepep Seselwa ki swadizan ti pli savan e pli konnen ki tou dimoun pa

konnen ki mannyer pou *move* en Lasanble dan en Komite.

E se ou koman *Chairman* ki enterfer an deor, an deor fonksyon ki Konstitisyon i donn ou, pou donn zot Mosyon pou al dan Komite. E mwan mon sipoze aksepte sa koman en prosedir normal. Me i pa fini la, i pa fini la.

Ler Komisyon i prezant son lekor devan Lasanble, i kler ki bann dimoun ki'n vin devan i vin avek en keksoz ki'n fini ekrir.

E la nou a ganny dir ki sa bann dimoun ti pe ekoute, e ti tande poudir 9er zot pe vini alors zot in fini pare avek zot lesplikasyon. Tousala en gaspiyaz letan pou fer sa bann dimoun vin la. I en mank respe pou sa bann profesyonnel, akoz nou ti'n byen kapab pran en desizyon menm avan ki sa bann dimoun i vini.

Be annou al pli lwen, annou regard ki'n arive prezan. Ou, koman *Chair* ou'n eksplike koman Speaker, ou'n dir pou dir kote *LDS* i annan drwa si zot anvi Komisyon Eleksyon vin dan Lasanble pou vin fer prezantasyon. Kote *LDS* i annan drwa si zot anvi, ou pa kapab alors vire blanm mwan si zot, zot ti anvi Komisyon Eleksyon vin dan Lasanble. Mwan mon bezwen asize ekout zot pe demann kestyon.

In vini, e zot in demann kestyon. Be ki sa bann kestyon in prouve pou Lepep Seselwa? Regard premyerman, premyerman i annan en konfizyon lo lekel ki'n *advised* Komisyon Eleksyon lo ki mannyer son Lalwa i sipoze ganny fer. Lo en kote Komisyon Eleksyon in dir ki *Attorney Zeneral* ki'n obliz zot met Komisyoner... be *Chairman* Komisyon Eleksyon koman *Chairman* sa Komite ki pou revwar bann *boundary* lo sa Komite. E met li koman *Chairman* sa Komite. I enteresan.

Me par kont *Attorney Zeneral* pa'n *advised* zot pou pa enkli bann parti politik lo sa komite. Enteresan. Ki mannyer pou enn Komisyon Eleksyon i kapab pran desizyon pou lot i bezwen swiv *advice Attorney Zeneral*.

Mr Speaker, *Attorney Zeneral* i *Advisor* Legal Leta Sesel. I tonm anba responsabilite Minis Zafer Legal Sesel. Eski Seselwa i konnen lekel Minis Zafer Legal Sesel? Sa se Prezidan Larepublik.

E aköz alor bomaten, pou benefis Lasanble mon'n al dan tou sa ban size pou montre en fason Konportman ki pe arive dan nou pei. E pou montre ki mannyer nou annan en *mistrust* dan lafason ki keksoz

pe ganny fer. Aköz mon'n dir sa?

Se Prezidan Larepublik li menm ki ti dir par lepase e la mon servi son prop parol. Ki en Speaker pa kapab *leader* son parti politik, li menm li ki'n dir son prop parol.

I vire ler zournalis i redemann li, i dir Clive "mwan mon pa kapab vin pli katolik ki Lepap". Li menm li sa Prezidan ki dir ki politik pa devret ganny fer dan bann lekol, i al fer en *meeting* politik dan en lekol. E eski mwan, mwan sipoze *trust* lefe ki son *advisor* in *advised* Komisyon Eleksyon pou met keksoz dan sa Lalwa?

Mr Speaker, nou annan en problem. Nou annan en problem serye. E se pou sa rezon ki mwan mon'n anmenn sa Mosyon ki mon'n anmenn. Me annou al pli devan, e annou regard bann larepons ki'n ganny donner. E i enteresan sa bann larepons, san realize, san realize ki koman en peser ler mon'n al lapas mon'n atrap 2 pwason, mon ganny ankor 3 pwason pou naryen, i zis sot dan kannot.

Ki nou vwar? *CEO* Komisyon Eleksyon i dir ek nou koumsa poudir rapor pou ganny prezante pou ganny donner avek Lasanble Nasyonal e Legzekitiv, apre ki zot in fini fer zot travay. Be Onorab Larue in lir

Konstitisyon, e ler in lir Konstitisyon ki in dir? Se ki Komisyon ki pou decide.

Me akfer Komisyon pou anvoy en rapor kot Lasanble, eski Lasanble pou sanz son rapor? Eski nou pou ganny en lot zafer *TRNUC* ankor? Pou mwan i montre poudir i annan en dekoneksyon total e zot pe sey kasyet serten keksoz.

Ler Komisyon Eleksyon pou'n fini prepar son rapor Lepep Seselwa personn pa pou kapab sanze! E sa ki pli enteresan napa naryen dan okenn Lalwa ki'n ekrir ki Komisyon Eleksyon pou prezant sa rapor avek Lasanble, sa i lo en plan ki zis Komisyon Eleksyon ki annan.

I pa dan okenn Lalwa, i pa dan okenn *framework* legal. Ki mannyer mwan mon kapab krwar zot ler i annan en dokiman ki mwan zanmen mon'n war? Me i pli enteresan ankor, se ki son rapor pou bezwen ganny prezante ek Prezidan Larepublik avan. Me apre sa ki'n arive ek *TRNUC* kot i konsern rapor *perpetrators*, mwan mon pou trust Prezidan lo en rapor ki ganny donnen ek li pou li donn Lasanble ankor?

E zot vwar Lepep Seselwa? Se sa rezon akoz i annan en kiltir ki pe fer ki mon annan en mefyans dan lafason ki keksoz pe ganny fer. E se pou sa rezon ki Komisyon

Eleksyon ti annan tou pouvwar pou li *allow* bann parti politik pou partisip dan sa demars delimitasyon bann *boundary*.

E la mon oule koriz en *statement* ki'n ganny fer dan Lasanble Mr Speaker. Akoz mwan, mon ti dan sa *meeting* e mwan mon ti met sa pwen lo latab.

Le 2 parti pa ti dir zot annan okenn problemm avek, oubyen pa ti dir zot kont oubyen pa dir zot pour. Ti dir donn ou reprezantasyon, sa ki'n arive se ki bokou pa'n konpran. Lezot parti politik pa'n konpran ki legzersis ki pe ganny fer.

E i pa kapab servi sa largiman ki zis en parti politik ki ti annan problemm avek sa, mon pa dakor. E sa i vin parey sa zafer larepons ek *acknowledgement* ki ti sipoze donn parti *US* ki ou menm ou, ou'n prouve apre Mr Speaker, ki ti napa larepons ti *acknowledgement*. *I was proven to be right!*

Mr Speaker, sa ki enportan pou nou note ki nou, nou bezwen apresye en keksoz. *S.I. 45* i zis en Komite li, me kot mon annan en problemm ek *S.I 45* mwan se ki *Chairman Electoral Commission* i *Chairman* sa Komite. E la napa personn ki pou dir mwan apre ki *Chairman* li, ki *Chairman* sa Komite i pou

prezant rapor ek son lekor ki *Chairman* Komisyon Eleksyon. Sa i en problemn.

Annou al pli lwen, se *Chairman* sa Komite ki annan drwa met en dimoun ki lo sa komite deor. E lekel *Chairman* sa Komite? *Chairman* Komisyon Eleksyon ki pou rekomann ek son lekor li menm *Chairman* Komisyon Eleksyon pou retir en dimoun lo sa komite. Me nou pa war nou annan en problemn?

E *US* i sipoze asize lebra krwaze, pa dir naryen? Wi, nou ti asize lebra krwaze ler bwat vote ti ganny war ankor Beau Vallon dan lekol, nou pa ti dir naryen. Wi, nou ti asize lebra krwaze ler papye vote pa ti ase lo distrik La Digue, nou pa ti dir naryen. Me zanmen ankor nou pou asize lebra krwaze dan sa parti ankor!

**(APPLAUSE)**

**HON SEBASTIEN PILLAY**

E sa ki zot bezwen realize se ki ozordi dir sa ki zot oule, nou'n vin pli gran lafors politik dan sa pei!

**(APPLAUSE)**

**HON SEBASTIEN PILLAY**

Me sa ki pli enteresan ankor, e mwan premye fwa mon'n war sa. Premye fwa mon'n war sa depi 2011. Apard ki dan letan konpanyi elektoral, in napa

en Prezidan *US* ki'n al lo teren pou al fer *door-to-door* parey sa enn Prezidan ki pe servi resours Leta pou fer li, pou fer keksoz ki li menm li i ti konplent lezot Prezidan fer avan. In napa.

Tou Prezidan Larepublik in vizit dimoun lo zot baz Prezidan Larepublik. Sa enn ki la i lesel ki fer li. Li i abiz resours Leta ki dan lepase i ti akiz son kanmarad pou fer! I enteresan sa, e li ki Minis Zafer Legal, e mwan mon sipoze krwar en Lalwa ki'n ganny *advised* par son *Attorney Zeneral*.

Mon sipoze aksepte sa ki pe pase. Me en kwensidans enteresan Mr Speaker, ki'n soulev si oule nou konsern plis. Se ki ler nou ti *attend* en *meeting* avek Komisyon Eleksyon, enn son bann propozisyon revwar Lalwa an sa ki konsern rezistrasyon bann parti politik, se ki mannyer pou *strike-off* en parti politik an relasyon ek kek aktivite ki'n deza fer.

E i enteresan ki Sekreter Zeneral *LDS*, i apre dan son deba an sa ki konsern *TRNUC*, rebran verbatim preski menm largiman ki ti egziste otour sa Lalwa pandan sa diskisyon, ki fer mwan krwar poudir i annan keksoz ki pe ganny aranze. I annan keksoz Lepep Seselwa ki pe ganny aranze.

E si nou'n swiv sa demagozi ki'n arive dan bomaten, kot ou annan en mazorite. I parey ou annan en tim foutbol lo laplenn i annan refri pe zwe ek li, *goal* i ouver devan li refri i bezwen pran boul pou li larg dan *goal*. Apre dir in *score* en *goal*. Se sa ki nou problem lo sa kote latab Mr Speaker.

E se pou sa rezon ki nou pe dir ki i senp. Sa i en komite sa, i pa vedir poudir bann parti politik pou enfliyans travay sa komite. Akoz sa komite pou deside koman en komite si i pou pran sa ki parti politik i dir li oubyen non. In konfirman sa, taler dan bann kestyon nou'n swiv en keksoz enteresan. Ler mon pe fer letour mon pe regarde en pti kou televizyon, enn bann kestyon ki'n ganny demande se eski sa bann keksoz i ganny fer lo en baz konsiltativ?

Wi, komite pou ganny konsilte. Me si pou konsilte, oli problem? Oli problem pou konsilte avek *stakeholders* pli enportan, an se ki konsern proses elektoral dan sa pei, se ki sa ki *enshrine*, sa ki *encapsulate* enn bann drwa fondamantal ki Seselwa i annan anba Konstitisyon, e sa se drwa lasosyasyon bann parti politik pou form par sa aktivite. Napa naryen mal.

Eski US ki poudir Komisyon Eleksyon? Non. Definitivman non. Eski se *LDS* ki sipoze dir non, definitivman. Me ki mannyer i arive i paret ki se ki Komisyon Eleksyon i apir lo *LDS*, e nou, nou sipoze aksepte poudir sa i lafason ki keksoz i ganny fer.

Zot ti oule konn mon largiman teknik Mr Speaker bomaten. Sa i 2 premye largiman ki mon annan an relasyon ek konpozisyon, ek fonksyonman sa komite.

En lot largiman enteresan, e sa i enteresan ki mannyer sa pou ganny fer. E sa i vin dan seksyon 5 sa regilasyon. I dir ou en *Meeting Komite pou ganny chaired presiding over by the Chairperson of Electoral Commission.*” *And this is interesting* dan son konsep li menm. I enteresan dan son konsep pou Seselwa konpran la.

Ou konnen i parey ou pe al laboutik, ou sipoze al aste en keksoz, ou sipoze pey en keksoz. Me ou bezwen pey li 2 fwa, koman en parti politik ou bezwen pey li 2 fwa. Akoz sa dimoun ki *preside over* sa komite, se li menm li ki pou al *preside over* sa komite ki pou desid lo desizyon ki li in *preside* lo la. Me nou pa war ki i annan en keksoz ki pa korek?

Si *Electoral Commission* ti annan ase pouvwar pou dir

non mon pa pou enkli parti politik lo sa komite, i ti osi annan ase pouwar pou li pa enkli *Chairperson* Komisyon Eleksyon koman *Chairman* sa KOMITE. Me li son largiman se ki in pran *advise* ek *Attorney* Zeneral. Savedir *Attorney* Zeneral ki'n fer li met sa lo la. Me ki mannyer mon kapab konpran sa?

Se sa largiman ki *LDS* pe rode. Se sa problem ki nou, nou annan. Apremidi mon pa'n vin la pou konvenk *LDS* la anndan mwan. Mon'n vin la pou fer konversasyon avek Lepep Seselwa la deor, pou fer zot konpran ki kalite sistenm ki nou pe viv ladan.

Kot en Manm Lasanble avek tou son drwa i anmenn en Mosyon e mon bezwen pas atraver tou sa problem, avan mon kapab ganny mon Mosyon pase pou mwan kapab koze dan Lasanble Nasyonal.

Zot oule vwar mwan dan eleksyon? Zot oule vwar mwan isi, zot oule vwar mwan laba, espere, espere zot. Espere pa trakase zot. Selman sa ki mon konnen Mr Speaker, sa ki mon konnen, e sa ki mon garanti zot bokou zot ki pe koz labous plen la, 2025. 2025 zot pou napa bokou gran keksoz pou zot dir zot!

Akoz Seselwa la deor in *fed up* avek lafason ki zot pe fer. E sa i a labaz mon largiman depi bomaten. Se

pou sa rezon ki Zve de Zil in antre dan sa largiman. Ler ou war ki ou'n pli mal fer, me selman ou'n pli byen fer ou pa kapab kontinyen ek sa kalite lapros.

Si dan lepase ou dir ti annan tousala, me ou pa kapab vin fer parey konmela. Ou bezwen evolye e sanze lafason ki ou fer, e se sa rezon det par deryer sa ki nou pe dir.

Prezan Mr Speaker, ler nou reste lo seksyon 5 sa regilasyon. E nou pran seksyon 5(7) e nou koz lo en *Member* ki annan en *personal interest* lo en *matter* ki pe ganny *discuss* par sa komite. *But we have no way of knowing* la koman parti politik. *But this has the potential*, i annan potansyel pou li determin ki arive ek en parti politik.

E ler nou pe koz lo konsiltasyon Komisyon Eleksyon, ki mannyer sa konsiltasyon pou anmenn nou pou ganny sa lenformasyon ki la. Si Komisyon Eleksyon li menm in fer kler ki ler nou konsilte ek li, nou met nou pwen devan i pa enterese pou li ekoute. Sa problem ki nou annan. Mr Speaker, Lasanble ti annan en desizyon senp devan li.

En desizyon kot ti annan en Mosyon devan li, si nou dakor nou vot wi. Si nou pa dakor nou vot non. Mwan mon



santi Mr Speaker, ki lamazorite *LDS* dan sa Lasanble in gaspiy letan Lasanble apre midi avek tou respe ki mon annan. Zot ti'n zis kapab pran zot desizyon, se pou sa rezon ki Lepep i donn ou en mazorite. Pou ou servi sa mazorite si ou santi ou pe fer sa ki byen, i byen ou vote. Si ou santi en keksoz mal, ou vot kont.

Zot ti santi ki mon Mosyon pa bon, zot ti ava argimant kont li fini avek. Akfer fer tou sa letour? Zis pou serten mon krwar lo kote *LDS* montre poudir zot konn serten keksoz. Me dezapwentman se ki menm, mon pa pou dir sa Mr Speaker, me menm sa ki sipoze ansarz nou *Standing Order* pa konnen ki mannyer pou al dan en *Committee Stage*.

E se li ki pou de side ki kantite letan nou pou gannyen pou *PNQ*. E se li ki pou deside kan mon *PNQ* pou pase. Eski nou war Lepep Seselwa aki pe arive? E ler tousala pe arive, ou kestyonn Minis, ou met presyon lo Minis ou bezwen fer sa Minis anvi fer pli byen ki la. Se pou sa rezon kestyonn li dan Lasanble. Tou kestyon ki pou demann li i poudir Minis, mon kontan ki mannyer ou pe travay. Minis, mon war ou pe travay byen, Minis... be se tou ki nou pou vin dir dan Lasanble?

Be annou arete vin travay nou tou al dan lakour si Gouvernman pe travay sitan byen. Me selman apre pa konplent ek nou zabitan poudir, be mon'n lev telefonn Minis i pa reponn. Annou annan en lonnekte pou nou travay koman en *MNA*, e *challenge* zot prop Gouvernman se sa ki zot ti promet dan konpanyi.

Sak fwa ou *challenge* Gouvernman, nou al dan manman, dan lepase ti annan isi ti annan laba, ti annan isi ti annan laba. Me *ok*, Seselwa pa ti vot pou zot? Sa vre en lagrenn bat latet sa.

Me in vot pou zot, e fer li diferaman! Mwan mon santi en keksoz i mal, mon anmenn en Mosyon pou mwan *challenge* li. Mon santi poudir Minis pa'n alaoter son performans, mon dir li. Se sa mon responsabilite dan Lasanble. Me foutou, pran zot responsabilite donn nou lanmen travay pou sa pep Seselwa. Me si zot pa kapab travay pou pep Seselwa, sed laplas!

**(APPLAUSE)**

**HON SEBASTIEN PILLAY**

Sed laplas, akoz i paret mwan Mr Speaker. I paret mwan ki sesel ozordi malerezman i annan Legzekitiv ki *State House* i osi dan Lasanble

Nasyonal. E le sel, e le sel keksoz ki pe debout ant sa Legzekitiv ki partou, e Lepep Seselwa pou protez drwa Seselwa se *United Seychelles* dan sa Lasanble Nasyonal!

*(laughter)*

**MR SPEAKER**

Onorab, *wrap up please*. In ariv 25 minit.

**HON SEBASTIEN PILLAY**

Mr Speaker, ou'n deside depi bomaten pou *allow* tou sa letan ganny perdi lo travay Lasanble. E la ou dir mwan mon annan 25 minit, ou war ki mannyer keksoz i enteresan? Ou'n dir mwan, mon pou aksepte mwan. Ou *ruling*, mon napa naryen pou argimant ek ou mwan.

Me selman sa ki enteresan, en Lasanble Nasyonal avek en mazorite Gouvernman *LDS* i bezwen en *Leader* Lopoziyon pou fer li ganny travay pou fer ozordi.

***(APPLAUSE)***

**HON SEBASTIEN PILLAY**

Mr Speaker, i annan en dikton Kreol ki dir pou Kreol byen konpran, sanmenm sa ki apel kras anler sa. Mon reste Mr Speaker a tou moman *'fearless in dignity!* 'Mersi.

***(APPLAUSE)***

**MR SPEAKER**

Mersi *Leader* Lopoziyon. Mon ava apel Manm pou vote lo sa Mosyon prezan. Manm ki an faver, lev lanmen silvouple? Manm ki kont?

Lo Mosyon pou *annul S.I. 45 of 2023*, 8 Manm in vot pour, 20 Manm in vot kont, 0 in *abstain*. Donk, sa Mosyon in ganny rezete par Lasanble.

Bon, mon a dir bann Manm mersi bokou pou zot long partisipasyon dan lazournen. Nou'n ariv a lafen nou travay, mon annan en pti lanons ki mon ti'n devret fer depi bomaten. Mon'n ganny *reminded* par *ABC*, mon'n bliy li.

E sa i konsern bann Komite ki pe partisip dan nou program *outreach* an relasyon avek la demokrasi. E ladan mon ti a kontan mansyonnen ki *FPAC* osi in pran en langazman pou li annan en rankont avek *School of Business Studies*, avek sorry *Business Studies Academy*. E sa i enn bann legzanp kot nou pe travay par komite pou anmenn Lasanble pli pre avek nou popilasyon.

Avek sa, mon pou swet bann Manm, bonn kontinyasyon dan zot travay lasemenn. Lasanble i ava *adjourn* ziska Mardi prosen, 9er. *Adjourn*.

***(ADJOURNMENT)***